This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Verhaal van den reistogt en expeditie naar de ...

H. F. Tengbergen

Digitized by Google

KE 34472

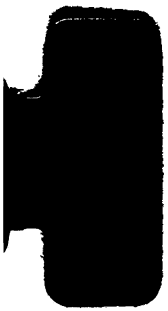

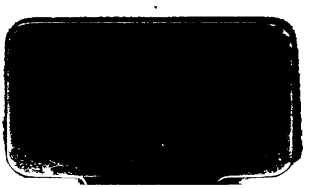

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

EXPEDITIE

NAAR DE

KUST VAN GUINEA.

Digitized by Google

Gedrukt bij J. Rozaine.

Digitized by Google

Digitized by Google

BONSOE,

KONING VAN HANTA.

Naar het leven (tijdens zijne gevangenschap) geteekend door den Heer W. Stork, Luit. ter Zee 1e Kl. en Ridder der orde v. d. Ned. Leeuw.

Digitized by Google

Verhaal

VAN DEN

Reistogt en Expeditie

NAAR DE NEDERLANDSCHE BEZITTINGEN

TER WESTKUST VAN AFRIKA.

(kust van Guinea.)

door

H. L. TINGBERGEN,

Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw,
Kapitein-Luitenant, kommanderende Z. M.
Korvet Amphitrite in den jare 1838.

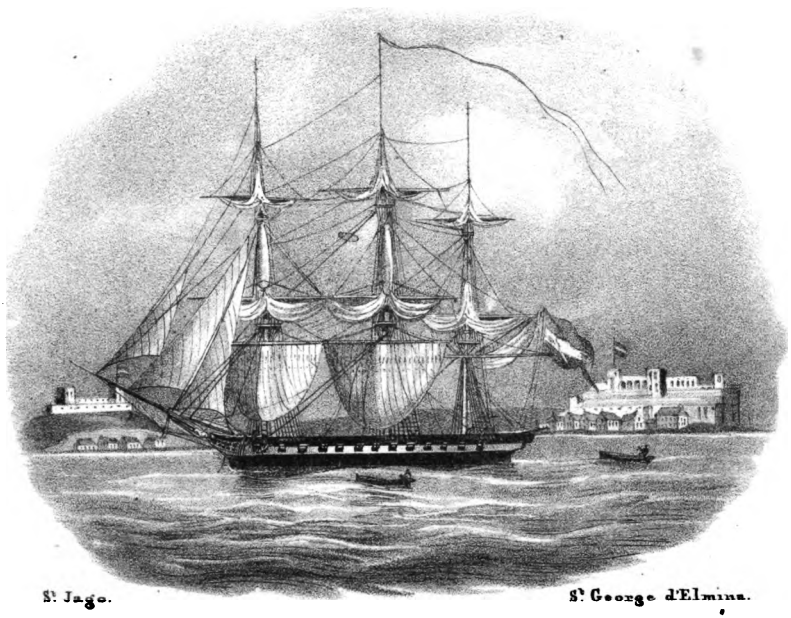

St. Jago. St. George d'Elmina.

's Gravenhage

S. DE VISSER & ZOON.

1839.

Digitized by Google

KE 34472

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
NOV 27 1957

Torrey Fund

Digitized by Google

AAN

ZIJNE EXCELLENTIE, DEN LUITENANT-GENERAAL

J. BARON VAN DEN BOSCH,

MINISTER VAN KOLONIEN,

GROOTKRUIS VAN DE ORDE VAN DEN NEDERLANDSCHEN LEEUW, RIDDER VAN DE MILITAIRE WILLEMS-ORDE VAN DE 3DE KLASSE, LID VAN DE 1STE KLASSE VAN HET KONINKLIJK NEDERLANDSCH INSTITUUT VAN WETENSCHAPPEN, LETTERKUNDE EN SCHOONE KUNSTEN, HONORAIR LID VAN HET BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN, ENZ. ENZ.,

Digitized by Google

Dit bundeltje zal dus alles bevatten wat op eenigerlei wijze tot de voorschreven zaak in betrekking staat, zijnde echter genoegzaam alles, wat tot het zeemanschappelijke van wind, breedte, lengte, graden, enz. betrekking heeft, als voor het algemeen minder onderhoudend, daaruit weggelaten.

Zelf met menigvuldige werkzaamheden belast, was ik buiten staat, om mij geheel aan de zamenstelling van dit verhaal toe te wijden. De verdienstelijke Adelborst S. H. DE LANGE, *op den onder mijn bevel zijnde bodem geplaatst, heeft zich onder mijne leiding daarmede wel willen onledig houden; gedetacheerd geweest bij den Staf van den Opperbevelhebber is hij ook in de gelegenheid geweest het wedervaren meer landwaarts in te vermelden.*

Dit weinige heb ik vermeend vooraf te moeten zeggen omtrent den inhoud en zamenstelling van het onderhavig verslag, 't welk deszelfs oorsprong verschuldigd is aan de belangstelling door alle ware Hollanders in de zaak betoond en welke mij dan ook tot de uitgave heeft opgewekt. Ongewoon de pen te voeren, zal men den zeeman de feilen in schrijfwijze of anderszins gaarne vergeven en hoopt hij op de toegevendheid van den lezer, terwijl de opstellers zich voor de aangewende moeite beloond achten, zoo zij bemerken, dat hun werk in het algemeen met genoegen wordt ontvangen en gelezen.

TENGBERGEN.

Digitized by Google

Zijner Majesteits korvet *Amphitrite*, met den 1ste Januarij 1837 in dienst gesteld, lag sedert de maand September van hetzelfde jaar, in de haven van het *Nieuwediep*, na eenen proeftogt van drie weken, met Z. M. fregat *Algiers*, onder bevel van den Kapitein ter Zee P. J. MACHIELSEN, in de *Noordzee* gedaan, en vervolgens een deel uitgemaakt te hebben van het exercitie-eskader onder bevel van dienzelfden chef.

In de maand Februarij van het jaar 1838 ontving het Gouvernement berigten van *Sint George d'Elmina*, de Hoofdplaats der Nederlandsche bezittingen ter kuste van *Guinea*, gewag makende van onlusten, die in *Buttery* of *Boutry*, bij het Fort *Batestein*, in het *Hantasche* district gelegen, ter zake van het heffen van eenige boeten hadden plaats gehad, en waarbij de Heer TONNEBORIJER, Gouverneur ad interim dier kolonie en de meeste Europesche ambtenaren het leven hadden verloren.

Het Nederlandsch Gouvernement kon deze beleediging niet, zonder voldoening te vorderen, verduren, en weldra maakte het departement van Koloniën, in overleg met dat van Marine, daartoe de noodige ver-

Digitized by Google

ordeningen. Den 20sten Februarij ontving ik order, om mij tot het vergezellen eener expeditie naar de kust van *Guinea* gereed te maken, en wel om op de eerste aanschrijving daartoe, na open water, zeilreê te zijn; waarop spoedig het bevel tot het innemen van victualie voor zes maanden volgde, met de kennisgeving, dat de Generaal VERVEER, die met een particulier schip naar die Kolonie zou vertrekken, met de *Amphitrite* van daar zoude terugkeeren.

Den 24sten Maart werd ik naar *'s Gravenhage* geroepen, om aldaar met den genoemden Generaal-majoor, wien het opperbevel der expeditie was opgedragen, al die bepalingen te beramen, welke noodig geoordeeld mogten worden, tot voortzetting en bevordering der zaak. Dien ten gevolge begaf ik mij den 28sten Maart naar de Residentie, waar ik officiëel vernam, dat de expeditie en het daarbij behoorend materieel, door Z. M. transportschip *Merwede* en het koopvaardijschip *de Rhoon en Pendrecht* zouden worden overgebragt. Het eerstgemelde schip, onder bevel staande van den Luitenant ter Zee der 1ste klasse W. STORT, zou met eene zwaardere batterij dan gewoonlijk worden voorzien, en meer bepaald dienen tot het overbrengen van eenige officieren en ambtenaren, eene groote hoeveelheid buskruid, de artillerie en het materiëel; terwijl het koopvaardijschip den Generaal-majoor VERVEER en den Chirurgijn-majoor der Marine H. SCHILLET, die met de dienst aan wal zou worden belast, met al de manschappen en daarbij behoorende officieren, zoude overvoeren.

Zijne Excell. de Directeur-generaal voor de Marine gelastte mij nu met den Generaal-majoor opperbevel-

Digitized by Google

hebber in overleg te treden; waarna de zeildag voor de *Amphitrite* op den 15den April bepaald werd, en voor de beide andere te *Hellevoet* liggende schepen één dag later; terwijl wij ons zoo spoedig mogelijk moesten vereenigen. Vervolgens maakte ik gebruik van mijne tegenwoordigheid in *den Haag*, om de belangen van het personeel der Zeemagt, tot deze expeditie bestemd, aan de goedgunstige aandacht van het Bestuur aan te bevelen; ik maakte daartoe ook mijne opwachting bij Z. K. H. den Prins Admiraal en bij Zijne Excell. den Minister van koloniën, die mij met welwillendheid en gunstige toezegging ontvingen, waarna ik den 6den April aan boord terugkeerde; in welken tusschentijd de *Amphitrite* uit de haven naar de reede van *Texel* verzeild was.

Den 12den daaraanvolgende ontving ik den last, om bij goede gelegenheid den 14den te zeilen en te gelijker tijd mijne instructie, waarbij mij het beheer omtrent alle zeezaken, den togt betreffende, werd opgedragen. Tevens werd Z. M. stoomschip *Curaçao*, onder bevel van den Luitenant ter Zee der 1ste klasse J. T. A. COERTSEN, ter mijner beschikking gesteld, ten einde zoo mogelijk de vereeniging der schepen, welke ingevolge de gemaakte bepalingen, zoo de gelegenheid zulks toeliet, voor het *Goereesche* zeegat moest plaats hebben, te helpen bevorderen; waartoe dat stoomschip naar binnen kon worden gezonden, om den opperbevelhebber van onze komst te verwittigen en wanneer dit vereischt werd, een der schepen uit te slepen.

Op den bepaalden zeildag, de wind van het Noorden zijnde, de lucht helder en alles gunstig weder voorspellende, besloot ik te zeilen en deed sein voor het

Digitized by Google

stoomschip. Dienzelfden morgen had ik echter nog het genoegen, den Kapitein ter Zee W. A. GERSTERANUS, Kommandant van Z. M. Zeemagt te *Nieuwediep*, bij mij aan boord te ontvangen, die schip en equipage in oogenschouw nam. Z. Ed. Gestr. betuigde mij zijne hoogste tevredenheid, en na ons eene gelukkige reis en den besten uitslag op onzen togt te hebben toegewenscht, vertrok Z. Ed. Gestr. onder het driemaal herhaalde hoezee der equipage en het vaarwel zeggend gebulder van het geschut.

Te 12 ure de *Curaçao* onder stoom zijnde en op de reede komende, liet ik het anker ligten, nam de sleeptrossen door de kluis, en verliet de reede. Reeds in den avond echter liep de wind Zuidwestelijk, doch wakkerde in den nacht aan, zoodat wij niet meer dan met eene vaart van anderhalve mijl werden voortgesleept, waarom ik bij het begin der dagwacht, aan den heer COERTSEN te kennen gaf, dat ik de sleeptrossen zou laten slippen en onder zeil zou gaan; hetgeen ik onmiddellijk bewerkstelligde. Dan steeds meer en meer nam de wind toe; de lucht werd met dreigende wolken bedekt, en hoewel wij, in geval de *Amphitrite* hare reis alleen had moeten vervolgen, de steven op zee zouden gehouden hebben, meende ik het thans, na rijp overleg, raadzaam om naar de reede van *Texel* terug te keeren. Zoo lang toch de wind Zuidwestelijk bleef, konden de schepen, die te *Hellevoet* lagen, niet op zee komen. Was mijne verwachting van eenen aanstaanden storm gegrond, zoo als ik uit de verschijnselen van het weder en uit de daling van den barometer meende te mogen opmaken, dan kon er geen twijfel bestaan omtrent het raadzame van den terugkeer, en — zij was

Digitized by Google

gegrond. Des morgens te half zes ure maakte ik den Heer COERTSEN met mijn voornemen bekend en hield af om de N. O.; en eer wij het gat bereikten, hetgeen te elf ure plaats had, was de wind reeds aanmerkelijk toegenomen, zoo dat ik toen achtereenvolgens de zeilen liet bergen en voor het voorstenge-stagzeil op den middag, op mijne ankerplaats kwam.

Kort daarna schoot de wind uit naar het W. N. W. en bleef tot den 18den April des namiddags onafgebroken en somtijds met hevige stormvlagen doorwaaijen.

In welk eenen werkkring men ook geplaatst zij, of welke onze betrekking zijn moge, altijd is het eene onbetwistbare waarheid, dat wij menschen veel van de omstandigheden afhangen; maar in geen vak is men afhankelijker van het tegenwoordig oogenblik, dan in het onze. Niemand is daarom in staat, om onze handelingen met juistheid te beoordeelen, dan hij, die met alles en zelfs met de geringste bijzaken bekend is. Zoo ook zal thans, na den storm, dien ik rustig, achter ons anker liggende, zonder mij eenigzins bezorgd te maken, liet uitwoeden, niemand gezegd hebben, dat wij niet eene goede keus gedaan hadden; en echter wie weet, hoe menig een, bij het eerste terugzien der *Amphitrite*, ons vergelijkende met koopvaardijschepen, die gelijktijdig waren uitgezeild en het echter op zee hielden, dien terugkeer aan te groote voorzigtigheid toeschreef! Ja, mogt dit thans al niet gebeuren, zeker ware zulks het geval geweest, zoo ik mij eens in de voorteekenen van het weder bedrogen had.

Hoewel de lucht den 19den nog niet geheel schoon was, maakte ik mij gereed om te zeilen; doch de wind bewesten het Noorden blijvende, met veel deining,

Digitized by Google

begreep ik, dat de schepen met deze gelegenheid onmogelijk het *Goereesche gat* zouden kunnen uitkomen en ik dus te vergeefs voor de monden der *Maas* zou kruisen. Ik bleef tot den volgenden morgen ten anker, toen wij te 7 ure, vergezeld door het stoomschip *Curaçao*, voor de tweede maal de reede verlieten, in de hoop van ze niet weder te zien, dan na volbragte reis en na gelukkig geslaagd te zijn in onze onderneming. Reeds in den namiddag van denzelfden dag kwamen wij op de hoogte van *Goeree*, en nu verzocht ik den heer COERTSEN af te houden en naar binnen te gaan, om den opperbevelhebber kennis van ons daarzijn te geven en Z.H.Ed. Gest. te zeggen, dat wij zouden trachten voorgaats te blijven, doch zoo de gelegenheid het niet toeliet, volgens de door ons gemaakte bepaling, naar het kanaal zouden werken; vóorts dat wij de schepen spoedig hoopten te zien en de *Curaçao* terug verwachtten, om omtrent een en ander berigt te geven. Den 21sten April liep de wind, na eenigen tijd Oostelijk te zijn geweest, wederom naar het N.W.; het was buijig, guur weder, zoo dat wij het niet raadzaam oordeelden kort onder den wal te blijven, maar op zee werkten; doch in den nacht liep de wind Zuid en Z.Z.O. en trachtte ik weder de hoogte der *Maas* te krijgen, hetgeen ons in den volgenden voormiddag gelukte. De lucht was helder geworden en de zee kalm, zoodat alles mij deed verwachten, dat de schepen op zee zouden komen. Spoedig ontdekten wij eene stoomboot, die wij later voor de *Curaçao* herkenden en inwachtten. Achter ons omkomende praaide de heer COERTSEN mij en gaf het berigt, dat hij den Generaal van onze tegenwoordigheid verwittigd had,

Digitized by Google

maar dat de schepen niet voor den volgenden dag zouden uitkomen; hopende Z.H.Ed. Gestr. ons dan nog voorgaats te vinden. Ik bedankte den heer COERTSEN voor zijne gedane dienst en hem order gevende naar *Texel* terug te keeren, hield Z.Ed. af, na ons behoudene reis toegewenscht te hebben. Ontkennen kan ik het niet, het binnen blijven der beide schepen was mij eene wezenlijke teleurstelling: de gelegenheid was zoo gunstig, om den wal van nabij te naderen, dat onze vereeniging zeker was geweest; wij hadden dan onmiddellijk koers gesteld, en dit alles kon in vier en twintig uren ligtelijk veranderen. Den geheelen nacht bleven wij onder klein zeil liggen en wendden naar mate de wind in of uitliep, om voorgaats te blijven. Ten 9 ure des morgens van den 23sten, hoorden wij schoten in het Z.O. en meenden daaruit te mogen opmaken, dat de schepen de reede hadden verlaten. Kort daarna zagen wij het land van *Schouwen*, maakten toen zeil en werkten op naar de hoogte van *Goeree*. In den namiddag zagen wij eenige schepen uit de *Maas* komen, waarom ik het verkenningssein deed hijschen, en spoedig ontdekten wij dat een dier schepen het bepaalde contrasein van top had waaijen. Oogenblikkelijk draaiden wij bij en hetzelve inwachtende, erkenden wij de *Merwede*, vergezeld van de *Rhoon en Pendrecht*, gevoerd door Kapitein SCHAAP. Te vijf ure de laatstgenoemde achter ons omkomende, zond ik een mijner officieren naar den Opperbevelhebber, om aan Z.H.Ed. Gestr. te zeggen, dat ik bij de eerste gelegenheid bij hem mijne opwachting zou komen maken, doch thans, mij geluk wenschende van de vereeniging bewerkstelligd te hebben, dadelijk ver-

Digitized by Google

langde door te zeilen, om alle verder tijdverlies te vermijden, en van den gunstigen wind tot het bereiken van het *Kanaal* gebruik te maken. Ook aan den heer STORT, die mij toepraaide, van bij mij aan boord te zullen komen, verzocht ik, liever te willen wachten tot de oogenblikken minder kostbaar waren. Mijne sloep aan boord terug zijnde, brasten wij vol en zetteden, met kracht van zeil, koers naar het *Kanaal*.

Zoo waren dan in den namiddag van den 23sten April de schepen vereenigd, om naar een land te vertrekken, waar de bewoners ons sedert eene lange reeks van jaren als meesters hadden leeren eerbiedigen, maar tevens hadden leeren beminnen. Want zelfs in de treurige dagen, toen geen schip, geen vaartuig onze sedert eeuwen onbevlekte vlag meer voerde; toen innerlijke tweespalt en fransche heerschzucht onzen naam en ons aanzijn dreigden te vernietigen; toen *Holland* geen *Holland* meer was, toen wapperden nog de oude kleuren van de Guinesche kust, als ware het een gunstig voorteeken van haar voortdurend bestaan.

En toen in 1824 Z. M. fregat MARIA REIGERSBERG, onder bevel van den Kapitein Luitenant ter zee EEG, onder wien ik destijds de eer had als 1e Officier te dienen, voor *St. George d'Elmina* kwam, om een geschil van den Gouverneur met den Vorst van het Krom te beslechten, gaf een der inlandsche grooten de gehechtheid dier *Afrikanen* aan onze vlag te kennen, door te zeggen: « dat de Hemel hun die toegezonden had, en nog » dagelijks hare kleur (hij meende in den regenboog) » liet zien, en dat zoo lang deze kleuren zich nog » daarboven vertoonden, hunne trouw aan die vlag » onveranderlijk bleef. »

Digitized by Google

De aan boord der *Rhoon en Pendrecht* ingescheepte troepen waren elf Officieren en tweehonderd onderofficieren en manschappen sterk. Bovendien bevonden zich op dat schip de Luitenant-Kolonel BOSCH, Gouverneur onzer bezittingen ter Westkust van *Africa*, de Kapitein VAN STEENHOVEN MAARSCHALK, eerste boekhouder, de Kapitein STANDER, Kommandant van het werfdépôt te *Elmina* en de 1e Luitenant der Artillerie VAN EXTER, Adjudant van den Generaal. Op de *Merwede* bevonden zich nog andere voor de kust bestemde Officieren, namelijk de 1e Luitenant 2e boekhouder J. VERHOEFF, de 2e Luitenant assistent DERX, de 2e Luitenant kwartiermeester VAN EMMERIK en drie Officieren van gezondheid der 3e klasse.

Spoedig ontwaarden wij, dat de *Merwede* het minst bezeilde schip was, waardoor wij, om bij hetzelve te blijven, genoodzaakt waren zeil te minderen. In den morgen van den 24sten April, ontdekten wij te 6 ure *Zuidvoorland*, en voor de zes en twintigste maal, begroette ik het trotsche *Albion*.

Nog altijd verschaft mij het gezigt bij het aanloopen der *Hoofden* eenige aangename oogenblikken. Die hooge rotsen, die zich van *Dover* tot *Folkstone* uitstrekken en van verre gezien zich zoo regelmatig, en als waren zij een hechte vestingmuur, voordoen; bij het naderkomen die schakeringen van wit en groen, die schilderachtig bij den geelachtigen grond afsteken; die schepen en vaartuigen, die tegen de hooge kust klein en nietig uitkomen, en aan het tooneel levendigheid bijzetten: dit alles zie ik telkens met genoegen weder. Na den Texelschen loods, dien wij nog aan boord hadden, ontscheept te hebben, stelden wij

Digitized by Google

weder koers. De *Rhoon en Pendrecht* scheen ons toe nog wel zoo goed bezeild te zijn als de *Amphitrite;* evenwel was bij eene stijve koude het verschil minder.

Minder bezeild te zijn dan een ander schip, is altijd onaangenaam; doch zeilt men in eskader of in het algemeen is men verpligt bij elkander te blijven, dan wordt het bijna onverdragelijk, zoo wel voor hem, die den achterblijver moet inwachten, als voor hem, die achterblijft. De eerste berekent met leedwezen, hoe veel verder hij, zonder deze vertraging, reeds gekomen zou zijn, en de laatste betreurt de slechte eigenschappen van zijn schip, die hij, alléén zeilende, moeijelijker kan opmerken. Een schip alléén zeilt altijd goed, en door de zonderlinge gehechtheid, die men voor zijnen bodem opvat, verheft men zich op deszelfs goede en schaamt zich voor zijne kwade hoedanigheden, als strekten de eersten ons tot verdiensten, en als konden de laatsten ons geweten worden.

Met eenen gunstigen wind, liepen wij het *Kanaal* door. Na *Bevezier* uit het gezigt verloren te hebben zagen wij niets meer van de Engelsche kust. Wel liepen wij het eiland *Whigt*, den tuin van *Engeland*, zoo als het wegens de schoone gezigten, die het oplevert, de menigte lusthoven en de groote vruchtbaarheid van den grond genoemd wordt, op eenen afstand van drie mijlen, voorbij; maar de lucht was te bewolkt en de dampkring te nevelachtig om er iets van te ontdekken.

Des avonds van den 25sten April, zette ik voor de laatste maal het avondbestek af, ons zelven geluk kunnende wenschen, met de komst op de *Gronden*.

Digitized by Google

Den volgenden dag seinde mij de Opperbevelhebber dat hij eene sloep zou zenden, waarop wij tegenbrasten en ik sein deed aan de *Merwede* om koers door te sturen. Spoedig was de gezagvoerder SCHAAP bij ons aan boord met eenen brief van den Generaal, Z.H.Ed. Gestr. stelde mij daarin voor, om, vermits de *Merwede* onze reis zoo aanmerkelijk vertraagde, en dit vooral met opzigt der zich aan boord bevindende troepen een groot nadeel was, dit transportschip op zich zelve de reis te doen vervolgen, zonder dat het zich voor *Teneriffe* ophield, waar dan de twee andere schepen zich zoo spoedig mogelijk zouden ververschen, om daarna ook naar *Elmina* te stevenen. In antwoord daarop, maakte ik de opmerking, dat het slechtst bezeilde schip niet altijd de slechtste reis maakte, of dat wij aan den anderen kant ligt geruimen tijd naar het materiëel op de kust zouden moeten wachten; doch dat ik, in vele opzigten het gevoelen van Z.H.Ed. Gestr. deelende, het sein van de *Rhoon* zou afwachten, of de Generaal bij zijn gevoelen bleef; waarna ik aan den Kommandant der *Merwede* de noodige bevelen zou geven. Na den terugkeer van den Heer SCHAAP aan zijn boord, deed de Opperbevelhebber weldra het afgesproken sein, waarop wij vol brasten en met kracht van zeil spoedig de *Merwede* inhaalden.

Den volgenden voormiddag, vroeg ik door den telegraaf aan den Generaal, of het plan heden doorging, dan wel, of wij, daar er veel zee stond, beter weêr voor de sloepen zouden afwachten; waarop mij geantwoord werd, nog een etmaal te wachten, zullende dan de brieven en andere stukken bij mij aan boord gebragt worden. Den 29sten was de wind flaauw, het

Digitized by Google

weder zeer schoon, en het reeds duidelijk merkbaar, dat wij op Zuidelijker breedte kwamen. Op daartoe gedaan verzoek, brasten wij tegen en deed ik sein aan den Kommandant der *Merwede*, om bij mij aan boord te komen. Deze hieraan voldaan, en ik intusschen de brieven van den Opperbevelhebber voor *Elmina* ontvangen hebbende, gaf ik den heer STORT de noodige orders en instructien, en nadat de sloepen weder vertrokken waren, brasten wij af en zetteden de *Rhoon* en de *Amphitrite* alle dienstdoende zeilen bij. De koelte nam echter meer en meer af, zoodat wij weinig vorderden. Ook den volgenden dag was het stil en flaauw. Het was zondag en wij hielden kerk. Deze instelling, (die ons den godsdienstigen geest onzer voorvaderen herinnert), aan boord van vele onzer schepen in gebruik, heb ik altijd in waarde gehouden: want, behalve het betamelijke en pligtmatige in de zaak zelve gelegen, wordt, door de plegtigheid die deze openbare eerdienst vergezelt, gewis bij velen het gemoed godsdienstig gestemd, en moet alzoo zulk eene gemeenschappelijke godsvereering gunstig op den onderlingen geest der equipage werken.

De wind, die tot nu toe steeds voordeelig was, begon heden minder gunstig te worden; hij kwam in den voormiddag door uit het Z. O., en nam aan tot eene stijve marszeilskoelte, en nu verloren wij de *Merwede* weldra uit het gezigt. De lucht werd buijig; de wind ongestadig; hij liep in den namiddag Zuid en Z. Z. W., nam meer en meer toe en verhief zich tot eene digtgereefde marszeilskoelte met stormvlagen.

Het gaat bij ons zeevarenden al nagenoeg als in alle overige vakken: wat hem, die er niet toe behoort,

Digitized by Google

hoogst belangwekkend toeschijnt, gaat de ander, in zoo verre het geene onmiddellijke tentoonspreiding van ijver en oplettendheid voor zijn welzijn vordert, met onverschilligheid voorbij. In weinige reisverhalen, door zeelieden gemaakt, zal men grootsche en dichterlijke beschrijvingen van stormen vinden; en geen wonder! want het niet zeldzame verstompt den indruk, en de werkzaamheden, gedurende het stormachtige weder ons deel, laten ons zelden, of liever nooit, den tijd, om ons in beschouwingen te verdiepen. Geheel iets anders is het, wanneer iemand toevallig of eene enkele maal, een' storm op zee bijwoont en zich met niets behoeft bezig te houden, dan met zijne eigene gedachten; zulk een kan zich in beschouwingen verliezen en aan zijn gevoel lucht geven, na het zien van den strijd der natuur. Voor hem moet iets oneindig indrukwekkends zijn in die beweegbare massa's water, die beurtelings zich verheffende, en in de diepte nederploffende, nu het schip naar den hemel schijnen te willen slingeren, dan weder het dreigen te verzwelgen. Er is iets verhevens in dat spel der baren met zulk een gewrocht van menschenhanden. Dat gefluit en geloei van den wind in het kletterende tuig, dat gekraak van mast en inhout moet iets huiveringwekkends in zich bevatten voor hem, die door onkunde de hem omringende gevaren nog grooter acht, dan zij werkelijk zijn, en voor de eerste maal een dergelijk tooneel aanschouwt. En wanneer hij bij het gezigt der onafzienbare ruimte en bij het denkbeeld van zijne nietigheid, te midden daarvan zijne gedachten tot den Oneindige verheft, dan moet zijne verbeelding wel opgewekt, zijn gevoel wel geschokt worden. Doch hij, die

Digitized by Google

op een schip bevelen te geven heeft, en vooral hij, op wien daar de hoogste verantwoordelijkheid rust, is te veel bezig met de maatregelen, die hij ter voorkoming van, of redding uit gevaren te nemen heeft, dan dat hij aan het verhevene van het hem omringend schouwspel of aan beschrijvingen daarvan zou denken; liever besteedt hij zijne opmerkzaamheid aan de eigenschappen van zijn schip, die hij nu eerst regt ontdekken zal. Buitendien geloof ik, dat zelfs de eerste beter in staat is, eene beschrijving van hetgeen hij gevoeld heeft te geven, wanneer hij achter den warmen kagchel, bij het vertrouwelijke lamplicht van zijn studeervertrek zit, en zich voorstelt wat hij gezien heeft en kon gezien hebben, dan in de oogenblikken van den storm zelven; ten minste wie bij voorbeeld in den valreep gezeten in beschouwing verloren was, zou, naar wij gelooven, in eene overkomende zee, die den beschouwer door en door nat maakt, een probaat verkoelingsmiddel voor zijne verhitte verbeelding vinden, of zoo hij, nog in de volheid van zijn gemoed, naar beneden ging, waggelend bij iedere overhelling van het schip, ja welligt een weinig zeeziek, en dan bij eene valsche slingering uitgleed, tegen een' stoel dwaalde, en dezen met den daarop zittende in zijnen val meêsleepte, — ik zou durven voorspellen, dat hij zijn gevoel en alles vergeten, eens hartelijk om zijnen val zou lagchen, of mogelijk nog erger, zeer prozaïsch uitroepen zou: « Ach, waarom bleef ik niet te huis !..» Wat mij betreft, en waarschijnlijk de meeste zeelieden met mij, ik heb gewoonlijk bij storm meer tooneelen gezien, die den lust naar het bezit van het penseel van JAN STEEN konden doen ontstaan, dan gevoelens ontwaard,

Digitized by Google

die het verlangen opwekten naar de pen van eenen DE LAMARTINE. Men stelle zich eens voor, hoe bij het *diner*, ieder met een bord soep in de hand, en dit met de grootste oplettendheid in evenwigt houdende, eene stille vlaag afwacht, om den lepel aan den mond te brengen of dien voor een oogenblik neêrlegt, om zich aan de tafel vast te houden. Men verbeelde zich een schotel met aardappelen, waarvan de inhoud op het dek slingert; of het gezigt van iemand bij het berigt, dat er een zeetje in zijne hut gekomen; of een jongen, die het gaande geraakte huttafeltje van zijnen heer door de *longroom* achterna loopt, — en men zal toestemmen dat in al die omstandigheden niets dichterlijks ligt.

Dingsdag den 1sten Mei nam de wind in den voormiddag af; waarom wij weder eenig zeil maakten. Den volgenden dag werd het stil en daarna weder gunstig doorkomende, stelden wij koers en zetteden alle dienstdoende zeilen bij. Daar wij nog weinig vaart liepen, maakte ik van deze gelegenheid gebruik, om een bezoek bij den Generaal af te leggen. Regt aangenaam werd ik door Z.H.Ed. Gestr. ontvangen: al zijne Officieren waren op het halfdek verzameld; ik werd door de muziek van het corps hoornblazers begroet en de vlag bij mijne overkomst geheschen. Met Z.H.Ed. Gestr., na de gewone pligtplegingen, omlaag gaande, handelden wij over de expeditie en daarna, zoo als bijna van zelve spreekt, over onverschillige zaken, en ongemerkt waren er een paar uren verloopen.

Onder de dagelijksche bezigheden, aan het scheepsleven verbonden, ging de tijd voorbij en gebeurde er weinig bijzonders. Het luchtsgestel werd van

Digitized by Google

dag tot dag warmer, en velen, die van menigen togt konden medespreken, gevoelden door het genot der koesterende zonnestralen, zich weder geheel verkwikt.

Den 9den Mei liepen wij met het aanbreken van den dag, het hooge land van *Teneriffe* in het gezigt, op eenen afstand van omstreeks veertien mijlen. Wij zagen het juist zoo als ons bestek aanwees. De Piek, die, zoo als dikmaals gebeurt, ook thans geheel in wolken gehuld was, zagen wij niet eer voor op den middag, toen de lucht zich verdeelde en een geruimen tijd den top deed zien; het levert geen onbelangwekkend gezigt op, wanneer men het reeds zeer hooge land van dit eiland in de wolken gehuld ziet, en daarboven nog de bergtop uitsteekt. Dan, ook zonder de Piek, is het eiland gemakkelijk te verkennen aan Punt *Naga*, waar eene klip zich, even als een schoorsteen, boven de anderen verheft. De koelte was flaauw, zoodat wij eerst tegen vier ure onder het eiland kwamen. Een half uur later kwam ons eene sloep met loodsen op zijde, die ons in gebrekkig Engelsch vroegen, of wij een van hen noodig hadden; ik maakte van hun aanbod gebruik, dewijl ik zulks bij afgaande en steile kusten raadzaam acht, ook wegens de moeijelijkheid van daar de geschiktste ankerplaatsen te zoeken.

Heerlijk is het gezigt op *Santa Cruz*, op eene kleine mijl afstands, en hij, die nimmer het zuidelijk *Europa* of de warme klimaten bezocht heeft, kan zich moeijelijk daarvan een denkbeeld vormen. Van *Antequera*, bijna de Noordelijkste punt van het eiland, tot aan de stad, verheft zich eene reeks van rotsketens, door scherpe kloven van elkander gescheiden, die aan den zee-

Digitized by Google

man *St. Helena* herinneren. Aan de Zuidzijde loopt de grond minder steil op en vormt een gebergte, dat, hoewel nu eens hooger dan eens lager, meer een zamenhangend geheel aan het gezigt aanbiedt. Aan den voet van deze helling en tegen de steilte der andere zijde, ligt *Santa Cruz*. De witte huizen, door de avondzon beschenen, staken levendig af tegen den valen rotsgrond en hadden een vrolijk, zindelijk aanzien, dat echter, van nabij beschouwd, geheel verdwijnt. Onder den wal komende, verminderde het fraaije gezigt reeds aanmerkelijk; want het vervallen aanzien der aan de baai liggende batterijen, én het armoedige der vaartuigen, die de reede bevoeren, gaven reeds eene voorproef van hetgeen de stad zelve oplevert, terwijl het schitterend wit der woningen weldra eene meer graauwe kleur aannam, toen de zon achter de bergen zonk, en slechts de toppen daarvan met het heerlijkste goud versierde.

Daar het reeds zonsondergang was toen wij ten anker kwamen, deed ik dien avond geen salut, maar wachtte daarmede tot den volgenden dag, toen wij te acht ure des morgens, de Spaansche vlag met een en twintig schoten begroetten, en met een gelijk getal werden bedankt. Twee uren later had ik het genoegen den Generaal-majoor, Opperbevelhebber der expeditie, voor het eerst bij mij aan boord te ontvangen, en den *État-major* aan Z.H. Ed. Gestr. voor te stellen; waarna hij equipage en schip in oogenschouw nam. Na een uur toevens vertrok ik met den Generaal naar de stad, om de gewone bezoeken af te leggen. De heer BERUFF, Nederlandsch Consul, wien ik nog van een vroeger bezoek op *Teneriffe* kende, ontving

Digitized by Google

ons allerminzaamst en gastvrij, en herhaalde mij de verzekering, die hij 's morgens reeds aan een mijner officieren gedaan had, dat zijn huis voor ons allen open stond. Vervolgens begaven wij ons naar den Gouverneur van het eiland, den Marquis van CONCORDIA, en daarna naar den Kommandant der Marine. Het scheen ons toe, dat de Consul van beiden zeer veel achting genoot, en wij werden met onderscheiding ontvangen. De Gouverneur was zeer vriendelijk, bood ons zijne diensten aan en besloot met het gewone spaansche compliment: « *La casa es a la disposicion de Usted* » (het huis staat voor u open, of: beschouw mijn huis als het uwe); iets hetgeen ieder fatsoenlijk *Spanjaard* aan een' vreemdeling zegt, maar waaraan men niet veel meer beteekenis moet hechten, dan in het Hollandsch aan de dikmaals gebezigde woorden: « Uw onderdanige dienaar, mijnheer! » Wij bedankten hem voor alles, zeggende: dat wij wisten, en ook thans weder ondervonden, bij goede vrienden te komen, doch dat wij niets noodig hadden.

Thans toch aan den wal zijnde, willen wij voor eenigen tijd het schip vergeten en een blik op het ons omringende land slaan.

Teneriffe behoort tot, en is het grootste der Canarische eilanden, zich uitstrekkende tusschen 28° 38′ tot 28° 0′ N.B. en 16° 7′ tot 16° 57′ W. L. van *Greenwich*. In 1344 gaf Paus CLEMENS VI aan den Infant van *Spanje* den *Canarischen* archipel ten geschenke, ofschoon men er toen weinig meer van wist, dan dat er op die hoogte eenige eilanden bestonden; en eerst in 1496 werd *Teneriffe* ten onder gebragt door ALONZO FERNANDO DE LUGO; de overige eilanden waren iets vroeger overmeesterd.

Digitized by Google

Van de vroegere bewoners is weinig bekend; doch volgens overleveringen en hetgeen daaromtrent is aangeteekend, vormden zij een sterk, heldhaftig en vreedzaam volk, de *Guanchos* genoemd; welk volk, ofschoon sommigen nog beweren daarvan af te stammen, geheel onder de verdrukking der *Spanjaarden* te gronde ging en uitstierf. De tegenwoordige bewoners zijn bijna allen van Spaansche afkomst, en zoo gelijk aan hunne stamvaders in zeden en gebruiken, dat men zich hier verbeelden kan in *Spanje* te zijn.

Santa Cruz, de tweede plaats van het eiland in naam, maar door de scheepvaart en het daaruit voortvloeijend vertier wezenlijk de eerste, ligt volgens de naauwkeurigste opgaven, op 28° 27′ 54″ N. B. en 16° 16′ 0″ W. L. van *Greenwich*, en is door hare ligging aan eene tamelijk veilige baai, de geschiktste der *Canarische eilanden*, om aan te doen, wanneer men zich ververschen wil. Weinige ellen buiten de poort heeft men eene moelje of aankomstplaats voor de sloepen, die van goede steenen trappen voorzien is. Naauwelijks zet men voet aan wal, of ontdekt rondom zich teekenen der diepste armoede; de pakkedragers en de ossen- en ezeldrijvers, die hier onophoudelijk werkzaam zijn, om de sloepen te lossen, zijn bijna naakt en hunne schamele kleedij bestaat slechts uit zamengeraapte lappen. In de stad gekomen, ondervindt men de teleurstelling, die zich gewoonlijk aan het binnentreden van spaansche steden paart, waarop volkomen toepasselijk is, wat BYRON in zijne beschrijving van *Lissabon* in den *Childe Harold* zegt (*). De huizen zijn laag, doch heb-

(*) « But whoso entereth within this town,

ben het voorregt van koel te zijn, waarvoor alles ook ingerigt is. Zelden bestaan zij uit meer dan twee verdiepingen; eenige hebben balkons en bijna allen bevatten eene binnenplaats, waarvan de kamers meerendeels haar licht ontvangen, en die door galerijen omringd is. De vensters of ramen zijn hoog, klein en gewoonlijk van hout traliewerk voorzien, dat ons weder de spaansche gewoonte herinnerde. Deze wijze van bouwen is eigenlijk van de *Mooren* afkomstig, blijkens de overblijfselen van hunne woningen te *Grenada* en andere plaatsen, waar zij in vroegere eeuwen gevestigd waren. De slecht met lava geplaveide en overal met gras begroeide straten zijn, behalve de winkelstraat, welke van de markt tot aan de andere zijde der stad loopt en tamelijk wèl bebouwd is, krom; naauw, en vol bedelaars, die de wandelaars onophoudelijk lastig vallen om eenig geld, of om eene half uitgerookte sigaar, voor het bezit van welke zij, als men die weg werpt, bijna vechten, en die zij met gretigheid verder oprooken. Hoe dan ook VAN LANGSDORFF, in zijne *Reize rondom de wereld*, zeggen kan, dat het zeer aangenaam is, een zoo net bebouwd stadje onder eene zoo ver van ons verwijderde luchtstreek aan te treffen, is mij een raadsel. De markt is ruim, met vierkante stukken lava belegd en door steenen banken omringd. Aan hare oostzijde staat een wit marmeren monument, volgens sommige reizigers oorspronkelijk ter eere der heilige Moedermaagd opgerigt, doch dat, zoo ik meen, ter nagedachtenis heeft moeten

---

» That, sheening far, celestial seems to be,
» Disconsolate will wander up and down,
» Mid many things unsigthly to strange ee. »

Digitized by Google

strekken der vier laatste vorsten van de *Guanchos*, welke in de beelden, die men in de hoeken van het voetstuk vindt, worden voorgesteld. Thans zag ik er een opschrift op, de glorierijke instelling der Spaansche Constitutie vermeldende. Men is zoo wijs geweest, om dit opschrift in eenen lossen steen uit te houwen, om, wanneer DON CARLOS eens mogt zegepralen, denzelven te kunnen wegnemen, zonder het overige te beschadigen. Men zou bij de tegenwoordige zucht naar verandering in *Europa*, dit ter navolging kunnen aanprijzen, en voor gedenkteekenen van herstelde of nieuwe regeringsvormen een stel overtreksels of losse steenen in voorraad kunnen maken, om, bij eventuele verandering, dergelijke kostbare stukken tegen de volkswoede te beveiligen. In *Spanje* zag ik driemalen denzelfden steen wegnemen en weder herstellen. De markt is des avonds de wandelplaats der *beau-monde* en wordt dan wel bezocht. De hoofdkerk is overwaardig bezigtigd te worden; het hoog altaar is rijk versierd, welligt te rijk om fraai genoemd te kunnen worden; links daarvan vindt men een schilderstuk van een weinig bekend spaansch meester, dat zeker niet van groote verdiensten ontbloot is. KRUSENSTERN klaagt over de menigvuldig in de kerk brandende waskaarsen, welke de zoldering en de schilderstukken zwart maken: wij hebben er niet meer gezien, dan men in onze Roomsche kerken gewoonlijk vindt; maar men moet hierbij in het oog houden, dat sedert de invoering der Constitutie, de staat van zaken in *Santa Cruz*, vooral wat het bigot-godsdienstige aangaat, aanmerkelijk veranderd is. Men vindt, zoo ik meen, op het geheele eiland geen klooster meer. Links

Digitized by Google

van de hoofddeur der kerk, boven het beeld van ST. JAGO, hangen de twee vaandels, op de *Engelschen* veroverd bij den mislukten aanslag van 1797, waarbij de dappere NELSON zijn' arm verloor. Het is jammer, dat deze dappere held bij zulk een volk een zegeteeken moest achterlaten, waarop het niet weinig trotsch is. De kleeding der inwoners is geheel spaansch; de vrouwen dragen allen, tot de geringste toe, een' doek over het hoofd, die tot op de schouders afhangt; de boerinnen hebben bovendien gewoonlijk een hoed, niet ongelijk aan die, welke bij ons de mannen dragen. Verwonderlijk is het, van in dit klimaat, zelfs in den zomer, de heeren met mantels te zien loopen, waarvan ik er sommigen met bont gevoerd heb gezien. De zedeloosheid is er niet zoo groot, als wel vroeger, ofschoon nog altijd de bevolking in dit opzigt op eenen zeer lagen trap staat. Het garnizoen bestond uit vier honderd man artillerie, vier honderd man militie en even zoo veel nationale militie, eene soort van schutterij. De soldaten waren in witte broeken en mouwvesten gekleed, doch niet hollandsch zindelijk; voor het overige zagen zij er wel uit. De staatkundige gezindheid te *Santa Cruz* en op het geheele eiland is bij al wat tot den fatsoenlijken stand behoort Carlistisch; alleen het gepeupel is voor de constitutie en wenscht dezelve te behouden. Eenige mijner officieren, in gezelschap met die van de *Rhoon en Pendrecht*, deden des zaturdags een uitstapje naar *Laguna*. De togt werd met ezels ondernomen, waarbij men zich zeer wel bevond; de gang dezer dieren is allergemakkelijkst, en men beklimt er met zekerheid de steilste en gevaarlijkste wegen mede. De weg naar *Laguna* is,

Digitized by Google

vooral in den beginne, tamelijk ongebaand en geeft overal de duidelijkste bewijzen van de vroegere vulkanische gesteldheid van dit eiland. Tot aan een thans onbewoond klooster, dat zich te halver weg bevindt, is de grond schraal; doch dan ontdekt men meerdere vruchtbaarheid. Nu eens gaat de weg langs diepe door het water gevormde kloven, dat met kracht in den winter of regentijd van de toppen der bergen stroomt; dan weder langs, door menschenhanden, gevormde waterleidingen, die uit opeengestapelde stukken lava bestaan, hier en daar ziet men eenig bebouwd land, dat bij iederen voetstap een meer welig aanzien verkrijgt; en overal ontmoet men ossen, ezels, drommedarissen of kameelen, die tot vervoer van goederen gebruikt worden. Van deze laatste dieren is het opmerkelijk, dat er geen voorbeeld bestaat, dat zij hier voortteelden, ofschoon zij, in het op weinigen afstand gelegen eiland *Gracioso*, zich zoo wel in het wild als in den dienstbaren staat vermenigvuldigen. Niet verre van het klooster staat een wind-korenmolen; zulke molens, hoe klein ook, dienen tot woning van een geheel huishouden. Het werktuigelijk zamenstel is vrij overeenkomstig met dat van onze molens, maar de molensteen bestaat uit verscheidene stukken lava of ijzersteen, die door ijzeren banden tot een geheel gemaakt zijn. Van hier af begint het landschap, terwijl men beurtelings klimt en daalt, vrolijker te worden. Het graan staat welig en wel bezet; de cactus laat zich hier en daar zien, en weldra ontdekt men *Laguna*, in eene vallei gelegen. *Laguna* is de hoofdstad van het eiland, doch heeft sedert de stichting van *Santa Cruz* van haar aanzien verloren, terwijl deze laatste

Digitized by Google

plaats de zetel der hooge ambtenaren is geworden, en men daar beter bestaan vinden kan. Dit is ook de reden, waarom men in *Laguna* veel minder bedelaars vindt, hetgeen anders gewoonlijk als een teeken van welvaart beschouwd wordt; want daar hier niets te verdienen valt, is *Santa Cruz* het toevlugtsoord van de diepste armoede. De markt der hoofdstad is ruim, en men vindt er verscheidene goede huizen. De twee kerken konden niet bezigtigd worden doordien er godsdienstoefening gehouden werd, en wanneer men onbekend is met de gebruiken en geen aanstoot wil geven, doet men, vooral in spaansche landen, waar dit laatste zoo ligtelijk plaats heeft, wijzer met uit die gebouwen te blijven. Er bestaat eene universiteit, die honderd en vijftig studenten telt, meest allen de regtsgeleerdheid beoefenende. Het is een vrij uitgestrekt gebouw, dat eene ruime plaats, eene fraaije, hoewel eenvoudige kerk en eene kleine bibliotheek bevat, welke laatste weinig kostbare werken telt. En hiermede van *Laguna* afstappende, beweren wij niet er alles van gezegd te hebben, maar de tijd liet niet toe, meerdere zaken naauwkeurig op te nemen, of te gaan bezigtigen. Aan de andere zijde der stad ontdekt men in het dal, dat zich een uur in de lengte uitstrekt, de weligste vruchtbaarheid; de cactus, de noten- en de vijgenboom groeijen in het wild langs den weg, terwijl men de heerlijkste vergezigten geniet, ook door de afwisseling van het frissche groen met de gele en vale rotskleur en het levendige wit der landhuizen, die zich schilderachtig vertoonen. Wanneer men de bergtoppen beklimt, die deze vallei begrenzen, kan men de andere zijde van het eiland voor een gedeelte over-

Digitized by Google

zien; daar heeft de natuur hare rijkste gaven geschonken en begint ook de wijnteelt. Een groot gedeelte van den dag was ondertusschen verstreken en het gezelschap zag zich genoodzaakt, naar *Santa Cruz* terug te keeren, waar het des avonds weder aankwam. Men vindt op *Teneriffe* nog de aanzienlijke vlekken *la Matanza*, *la Victoria*, *Santa Ursula* en het stadje *Puerto de l'oratava*. De voortbrengselen bestaan uit druiven, perziken, peren, citroenen, amandelen en verder bijna alle europesche tuinvruchten. Het was thans echter nog te vroeg in het jaar, om van dit alles genot te hebben. De bevolking wordt geschat op 80,000 zielen, en die van den geheelen Archipel op 209,000. Hiertoe behooren de eilanden *Canarie*, *Fuerteventura*, *Lancerotto*, *Palma*, *Gomera*, *Ferro* en *Gracioso*.

Met voordacht heb ik nog niet van de vermaarde Piek gesproken. Wij hebben dezelve niet bezocht, en zouden dus, ze willende beschrijven, tot het verhaal van andere reizigers onze toevlugt moeten nemen, naar wie wij dan liever onze lezers verwijzen. Buitendien heeft zij veel van hare belangrijkheid verloren, na de ontdekking van zoo menigen hoogeren bergtop, en sedert meest alle zeevarende natien de meridiaan van *Greenwich* in plaats van die van *Teneriffe* voor hunne berekeningen hebben aangenomen. Zoo als ik hier boven reeds zeide, zelden ziet men haar geheel en vooral niet in de warme maanden, doch het best in den winter of regentijd, kort vóór of na eenen hevigen regen.

Laat ons hiermede naar boord terugkeeren. Ons plan omtrent de *Merwede* was intusschen veranderd. Bij eene nadere beraadslaging met den opperbevelheb-

Digitized by Google

der, vond Z.H.Ed. Gest. het raadzaam, om eenige troepen, met de noodige levensmiddelen, aan het fort te *Axim* te ontschepen, en bedenkende, dat voor elk schip, maar vooral voor de *Merwede*, bij de heerschende zuidwestelijke winden en oostelijke stroomen langs de kust, de reis van *Elmina* naar *Axim* van langen duur kon worden en daardoor welligt nog meer vertraging zou ontstaan, dan door dit schip op te wachten en gezamenlijk het fort aan te doen, besloten wij de vroeger gegevene order in te trekken; hetgeengemakkelijker geschieden kon, daar ik bij het verlaten der *Merwede* den kommandant gezegd had, langs *Santa Cruz* te zeilen en naar ons te doen uitzien. Den 13den Mei des avonds, en dus vier dagen na ons, kwam het transportschip werkelijk in de baai en op daartoe gedaan sein ten anker. Nog denzelfden avond werd de Consul verzocht, tegen den volgenden morgen voor water te zorgen, en door den ijver, waarmede de heer BERUPP ook deze zaak behandelde, vulde men des nachts nog de noodige vaten.

Tegen den middag van den 14den was alles in gereedheid, de schepen waren van water voorzien en niets weêrhield ons langer. Na dus afscheid van den Consul genomen en ZEd. onzen dank betuigd te hebben, voor zijnen dienstijver en zijne hartelijke gastvrijheid, en na een rapport van het tot heden toe verrigte aan Z. Exc. den Directeur-Generaal voor de Marine te hebben achtergelaten, deed ik des middags te 4 ure sein voor de beide schepen om anker te ligten en onder zeil te gaan, en zeide *Santa Cruz* vaarwel. Het bleef den geheelen nacht en volgenden dag zeer flaauw, doch in den avond van den 16den kregen wij met aanwakkerende koelte den N. O. passaat weder.

Digitized by Google

Het op deze hoogte zoo gewone phosphorisch lichten van het water des nachts, vertoonde zich ook thans. De geleerden zijn het omtrent het ontstaan dezer schitterende vonken, nog in het geheel niet eens. Sommigen schrijven het toe aan de lichtende pissebed; anderen weder aan kleine schelpdiertjes, wier licht door de straalbuiging in het water vergroot zou worden, nog anderen aan eene phosphorische eigenschap van het water, die ontstaan zou door de aanhoudende hitte en ontvlamd worden door de wrijving, veroorzaakt door den voortgang van het schip. Wat hiervan zij willen wij niet beslissen, maar merken alleen op, dat wij zelven, bij vroegere gelegenheid, in een glas, met ditwater gevuld, lichtgevende diertjes hebben ontdekt.

Den 17^den^ passeerden wij den noorderkeerkring, en vierden deze gebeurtenis volgens scheepsgebruik. Het is mijn voornemen niet dit feest te beschrijven; in elke reis kan men daarvan eene schets vinden; de eene belangrijker dan de ander, doch de meesten hebben iets gedwongens en allen komen op hetzelfde neêr. Men niet karakteristieke trekken, achverwekkende potsen en vrolijke gezigten, even als bij alle volksvermaken, en het verhaal daarvan is beter voor een gemeenzaam gesprek geschikt, dan om in een reisverhaal beschreven te worden, ten zij men daartoe een bijzonder talent bezitte.

Den 22sten begaf ik mij weder aan boord der *Rhoon en Pendrecht*, om met den Generaal nader te overleggen.

Drie dagen later hadden wij des avonds het ongeluk, dat een matroos met het klaren der loglijn over boord viel. Oogenblikkelijk werden de reddingsboeijen hem nageworpen, werd er tegengebrast en de sloep gestre-

Digitized by Google

ken, en in minder dan drie minuten was deze van boord gestoken. Een oogenblik meende ik den drenkeling op de oppervlakte van het water te zien; een raauwe akelige gil ontsnapte den ongelukkige, en hij verdween om nooit weder te voorschijn te komen. Het scheen dat de schrik hem zoodanig overmeesterd had, dat hij geene de minste poging te zijner redding heeft kunnen aanwenden. De sloep keerde onverrigter zake terug.

Bij het naderen der Afrikaansche kust was het waarlijk niet twijfelachtig, in welk jaargetij wij waren. Geen dag, die geheel droog genoemd kon worden, en zondag den 27sten viel het water zoo digt en onophoudelijk van den hemel, dat wij in den voormiddag alleen omtrent zes duizend Ned. kannen opvingen, dat in den loop derzelfde week nogmaals gebeurde. De thermometer rees de meeste dagen tot 83° en 86° *Fahrenheit* en daalde zelfs des nachts niet lager dan tot op 78°. Hierdoor ontstond eene algemeene vochtigheid en broeijing in het schip, waarvan ik de nadeelige uitwerking door het dagelijks besprenkelen met chlorure zocht tegen te gaan, terwijl onze grootste zorg was, om tusschen de buijen de natgewordene kleederen te doen droogen; tot heden toe hadden wij dan ook het geluk, om over het algemeen de beste gezondheid te genieten.

Den 4^den^ Junij vervolgden wij ieder op ons zelven onze reis; de *Merwède* en *Rhoon en Pendrecht* naar *Axim* en wij naar *Elmina*. Des avonds nam de wind aan tot eene stijve bramzeils-koelte, en bleef voor het eerst in veertien dagen een' geruimen tijd staan. Den 6^den^ Junij het land in het gezigt krijgende, liet ik meer om de Noord sturen, om mij aan hetzelve te verken-

Digitized by Google

nen. Dikke wolken hingen over de kust zamengepakt; de aanblik was donker en de gelegenheid tot verkenning dus zeer ongunstig. Te tien ure passeerden wij het engelsche fort *Dixcove*, de lucht werd nog dikker en in den namiddag verloren wij door aanhoudenden regen het land uit het gezigt; waarom ik onder klein zeil ging liggen en te zes ure besloot ten anker te komen, vreezende door den stroom beneden *Elmina* gezet te worden. Met het aanbreken van den dag ontdekten wij deze plaats op eene groote mijl van ons af, ligtten te zeven ure het anker, en kwamen door de flaauwe koelte eerst des middags ten twaalf ure op de reede.

Den Kommandeur *ad interim*, den heer VAN DER EB, deed ik verzoeken, bij mij te komen, en deze hieraan voldoende, maakte ik Z.Ed. met het doel onzer komst bekend, en verzocht hem nog dienzelfden avond vier kano's naar *Saccondee* te zenden, om, wanneer de schepen daar inkwamen, bij de ontscheping van materiëel als anderzins behulpzaam te zijn. Nadat Z.Ed. mij vervolgens eenige inlichtingen gegeven had vertrok hij weder naar het fort.

Het gezigt op *Elmina* en omstreken van de reede is waarlijk schoon. Het oog weidt langs eene altijd groene kust, die bewassen is tot daar, waar de zee zich op dezelve breekt. Dikke bosschen, vruchtbare heuvels, welige vlakten wisselen elkander af, en worden verlevendigd door den hier en daar verspreid staanden kokosboom of palmiet, waarvan de rijke kruin zich schilderachtig vertoont. Bijna in het midden van de uitgestrektheid, die men voor zich ziet, ligt op den heuvel *St. Jago* het fort *Koenraadsburg* en aan den

Digitized by Google

voet het kasteel *St. George d'Elmina*, dat door de zee bespoeld wordt. Zeker schonk de natuur niet hare minste gaven aan dit oord, dat echter bijna niets oplevert dan eenige vruchten, die zonder de minste werkzaamheid van de zijde des negers worden verkregen, en in het wild groeijen (*).

Voor wij hier ons verhaal voortzetten, willen wij kortelijk de geschiedenis van deze bezittingen overzien.

In 1410 ontdekten de *Portugezen*, destijds eene zeer ondernemende en zeevarende natie, de kust van *Guinea*, en stichtten aldaar in 1482 het kasteel *St. George d'Elmina*, benevens verscheidene andere sterkten van minder belang.

Men moet de vlijt, de volharding en den moed bewonderen van dat volk in vroegere tijden, wanneer men die hechte muren aanschouwt, die eeuwen verduurd hebben, en daarbij bedenkt, hoe vele hinderpalen er uit den weg te ruimen waren, en hoeveel moeite het moet gekost hebben, om onder zulk een klimaat die werken te voltooijen. In den tachtigjarigen oorlog, toen *Spanje* het toppunt van magt en grootheid bereikt had, en ook *Portugal* onder zijn gebied rekende, overmeesterden onze voorvaders met zoo vele andere bezittingen ook die van *Guinea*,

(*) Wij hebben ons bij dezen overtogt, en zullen ons ook in het vervolg van alle zeevaartkundige aanmerkingen onthouden, die voor hen, welke niet tot het vak behooren, tamelijk onverschillig zijn; zoodat vele lezers ook de gewoonte hebben, om de bladzijden waarin de letters N, O, Z, W, N/B, O of W L. en de teekens van graden, minuten en seconden schitteren, over te slaan. Wij meenen dus velen hiermede geen ondienst gedaan te hebben, terwijl ter geschikter plaats, zoodanige opmerkingen omtrent deze reis, zullen bekend gemaakt worden.

Digitized by Google

en bij den Munsterschen vrede van 1648 stond de Koning van *Spanje* alle aanspraak op dezelven af; hetgeen door de inboorlingen, bij hunne acten van onderwerping werd erkend en bevestigd. De Guinesche kust kwam onder de West-indische Compagnie, en bleef daaronder tot in 1791, toen de Staat het beheer zelve op zich nam. Gedurende het honderd drie en veertigjarig bestaur der Compagnie waren de voordeelen, die ons deze bezittingen opleverden, aanmerkelijk verminderd, en de reden hiervan is niet moeijelijk op te sporen. In den aanvang ruilden de handelaars voor snuisterijen zaken van waarde in, en de overvloed van producten, die nog door geen uitvoer was verminderd, maakten de winsten zeer aanmerkelijk. Weldra vonden wij mededingers in de *Engelschen* en *Brandenburgers;* de toevoer van alles, wat door den neger gezocht was, vermeerderde, en dit verloor juist daardoor in waarde. Buitendien bestonden en bestaan de handelsartikelen niet uit voortbrengselen van den grond, maar voornamelijk uit ivoor en goud, en de voorraad hiervan, eenmaal uitgeput, werd niet zoo spoedig aangevuld. De neger leerde weldra hoeveel waarde de vreemdeling aan het goud hechtte, en zijne bijgeloovige begrippen beletten, dat hij of de *Europeër* hier mijnen ontgint, waartoe de laatste den eersten toch noodig zou hebben. Dit was ook het geval met de slaven, die in het eerst bijna weggegeven werden, maar door den onbegrijpelijken grooten uitvoer (*) moeijelijker verkregen en

(*) Wij vinden in eene noot in het werk van den colonel DE WEISS, getiteld : *Principes philosophiques*: « J'ai sous les yeux un » état des progrès de ce barbare négoce, qui m'a été communiqué » par un commis du premier marchand d'esclaves de *Londres*.

Digitized by Google

gevolgelijk veel hooger moesten betaald worden. Eindelijk ging een niet gering gedeelte der winst in de beurzen der ambtenaren; hetgeen nog meer toenam, toen in 1745 door H. H. M. bepaald werd, dat de ambtenaren in dienst der West-indische Compagnie vrijen handel mogten drijven, mits eene zekere belasting betalende; waardoor het belang hunner meesters voor eigen belang onderdeed, terwijl men op allerhande wijze die belasting zocht te ontduiken. Toen in 1791, bij de ontbinding der Compagnie, deze bezittingen onder het staatsbestuur kwamen, verbeterde dit niet, en met de afschaffing van den slavenhandel ging het grootste voordeel verloren. Het commerciëel belang was nu zeker vrij gering geworden, en de onkosten konden waarschijnlijk op verre na niet uit de overblijvende voordeelen, die nog altijd in den ruilhandel op deze kust bestonden, bestreden worden. Dan sedert wij uit deze kolonie, en vooral uit het naburig en ons bevriende rijk *Asjantij*, uit de inboorlingen, een groot aantal soldaten werven voor onze Oost-indische bezitttingen, waar de altijd durende schermutselingen onophoudelijken toevoer van manschappen vorderen; waar de negers beter voor het klimaat geschikt en minder kostbaar, zoo wel in het transport als in onderhoud zijn, is het

» S'il est juste, il n'y eut en 1709, qu'un seul vaisseau qui fit voile » pour *l'Afrique*, sortant du port de *Liverpool*. En 1716—0, 1730 » 15, 1737—33, 1751—53, 1760—74, 1780—96. Enfin l'année qui » précéda la guerre de *l'Amérique* il en partit 105, qui produisi- » rent 28,200 esclaves. *Bristol* dut proportionnellement y ajouter » la moitié et *Londres* un quart; ce qui ferait de ces trois villes » seules 49,350 malheureux, arrachés à leur patrie pour être » dévoués au sort le plus cruel et le plus opposé à leur nature. »

Digitized by Google

grootste belang geworden, zoowel uit een staatkundig als commerciëel oogpunt. Bovendien niet alle handel heeft hier opgehouden, en hoewel die thans voor een groot gedeelte in handen der *Engelschen* is, mogen wij ons vleijen op eenige verandering hierin, daar twee voorname kantoren, dat van de heeren HOBOKEN te *Rotterdam* en dat van den heer DE VRIES te *Amsterdam*, hunne agenten op de kust hebben. De handel bestaat vooral in palmolie en een weinig ivoor, waartegen van onze zijde, tabak, rum, stukgoederen en eenige andere artikelen in ruil worden gegeven, en mag ook al voor het oogenblik de uitvoer gering zijn, wanneer de neger zijne behoeften voelt vergrooten, zal deze ruilhandel ook uitgebreider worden.

Onze magt alhier is te allen tijde vrij wel gevestigd geweest, en, zoo de geschiedenis van enkele moorden gewaagt, door de negers aan blanken gepleegd, zou men, bij naauwkeurig en onpartijdig onderzoek, bij de meesten dier gebeurtenissen, helaas, de schuld meer bij de laatsten, dan bij de eersten moeten zoeken. Bijna nooit, dan wanneer de onderdrukking tot den hoogsten trap was gestegen; wanneer willekeur en geweld de daden van hooge of mindere ambtenaren bestierden, hebben zij hunne toevlugt tot dit uiterste middel genomen; en die uitbarstingen van wraakzucht zelfs zouden juist kunnen toonen, hoezeer zij ons vreezen of aan ons gehecht zijn; want er bestaat mogelijk geen voorbeeld, dat zij, hoewel meerdere blanken in hunne magt hebbende, buiten hem, die hunne woede had opgewekt, een hunner beleedigden of gewelddadig behandelden.

Gelukkig hebben deze droevige tooneelen zelden

Digitized by Google

plaats gevonden. Gelukkig voor onze magt en vereerend voor het bestuur dezer kolonien, is ons gedrag aldaar in het algemeen zoodanig geweest, dat zelfs de *Engelschen* getuigden, dat wij hier met meer eerbied en onderscheiding dan eenige andere magt van *Europa* werden beschouwd. Deze bezittingen eenmaal ons eigendom geworden zijnde, hebben zij ons weinig troepen gekost; kleine geschillen werden door overreding, boete van hunne, of geschenken van onze zijde beslecht, en werd geweld noodzakelijk geacht, dan vonden wij in den eenen neger gewoonlijk een gewilligen strijder tegen den anderen. Dit moet oppervlakkig vreemd klinken, doch het laat zich gemakkelijk hooren, wanneer men een weinig nader met de staatkundige betrekkingen op deze kust bekend is. De verzameling van eenige krommen (*) vormt een kleine staat, die een opperhoofd of koning erkent, wiens magt op zijne onderzaten uitgestrekter of beperkter is, naar mate van zijnen rijkdom en het aantal zijner slaven. Zoo vindt men de kleine koningrijken *Axim*, *Ahanta* of *Hanta*, *Chama*, *Elmina*, *Assam* en *Accra*, die ons allen erkennen, en in welken wij onze sterkten bezitten. Ieder dezer verschillende staten is naijverig op de welvaart en rijkdom van zijnen nabuur, dien hij zelden ongenegen is te bestrijden, zoo hij in de blanken een oppermagtigen steun vindt. Wezenlijke opstanden met oogmerk om zich aan onze magt te onttrekken, hebben er, zoo verre mij bekend is, nimmer plaats gehad; de neger, uit zijnen aard getrouw, zijn belang in de verbindtenis met ons vindende, en stilzwijgend

(*) Negerdorpen of Vlekken.

Digitized by Google

in al zijne daden onze meerderheid boven zich erkennende, gevoelt zich vrij genoeg, om naar geene grootere onafhankelijkheid te streven of naar andere meesters te verlangen, en wij gelooven, dat deze menschen ons tegen aanranding van buiten getrouwelijk zouden bijstaan. Het verlies van verscheidene onzer bezittingen in den Engelschen oorlog van 1781, bewijst hier tegen niets; vele kommandanten hebben zich toen allerschandelijkst en laaghartig gedragen en den vijand, zonder den minsten tegenweer het veld geruimd; daar, waar tegenweer geboden is, zoo als te *Crevecoeur*, in het *Accrasche*, door den dapperen AUCHARD, hebben de negers, onder hun opperhoofd OTTO, de grootste diensten bewezen; en toen langere tegenstand vruchteloos was geworden, toen de gansche voorraad kruid, tot op veertig ponden na, verschoten was, verkozen zij liever met de bezetting van het fort landwaarts in te trekken, dan eene andere vlag te erkennen. De *Engelschen* slechtten het dorp tot op den grond en deden het fort een jaar later in de lucht springen. De Deensche Gouverneur van *Christiaansburg* meende zijn voordeel uit dezen oorlog te trekken, deed den neger OTTO de schoonste beloften, en deelde geschenken onder zijnen stam uit, om hem te bewegen de Deensche vlag aan te nemen en zich onder *Christiaansburg* neder te zetten, doch alles vruchteloos. Niet voor de blanken een vrede gemaakt zullen hebben, zeide hij, die mij zal overtuigen, of de *Hollanders* terugkeeren of niet, kan ik mij onder een ander gezag vestigen. En bij de teruggave onzer bezittingen door *Engeland* in 1785, kwamen de negers, voorgegaan door den trouwen OTTO hunne verwoeste huizen weder oprigten. Ook de *Elminers*

Digitized by Google

betoonden in dienzelfden oorlog hunne trouw bij den aanval der *Engelschen* in 1782 op *St. Jago*, waarbij dezen al hun materieel verloren en slechts een gering getal der gelande troepen aan boord terugzagen, dat gelukkig de algemeene slagting ontkomen was.

Doch willen wij onze magt hier gevestigd houden, dan zijn wij aan de eene zijde verpligt, deze of gene kleine geschenken te vereeren, aanranding hunner gebruiken te vermijden en vooroordeelen te verdragen; en aan de andere zijde genoodzaakt, om de geringste beleediging te wreken: die ongestraft te laten, zou ons alle achting ontnemen; de neger kan geen aangedanen hoon vergeten, en het te doen zou hij zwakheid noemen; acht hij ons zwak, dan zou hoogmoed de plaats van ondergeschiktheid innemen, en verre van langer deemoedige verzoekers te zijn, zouden zij trotsche eischers worden. Zoo vorderde ook thans de dood van den kommandeur TONNEBOEIJER en de voorafgaande omstandigheden, in het belang van den Staat, in het belang van *Europa* zelfs, van onze zijde de strengste wedervergelding. De moord aan blanken gepleegd, ongestraft te laten, zou het sein wezen tot de vernietiging der overigen. De heer TONNEBOEIJER trachtte ons aanzien door negers te handhaven en —werd geslagen. Wat schoot ons thans over? Op nieuw de kans des oorlogs te doen beslissen? Op nieuw negers tegen negers ten strijde te voeren, de nog zeer weinig overgeblevene blanke ambtenaren en daarmede het behoud onzer sterkten in de waagschaal te stellen? Neen, er moest eene ontwikkeling van magt getoond, die de ons getrouwe negers ontzag inboezemde en hunne geestdrift opwekte, die den muiter met vrees bezielde en het kwaad in eenen slag herstelde.

Digitized by Google

Den dag na onze aankomst op de reede begaf ik mij reeds vroeg, vergezeld van een gedeelte van den staf, naar het kasteel, waar zich al de beambten in de groote zaal vergaderden. De koning van *Elmina* was met zijne grooten ontboden, om in het fort te komen, en bevond zich te elf ure in het tot bijeenkomsten bepaalde vertrek (*). Wij begaven ons daar heen. Aan het benedeneinde der tafel zat de negerkoning, eenvoudig als zij die hem omringden, en zonder andere onderscheidende teekenen zijner waardigheid, dan eenen blaauwen zijden hoed, die hem door eenen slaaf boven het hoofd gehouden werd. Niet verre van hem af en op dezelfde hoogte zat de priester, aan zijne beide zijden twee van 's Konings raadslieden; achter dezen zaten nog verscheidene grooten of *Caboceërs*, ieder van een paar slaven vergezeld. Na onze plaatsen aan het hooger einde ingenomen te hebben, verzocht ik den heer BARENDS mijn tolk te zijn en droeg hoofdzakelijk de volgende punten voor: Dat de Generaal VERVEER, wien zij allen kenden, en die het bevel over eene expeditie voerde, aan de bovenkust bezig was met een gedeelte zijner magt en materiëel te ontschepen, om alles voor een' veldtogt tegen de *Hanta's* in gereedheid te brengen; dat hij daarna binnen weinige dagen, en even gelijk vroeger als de vriend der *Elminers*, hier zou komen, en hun bewijzen zou ter hand stellen van de zorg en de tevredenheid van onzen geëerbiedigden Koning, — dat ik hier zelf vroeger

(*) Palabberzaal: *palabber* is oorspronkelijk van het Spaansch en Portugeesch palabra of palavra, hetwelk beteekent *woord*, en wordt alhier gebezigd voor: *verschilbeslechting*, *beraadslaging*, *voorstel* en dergelijke.

Digitized by Google

geweest was, den goeden geest der *Elminers* toen leerde kennen en daarop vertrouwde; maar dat wij daarentegen met verontwaardiging de ontrouw der *Hanta's* vernomen hadden en die zouden weten te straffen; — dat wij niets van hen noodig hadden, daar wij van alles ruim voorzien waren, maar dat het oogenblik nabij was, waarop de *Elminers* gelegenheid zouden hebben hunne aloude gehechtheid aan de Hollandsche vlag te toonen, en zij daarbij voor zich zelven en hunne welvaart het meest zouden winnen.

Bij de vertaling van iedere zinsnede mijner woorden lieten zij een goedkeurend gemompel hooren op de eigenaardige wijze van den neger, die, hoe onvolmaakt zijne taal ook zij, zoo veel uitdrukking aan zijne woorden geeft. Somtijds schenen zij mij te begrijpen eer het in hunne taal overgebragt was. Nadat ik geëindigd had stond de Koning, die tot hiertoe met eene zekere deftigheid zich tot een goedkeurend hoofdknikken had bepaald, op, en met die levendige gebaren, die bijna uitdrukken wat zij meenen, zeide hij: dat zij altijd dezelfden waren; zoo lang die vlag daar boven wapperde zouden zij *Elminers* blijven, en ging die vlag onder, dan zou *Elmina* mede ondergaan. Deze gevoelens, hernam ik, waren dezelfden die zij vroeger uitten, zij hadden die niet verloochend en wij zouden gerustelijk ook verder op hen vertrouwen.

Voor het oogenblik mijn doel slechts geweest zijnde, hunne gezindheid te zien en hen met de komst van den Generaal bekend te maken, verklaarde ik de bijeenkomst voor afgeloopen, dat echter niet geschiedde dan nadat zij op hun verzoek eene flesch jenever gekregen, en die op mijne gezondheid geledigd

Digitized by Google

hadden. Ieder hunner nam naar zijnen rang het glas, stond dan op, maakte eene vriendelijke buiging en ledigde het. De priester wierp eerst een paar droppels uit het glas, dronk daarna en stortte het overgeblevene op het hoofd uit; daardoor werd de dronk geheiligd.

Na den afloop van deze vergadering ging ik over tot de inspectie der localen. In de kasernen stonden bridsen, die ik oogenblikkelijk liet wegbreken, en de noodige orders werden gegeven om daarvoor klabaaijen in de plaats te stellen, waaraan de hangmatten zouden kunnen hangen; twee andere vertrekken werden op dezelfde wijze in gereedheid gebragt. Over het geheel was alles in vrij goeden staat; de magazijnen en meeste vertrekken waren luchtig en droog, de stukken op de batterijen schenen mij, op een paar na, waarvan de zundgaten geheel uitgesleten waren, nog zeer goed toe. Slechts één oven in het kasteel vindende tot het bakken van brood, liet ik dadelijk begin maken met het oprigten van een tiental uit leem, en werden er vijftig negers boschwaarts gezonden om brandhout aan te brengen. Met al deze verrigtingen was een groot gedeelte van den dag voorbij gegaan, en besteedde ik mijn' overigen tijd met het afleggen van bezoeken, om daardoor tevens met het gebeurde en den tegenwoordigen staat van zaken nader bekend te worden. Over het algemeen was men het daarin eens, dat de zaak tusschen ons en de *Hanta's* grootendeels aan onvoorzigtigheid te wijten was.—De Koning van *Wassa* namelijk, was in onmin met eenige *Caboceërs*, bondgenooten van BONSOE, den Koning van *Hanta*. Deze twist tot dadelijkheden komende, verbood BONSOE aan al zijne onderdanen, om kruid of lood aan de

Digitized by Google

Wassaschen te verkoopen; welk bevel door een' neger, te *Saccondee* wonende, werd overtreden, en de negervorst dit vernemende, veroordeelde den schuldige tot eene boete. De heer SMULDERS, Kommandant van het fort aldaar, meende, dat de boete te groot of geheel onwettig was, en deed den Koning voor zich ontbieden. BONSOR gehoorzaamde, doch vond bij zijne komst niemand, voor wien hij zich verantwoorden kon, daar de heer SMULDERS afwezig was. Hierover geraakt liet hij zich uit, dat, als nu de blanken wat te zeggen hadden, zij bij hem konden komen. De heer SMULDERS, toen ter tijd elders werkzaam zijnde, werden de Luit. MAESSEN en de adsistent CREMER met eenige gewapenden naar *Saccondee* gezonden, om deze zaak te vereffenen. Op een dreigend verzoek van dezen verscheen BONSOR weder voor het fort, maar vergezeld door een paar honderd gewapende negers, en weigerde hij, om binnen de sterkte te komen. De straks genoemde heeren begaven zich, met slechts twee gewapenden, tot hem, en de heer MAESSEN stootte de hem aangebodene hand van BONSOR terug, zeggende: geene vriendschapsblijken te willen geven of aannemen, voor dat alles beslecht was. Deze daad werd door den ander als vijandelijk beschouwd, en hij wilde terug trekken. Dit willende verhinderen, nam MAESSEN het geweer van zijnen neger en schoot het af als sein voor zijne manschappen, die binnen het fort waren. Dit schot werd met het vuur van al de negers beantwoord, zoodat beide officieren oogenblikkelijk op de plaats dood bleven. De Koning wel wetende, dat de moord aan twee blanken gepleegd, niet ongewroken zou blijven, trok met zijnen stam in de bosschen terug.

Digitized by Google

De Kommandeur TONNEBOELIER te *Elmina* trok, onvoorzigtig genoeg, met slechts twee honderd en vijftig man, allen inboorlingen van *Elmina* of Asjantijnsche rekruten, naar *Taccorari*, om den geleden hoon te wreken, hoewel gewaarschuwd, dat er eene belangrijke magt door BONSOE verzameld was en in hinderlagen verscholen lag. Het noodlottig gevolg van zijnen te onbezonnen moed was de dood van hem, van alle bij hem zijnde officieren en het verslaan zijner bende. Na deze ongelukkige gebeurtenis werd er van onze zijde, zoo het scheen, niets gedaan; en was het als of de zaak vergeten zou worden. Doch juist deze stilte scheen de Koning van *Hanta* het meest te vreezen, en de geruchten zeiden, dat hij zich een' verloren man noemde en met zijne grooten reeds niet meer in de beste verstandhouding leefde.

In den loop der gesprekken over dit een en ander vernemende dat de Koning van *Wassa*, wiens rijk achter *Hanta* ligt en het gedeeltelijk omringt, nabij *Elmina* was, verzocht ik den Kommandeur te zorgen, dat deze opgehouden werd tot de komst van den Generaal, om door hem, zoo Z.H.Ed. Gestr. dit verkoos, de *Hanta's* van het binnenland af te snijden; hoewel die Koning niet regtstreeks onder ons gezag staat, begreep ik, dat hij in dezen zijne dienst niet zou weigeren.

Den volgenden morgen begaven wij ons weder met het aanbreken van den dag op weg, om de begonnene werkzaamheden op te nemen en bezochten het fort *St. Jago*. De heerlijke morgen lokte ons tot eene wandeling uit; wij bezigtigden den gouvernementstuin, die eene tamelijke uitgestrektheid gronds beslaat, doch weinig bezienswaardig bevatte, en naar het mij

Digitized by Google

toescheen, met niet veel zorg behandeld wordt. Van *St. Jago* gingen wij door eene schaduwrijke laan, aan de eene zijde begrensd door eenen heuvelachtigen welig begroeiden grond, aan de andere zijde door eene smalle strook land, op welks strand de zee, zelfs met het kalmste weder, met donderend geweld hare golven breekt. Links afgaande wandelden wij tusschen den tamarindeboom, de geele acasia, den oranjeboom en de schoonste heesters, tot eene vlakte, die thans door den aanhoudenden regen moerassig geworden was, doch waar zich anders de zoutpannen bevinden. Daar achter verheft zich het bosch, dat in bijna alle behoeften van den neger voorziet: de ananas, citroen, pisang en andere vruchten groeijen daar in het wild, en niet veel meer heeft de neger tot zijn onderhoud noodig. Te bejammeren is het echter, dat de cultuur niet meer behartigd wordt, maar de neger is te lui, om aan de ontginning van den grond te arbeiden, en van de aldaar wonende blanken is er mogelijk niet een, die de middelen zou hebben, om dit op zulk eene groote schaal aan te leggen, dat de uitkomsten zijnen arbeid zouden beloonen. Niet alleen in betrekking tot den handel, maar ook voor eigen gebruik wordt de bebouwing van gronden door allen verwaarloosd, ofschoon ieder klaagt over het gemis van groenten en graan. Zoo als het land thans ligt, is het, niettegenstaande het heerlijk uiterlijk, die weelderige vruchtbaarheid, slechts met oneetbare nuttelooze planten bedekt, en wij gelooven toch, dat de grond, met eenige zorg behandeld, niet ondankbaar zou zijn. Het klimaat, ofschoon wij het niet voor zoo ongezond houden, als sommigen beweren (en hierop zullen wij nog

Digitized by Google

nader terugkomen) is voor velen verderfelijk, en met al het onaangename, dat aan de heete luchtstreek eigen is, kennen wij hier volstrekt niets, dat dit eenigzins zou vergoeden. En is dit zoo voor hem, die hier zijn verblijf vestigt, dan zal het ieder duidelijk wezen, dat het als ververschingsplaats voor schepen nog minder oplevert. Het vleesch is er schaars, duur (*), en behalve dat van geiten en schapen ongezond, terwijl er de vruchten, die aan boord komen, ten minste voor den matroos, door het vaak onmatig gebruik (dat niet geheel te keeren is), welligt meer na- dan voordeelig zijn.

Voor men aan de straks genoemde vlakte komt, vindt men den ingang tot den tuin, en dezen doorgaande, keerden wij langs de andere zijde van denzelven terug. Wij bezochten daarna de begraafplaats, die niets merkwaardigs oplevert, dan eene piramide, waaronder de grafkelder der Gouverneurs is, — die door vier groote kapokboomen wordt overschaduwd. Boven den ingang staat het volgende opschrift: « *o Weldadige Moeder, ontvang uwe kinderen weder!*" Te acht ure kwamen wij op het kasteel terug, van waar ik, na een rapport aan den heer Opperbevelhebber gezonden te hebben, naar boord terug-

(*) Eene koe van 80 Ned. ℔ kostte ons omstreeks *f* 70, of door elkander gerekend een gulden het Ned. ℔. Het vleesch was taai en droog; dan wij moesten toch iets ter verversching der equipage doen. Met zeekraal en jammes was er eene niet onsmakelijke soep van bereid. Den volgenden dag klaagden eenigen over buikpijn, dat evenwel niet aan de soep werd toegeschreven. Veertien dagen later herhaalden wij dit en den daarop volgenden morgen hadden wij een vijftigtal matrozen door buikpijn buiten dienst.

Digitized by Google

keerde. In zoo verre als ik daarover had kunnen leeren oordeelen in den korten tijd, dien ik aan wal doorbragt, kwam het mij voor, dat wij hier op een' zeer goeden voet met de zwarte bevolking stonden. De eerbied, dien zij in het algemeen aan elk onzer bewezen, toonde genoegzaam, hoezeer zij ons achten en het vervolg zal doen zien, dat ik mij niet bedroog.

Den 11den kwamen er vier kanoes met water aan boord, en voeren tot des namiddags onophoudelijk af en aan, zoodat wij ons ruim denzelfden dag nog vol kregen. Met voordacht liet ik dit werk door inlanders verrigten, bij ondervinding wetende, hoe ongezond dit voor de matrozen is; alzoo wij op onze reis in 1824, hier bijna geene zieken gehad hebben, dan onder hen, die daaraan werkzaam geweest waren.

Reeds den volgenden dag was alles genoegzaam tot de ontvangst der troepen, behalve de ovens, waaraan door den regen niet met spoed kon gearbeid worden, gereed.

Intusschen was de Generaal aan de bovenkust werkzaam en na te *Axim* een en ander verrigt te hebben, naar *Saccondee* gezeild, liet aldaar een detachement onder bevel van den Kapitein STANDERS het fort bezetten, gaf de noodige orders tot herstel der muren, deed de *Merwede* het materieël aldaar ontschepen en kwam den 14den Junij met de *Rhoon en Pendrecht* ter reede van *Elmina*. Weldra begaf zich Z.H.Ed. Gestr. onder het lossen van het geschut der beide schepen naar den wal. Treffend was het gezigt van de geestdrift der bevolking bij zijne aankomst. Duizende menschen, mannen, vrouwen en kinderen verwelkomden den Generaal onder gejuich en getrommel en het afvuren

Digitized by Google

der geweren, waarvan ieder neger voorzien was, en die zij met eene bewonderenswaardige vlugheid laadden. Twee groote zonneschermen werden voor Z.H.Ed. Gestr. en de hem verzellende officieren gedragen, overal wapperde de Hollandsche vlag, en allen betoonden eene vreugde, die niet opregter gemeend kon zijn. Aan den ingang van het kasteel bleef de zwarte menigte met behoorlijken eerbied staan, de Generaal groette hen minzaam en, zich naar de binnenplaats begevende, werd hij slechts door eenige weinige grooten gevolgd, die het waagden binnen de poort te komen. De kleine bezetting van zwarten stond in het geweer, een honderdtal Asjantijnsche rekruten waren daarnevens geschaard en een corps muzikanten, mede uit inboorlingen opgerigt, begroette ons met het volkslied. Waarlijk, alles vormde een tooneel, waarbij zich het hollandsch hart vrijelijk verheffen mogt. Welk eene overmagt toonden wij hier te bezitten! Ziedaar eene volksstam, magtig genoeg om in weinige dagen eene belangrijke gewapende horde op de been te brengen, en die zijne vreugde betoont over de komst van eenen Hollandschen generaal, die zich hier heeft weten te doen hoogachten, en aan wien allen hunne hulde willen betoonen.

Zoo ver gaat de zedelijke kracht de natuurlijke te boven; en, zoo wij van deze onze kracht geen misbruik maken, zoo geene onregtvaardigheid die achting doet verloren gaan, dan zal de neger nog jaren lang er trotsch op zijn onder blanke opperhoofden te staan.

Op dringend verlangen van den Generaal nam ik voorloopig mijn verblijf op het kasteel, ter verdere regeling der zaken, en ter bijwoning der conferentien

Digitized by Google

met de negerkoningen; dan, eer wij daartoe overgaan en het verhaal onzer verrigtingen vervolgen, dunkt het mij hier niet ongepast, de sterkte der beide forten, *Elmina* zelve en de gewoonte en gebruiken der inwoners van naderbij te bezien.

Het kasteel van *Elmina*, dat in het jaar 1637 door ons op de *Portugezen* werd veroverd, tijdens het gouverneurschap van Graaf MAURITS VAN NASSAU over *Brazilie*, was toen reeds eene sterkte van belang en werd sedert dien tijd aanmerkelijk, vooral door den aanbouw eener zeebatterij, waarop verscheidene metalen stukken staan, door ons bevestigd. Weinig hoop, geloof ik, zou er bij goede verdediging op het veroveren dezer sterkte van de zeezijde bestaan, daar de schepen te ver van den wal moeten blijven en aan een te hevig vuur zouden blootstaan, om met vrucht hun geschut te doen werken. Van de landzijde wordt het gedekt door het fort *St. Jago* (waarvan straks nader), en is de verdediging sterk genoeg, om ten minste den hevigsten aanval der inboorlingen te kunnen weêrstaan. Men vindt er zeer goede vertrekken en die van het gouvernementshuis zijn wel betimmerd en luchtig. In het midden is er eene ruime binnenplaats, aan welker zuidzijde zich een ruim en luchtig magazijn bevindt, waarin levensmiddelen en koopmanschappen worden bewaard. Aan de noordzijde van het kasteel is de zoogenaamde katteplaats, waar de ambachtslieden hun verblijf en werkplaatsen hebben. Ten noorden op geringen afstand en aan de overzijde van een riviertje, *Benja* genoemd, dat zich een paar uren landwaarts uitstrekt en zich aan den voet van het kasteel ontlast, ligt bij den heuvel *St. Jago*, waarop in 1666 het fort *Koenraads-*

Digitized by Google

burg (*) gesticht werd. Bij de verovering van het kasteel op de *Portugezen* wisten de *Hollanders* dezen heuvel magtig te worden, plantten daar hun geschut en dwongen daardoor de bezetting tot de overgaaf. Bij ondervinding geleerd hebbende, van hoeveel belang deze hoogte was, bevestigden zij die dan ook, en van het behoud van dit fort hangt ook dat van het kasteel af. Het is zeer sterk en kan met weinig manschappen verdedigd worden. Het dorp of Krom, door de inboorlingen *Odena* geheeten, ligt aan gene zijde van het riviertje, en zou bij de weinige uitgestrektheid gronds, die het beslaat, niet doen denken, dat men daar eene bevolking van 12,000 zielen vindt. De huizen of liever hutten worden slechts van leem en riet gemaakt, uitgezonderd eenige weinige, die van klipsteen zijn, en zoo digt op elkander geplaatst, dat men er eene steeg vindt, waardoor naauwelijks drie menschen naast elkander kunnen gaan; de overige doorgangen verdienen niet eens dien naam. Het ware te wenschen voor de gezondheid der bewoners van het kasteel, dat het krom op grooteren afstand lag; want dat er vele verpestende dampen uit oprijzen, zal een ieder gemakkelijk begrijpen, vooral wanneer men daarbij weet, dat de negers de dooden onder hunne woningen begraven. *Elmina* is verdeeld in zeven kwartieren, waarvan ieder eene Hollandsche vlag mag voeren; het middelste of vierde heeft een' wimpel bovendien. Ieder kwartier heeft zijn vaandrig of opperhoofd en een priester. De algemeene regering bestaat uit een' koning, een' onderkoning en een' secre-

(*) Gewoonlijk wordt dit fort naar den heuvel *St. Jago* genoemd.

Digitized by Google

taris of redenaar in de palabbers. Des konings magt hangt grootendeels af van zijnen rijkdom, want is in den striksten zin weinig meer dan zijne grooten, naar wier wil hij zich niet zeldzaam voegen moet. Dit is het geval met de meeste koningen, wier landschappen langs het strand gelegen zijn; meer landwaarts, zooals in *Asjantij*, is de koning werkelijk eenig en oppermagtig heerscher. De behoeften van den neger zijn gering; de natuur is als het ware zijne voedster; een doek, grooter en sierlijker naarmate van zijn' rijkdom, dekt hem 't hoofd, en hoewel de pracht beminnende, spreiden zij die niet dan bij de plegtigste gelegenheden, doch smakeloos ten toon (*). De neger is uit zijnen aard lui, een natuurlijk gevolg van zijne geringe behoeften; trotsch en wreed voor zijne minderen, slaafsch onderdanig voor zijne meerderen, doch, zoo als wij vroeger reeds aanmerkten, dankbaar voor weldaden, en wraakgierig na beleediging. Getrouw aan voorvaderlijke instellingen en gewoonten, zal hij alles ontberen en zich de grootste opofferingen getroosten, om dezelven vast te houden. De veelwijverij is bij hen geoorloofd, en de vrouw is het eigendom van den man; zij zorgt voor het bekomen en bereiden der spijzen, brengt brandstoffen bij, kortom verrigt bijna al het

(*) De vrouwen onderscheiden zich door de zonderlinge dragt van een kussen of monsterachtige *queue de Paris* onder het *paantje*, (zoo wordt de doek genoemd, waarmede zij zich bedekken) waarop de moeders hunne kinderen dragen. Om dit kussen op te houden, gebruiken zij verscheidene kettingen van goud, zilver, koralen enz. waarvan men echter niets ziet. Van eene rijke negerin heb ik een kistje met zulke kettingen gezien, waarvan de waarde tot bij de *f* 1000 beliep.

Digitized by Google

werk; en hiervan zijn zelfs de vrouwen der grooten niet uitgezonderd. Het kind behoort aan de moeder, en is, zoo zijne moeder slavin is, bij de geboorte slaaf, al ware een koning zijn vader; doch is in het tegenovergestelde geval vrij, al heeft het aan eenen slaaf het leven te danken. Het kind der zuster heeft regt op de nalatenschap des broeders, dat is: de eigendommen gaan over op den neef, wanneer deze een kind van de zuster is, en niet op den zoon van den erflater. De gemeenschap met mannen is voor het meisje in den ongehuwden staat geene schande, doch echtbreuk wordt ten strengste en bij vele stammen verschrikkelijk gewroken. Diefstal wordt met slavernij gestraft. Ieder weerbaar jongeling en man is soldaat, en trekt in nood als zoodanig ten strijde. Dapper in voorspoed, lafhartig in ongeluk, zijn zij wreede overwinnaars en vlugten voor het gevaar; zijn zij nogtans eenmaal in 's vijands handen, dan ontwikkelen zij eene geestkracht, die de geweldigste folteringen niet kunnen doen wankelen. Het geheugen der zwarten is bijzonder sterk (*) en hunne wetten berusten daarop; zij beslechten hunne geschillen overeenkomstig met de wijze, waarop die door hunne voorvaders beslist werden, en ieder oefent zich daarom van zijne vroegste jeugd af aan, om met de voorvaderlijke instellingen en gebruiken bekend te worden. De nagedachtenis van betrekkingen is hun heilig, en de plegtigheden bij den dood bij hen de voornaamste zijnde, willen wij eenige oogenblikken hierbij stilstaan.

(*) Onder anderen zou dit ten voorbeeld kunnen strekken: dat er nog eenigen waren, die zich mijner herinnerden, ofschoon ik in 1824 slechts korten tijd aan den wal ben geweest.

Digitized by Google

Wanneer een groote of *Caboceër* sterft, wordt het lijk in eene kostbare *paan* (doek) gewikkeld, met goud omhangen en in eene slapende houding te bed gelegd, waarbij zijne vrouwen zitten te weenen of, zoo zij dit niet natuurlijk kunnen doen, besmeren zij haar gezigt en oogen, als of die rood geweend waren, terwijl zij zorgen met waaijers, van olifantsstaarten gemaakt, dat geene muskieten den doode hinderlijk zijn. Niet verre van het bed staat spijze en drank, pijp en tabak gereed; waarbij de wapendrager van den overledene, zijn voornaamste slaaf, op eenen droevigen toon zijne groote daden verhaalt en zijn onherstelbaar verlies betreurt. Wanneer het gerucht van zijnen dood zich verspreid heeft, dan begint het weegeklag door het geheele Krom; de bloedverwanten en slaven vervullen de lucht met hun geschreeuw en het onophoudelijk afschieten hunner geweren, waarvoor de kinderen van den overledene het kruid leveren. Den volgenden dag begeven zij zich naar het sterfhuis en brengen het lijk, dat verscheidene kostbaarheden met zich neemt en intusschen gekist is, onder geween en getrommel in den kelder, waar het begraven wordt (*). Verscheidene dagen duren de plegtigheden voort, rouwklagende, schietende, drinkende en (let wèl!) dansende; en dit alles geschiedt op kosten der kinderen van den overledene. Verscheidene zijner slaven en slavinnen en wel de meest door hem bevoorregten worden gedood, om hem, volgens hunne meening,

(*) Men wil echter dat vele *Caboceërs* in het geheim worden begraven, en de heilige kist alleen publiek wordt bijgezet, opdat hunne lijken, zoo een vijand in het Krom mogt komen, niet zouden worden opgegraven en ontheiligd.

Digitized by Google

te kunnen blijven dienen, doch in de nabijheid van onze forten en daar, waar onze magt erkend wordt, is dit barbaarsch gebruik genoegzaam uitgeroeid. Op eene rijke begrafenis is de neger, de armste niet uitgezonderd, bijzonder gesteld, en de familie, onvermogend zijnde, zal liever de kinderen verpanden, dan geene uitvaart voor den doode te vieren. De taal der negers is welluidend, doch moeijelijk te leeren, dewijl vele woorden alleen uit klankbuigingen bestaan en de schrijfkunst hun tot nog toe onbekend is. De godsdienst der bewoners van *Elmina* en van de ons bekende negers, is een mengsel van het belagchelijkste bijgeloof en der overtuiging van het bestaan van een oppermagtig God, en een leven na dit leven. Bij alle volken der oudheid, niettegenstaande hunne verschillende godheden, hunne uiteenloopende begrippen omtrent den dood, bestaat er in het wezen der godsdienst eene overeenkomst, die zelfs den oppervlakkigsten beschouwer moet treffen. Bij allen vinden wij een' goeden en een' kwaden geest of eene oorzaak van goed en kwaad. De *Chinezen*, de bewoners van *Indië*, de *Babyloniërs*, de *Persen* gelooven allen aan een leven na dit leven, en hoewel afgodendienaars zijnde, vinden wij overal de duidelijkste sporen, dat zij een' Meester van het heelal, een' oppersten God erkennen. En hoewel het moeijelijk is, in den geest van de godsdienst der negers in te dringen, en hunne leerstellingen of zedeleer na te gaan, om de hierboven reeds aangehaalde reden, dat er niets van beschreven is, heeft, bij het weinige dat ik hieromtrent kon onderzoeken, die overeenkomst mijne opmerkzaamheid tot zich getrokken.

Digitized by Google

De negers gelooven aan een magtig, verheven Wezen, Schepper en Onderhouder der wereld, doch zij bidden Hem niet aan, dewijl, zeggen zij, dat Wezen te volmaakt is, om iets van hen te behoeven of aan te nemen. Men zou kunnen vooronderstellen, dat zij deze eerste denkbeelden verkregen hadden door hunnen omgang met ons, doch wanneer wij bedenken: hoe weinig *Europeërs* de taal der negers magtig zijn, en men van die weinigen hen nog uitzonderen moet, wier gestel en onbekwaamheid den lust tot ernstige bezigheden onderdrukken, benevens ook de zoodanigen, welke den moed niet hadden, noch welligt de deugd bezaten, om zich met godsdienstige leerstellingen op te houden; eindelijk, wanneer wij den nog heden bestaanden afstand zien, die er tusschen den aanzienlijksten neger en den geringsten blanke bestaat, dan kunnen wij weinig reden vinden, om hun geloof aan God, aan het verkeer met ons toe te schrijven. Dieper landwaarts in, waar wij in het geheel geen invloed kunnen gehad hebben, roepen de negers hunne voornaamste godheid dus aan: « *Houra, Houra! Aga Nanné!* dat is: Meester, Meester! Vader van alles!

Het denkbeeld dat er een Wezen bestond, dat zij nimmer zouden kunnen begrijpen, dat veel te groot is, om zich met hen bezig te houden, moest natuurlijk het geloof aan mindere godheden ten gevolge hebben; dit is de gewone loop van den menschelijken geest. Van daar hunne *Fetiches* en *Bossums*. Van dezen weten zij, door bemiddeling der priesters, den wil der godheid. Hier is het een gedeelte der zee, daar een gevaarlijk rif, daar eene slang, welke de *Fetiche* of

Digitized by Google

Bossum bewoont of voorstelt: want zij verbeelden zich, dat zij zulk eene gedaante aannemen, om bij hen te kunnen zijn, want het gezigt van den *Bossum* zelven zou den dood ten gevolge hebben. Het is mij niet duidelijk gebleken, waarin het onderscheid bestaat tusschen de *Fetiche* en den *Bossum*; zoo ik mij niet bedrieg, is het eerste meer heiligdom dan geest, voorstelling of eigendom van den *Bossum*. Dit meen ik hieruit te moeten opmaken, dat zij zeggen b. v. van eenen schat, dien zij zich verbeelden in zeker meer door een rijken neger te zijn nedergelaten, dat die *Fetiche* is, en dit belet hun dien schat te visschen, ik geloof dit te moeten begrijpen: hij heeft dien schat aan den *Bossum* ten geschenke gedaan, en daardoor is het een *Fetiche* geworden. Zoo maken zij zich zelven, of door behulp der priesters, huis*fetiches*, bestaande uit een stok, omwoeld met lapjes, vederen of uit beenderen van dieren, enz., en daarvan is de heiligheid dan onbetwistbaar.

Hunne denkbeelden omtrent den dood zijn bij den eenen of anderen stam verschillend. Sommige gelooven naar eene rivier gebragt te zullen worden, waar hun gedrag door eenen grooten *Fetiche* priester zal onderzocht worden; hebben zij wel gehandeld, dan zullen zij in een gelukkig oord komen, doch hebben zij slecht gehandeld, dan zal de priester hen in die rivier doen verdrinken. In *Accra*, gelooven zij, dat onder eene daargelegene rivier het land der gelukzaligen is, waar zij zullen voortleven in den stand, waarin zij hier stierven. Kortom, men vindt overal eene ruwe overeenkomst met de oude fabelleer. Omtrent hunne begrippen van de wording der eerste menschen, heb ik niets

Digitized by Google

kunnen vernemen. De priesters der negers hebben de uitgebreidste magt. De geschiedenis leert ons hetzelfde van bijna alle volken; en geen wonder, zoodra eene maatschappij zich eenen God gekozen had, moest er iemand zijn, die met de godheid omging en zijnen wil bekend maakte. Was hij van nature een edel mensch, dan verklaarde hij voor den goddelijken wil, datgene wat hij wezenlijk het beste voor zijne natuurgenooten keurde; door dit altijd te doen en dikwijls gelukkig te slagen, geloofde hij ten laatste zelf welligt, dat de godheid hem die goede denkbeelden ingaf; was hij heerschzuchtig en gierig, dan wilde de godheid den dood van een' voornaam man, van den Koning, of begeerde geschenken, om een dreigend gevaar af te keeren; en de mensch, eenmaal in het denkbeeld van niet door zijnen evenmensch onderdrukt te worden, boog zich gewillig onder het juk van den priester, geloovende zich voor den wil der godheid te buigen. Niets was dit bijgeloof meer dienstig dan de zoogenaamde godspraken, en men verwondere zich dan niet, dat ook de *Fetich*-priesters hunne orakels hebben, en dat zij voorspellingen doen. Deze soort van denkbeelden zijn zóó overeenkomstig met den oorspronkelijken aanleg van den menschelijken geest, dat men die bij de minst beschaafde natien der wereld aantreft. De priesters houden hun verblijf niet verre van den tempel, (indien men een ellendig hutje dien naam geven mag) van den wijks- of dorps-*bossum*. De *Fetich*-hut is van leem gemaakt en met gras bedekt, de ingang is klein en met een wit laken gesloten, alleen de priester mag dit heiligdom betreden, dat van binnen zeer weinig ruimte moet bevatten. Bij alle bijzondere gelegenheden, bij

Digitized by Google

het te velde trekken, bij ongelukken wordt de *Bossum* geraadpleegd; valt de godspraak ongelukkig uit, dan is er zeker gezondigd, of een *Sammon* (kwade geest) is werkzaam geweest. Heeft iemand de *Fetiche* beleedigd, dan moeten groote geschenken of boetedoening haar verzoenen; zoekt iemand zich tegen haren wil te verzetten en vreest de priester, dat dit gevaarlijk voor zijne magt zou worden, dan weet hij dezen vijand der godsdienst wel voor altijd het zwijgen op te leggen. Ook de blanken moeten hierin voorzigtig zijn. Vrijelijk mogen deze om hunne dwalingen lagchen, zonder dat een neger dit ten kwade duidt; integendeel zijn er eenigen, die lang met ons omgegaan hebben, die ons onze bekendheid met den grootsten God, zoo als zij zeggen, benijden, doch de blanke, wie hij ook wezen mogt, die zich verstoutte, om eenen schat, die eenen *Bossum* toebehoorde, aan te randen of eene *Fetiche* openbaar te beleedigen, zou spoedig een slagtoffer van volks-bijgeloof of priesterwraak worden, en door vergif omkomen.

Het zal wel niet behoeven gezegd te worden, dat ik, gedurende mijn kort verblijf aan wal, dit alles zelf niet kon onderzoeken, maar wel op het getuigenis van anderen moest aannemen; terwijl sommige zaken, die ik gaarne wenschte te weten, mij onbekend zijn gebleven; doch ons bestek zou ook niet toelaten, deze beschouwing nog verder voort te zetten. Wie omstandiger met de bewoners dezer kusten en hunne gebruiken bekend wil zijn, verwijzen wij naar de werken van *Bosman* en *de Marrée*, die beide gedurende vele jaren hun verblijf op de kust hielden, en waarvan vooral het eerste zeer veel belangrijks bevat.

Digitized by Google

In den morgen van den 15den Junij, begon de ontscheping der troepen met beide barkassen en verscheidene kano's, dat spoediger afgeloopen was dan wij hadden durven verwachten. Onderwijl men bezig was met de regeling der kazernering enz., waren de koning van *Elmina* en zijne grooten weder voor ons ontboden. De optogt van hem en zijn gevolg was nu grooter; drie slaven vergezelden den koning en droegen een' grooten zonnescherm, waaronder hij ging, een rijke *paan* bedekte zijne koninklijke leden, terwijl verscheidene kettingen van koraal zijn hals en zijne armen versierden. Alle vaandrigs of opperhoofden der wijken, door slaven en sommige van vrouwen vergezeld, die met olifantsstaarten de insekten verjoegen en de lucht verkoelden, volgden hem en de nevens hem gaande priesters en raadslieden of voornaamste *Caboceërs*. De Generaal, nadat er stilte in de vrij woelige vergadering gekomen was, vatte het woord op, en ontwikkelde in eene uitvoerige aanspraak de reden van deze bijeenkomst (*).

Grondig bekend met de gewoonte der negers, om elke zaak van het begin af op te halen, met hunne wijze van spreken, en den schijn willende vermijden, dat wij hulp vroegen, begon Z.H.Ed. Gestr. van het begin der plaats gehad hebbende onlusten af. Hij herinnerde hun vervolgens, hoe wij hunne voorvaders van het juk der *Portugezen* bevrijd hadden en hoevele voordeelen zij uit de verbindtenis met ons hadden ge-

(*) Wij achten het onnoodig hier of in het vervolg te herhalen, dat de heer BARENDS bij deze bijeenkomsten tot tolk diende, en elke twintig of dertig woorden vertaalde. Overal waar wij met de negers in gesprek zijn, wordt dit stilzwijgend vooronderstelt.

Digitized by Google

trokken, erkennende dat de *Elminers* ook altijd getoond hadden, getrouwe bondgenooten te zijn, en dat onze koning en wij allen dit ook wisten te waarderen. Daarna zijdelings doende gevoelen, dat oorlog tegen *Hanta* in het belang van *Elmina* was, schetste de Generaal onze magt en kwam eindelijk door eene naauw merkbare wending, onder bedekte termen tot de vraag, welke hunne voornemens waren. Somtijds verhief zich het gemompel der verzamelde negers tot een geruisch, dat de zoogenoemde omroeper, die bij hen rustbewaarder in de vergaderingen is, en de besluiten der *Caboceërs* in de krommen bekend maakt, zijn gezag moest doen gelden. Hij was een afschuwelijk lelijk mensch, zijn mond was hem bijna tot de ooren gespleten, als of de natuur hem bij zijne geboorte reeds tot den post, dien hij bekleedde bestemd had. Zijn lompe neus scheen zich met de dikke onderlip te zullen vereenigen, zijn bultig en ineengedrongen voorhoofd, zijne kleine schitterende oogen, die gestadig in beweging waren, maakten hem tot den afzigtelijksten neger, dien ik immer zag, en wanneer hij met zijne krijschende stem de anderen met zijn *tja fou* (houdt u stil) zocht te overschreeuwen en te doen bedaren, dan maakte hij meer geraas alleen dan al de vergaderden te zamen. De koning, de priesters en eenige voorname grooten, behielden ondertusschen hunne deftigheid. Slechts nu en dan, wanneer er van hunne voorvaderen gesproken werd of het hun belang gold, scheen hun oog vuriger te worden en verlevendigden zich de anders onveranderlijke trekken. Toen de Generaal geëindigd had, stond de koning op en, een meer regtstreeks antwoord gevende dan de langwijlige voorzigtigheid van een' neger gewoonlijk gedoogt, ver-

Digitized by Google

zekerde hij, dat zij getrouw aan de beloften hunner vaderen, getrouw aan hunne eigene, de eer der Hollandsche vlag zouden handhaven en ons ondersteunen, hoe en waar zulks mogelijk was; dat alle weerbare mannen ten strijde zouden trekken, dat er nu reeds twee duizend gereed waren, om op het eerste bevel te vertrekken, en dat zij alleen nog slechts eenige geweren noodig hadden om allen te wapenen. Zoo ongevraagd door hen aangeboden wat wij wenschten, ging de Generaal in kortere bewoordingen tot een tweede punt over, en dit was het noodige aantal dragers tot vervoer van provisie en materiëel. Dit ontmoette eenige zwarigheid, ieder wilde gaarne strijden en zijn leven wagen, maar geenszins achteraf blijven. Vergeefs bragt de Generaal hun onder het oog, dat het grootste leger nutteloos is, zoo het geen voorraad met zich voert, te vergeefs maakte hij hen opmerkzaam, dat zij zelven bekend hadden nog ongewapenden te hebben, waarvoor zij geweren vroegen, en nogtans werd het aanzoek niet geheel ingewilligd; wel beloofde de Koning zijn best te zullen doen, doch verklaarde zich niet stellig. Geen tijd willende verliezen met nuttelooze gesprekken, drong de Opperbevelhebber voor het oogenblik hier niet verder op aan, maar hoopte betere gelegenheid te vinden, en ging tot iets anders over.

De Koning van *Axim* was door zijne *Caboceërs* van onregtvaardigheid in zekere zaak beschuldigd, en door den Kommandant van het fort aldaar, die de beslissing niet op zich wilde nemen, naar het hoofdkasteel gezonden, waar hij in verzekerde bewaring was, tot dat zijne zaak zoude onderzocht zijn. De Generaal liet dezen thans voorkomen; en reeds te *Axim* met het

Digitized by Google

gebeurde bekend geworden, waar hij de beschuldiging valsch bevonden had, deed Z.H.Ed. Gestr. hem op vrije voeten stellen en betuigde hem zijn leedwezen, dat hij eenigen tijd onschuldig de gevangenis had moeten verduren. Tot bewijs der opregtheid van zijne gevoelens vereerde de Generaal hem met eenige kleine geschenken, bestaande in rum, tabak en panengoed. De dankbare negerkoning gaf de heiligste verzekering, dat hij zich de bescherming der *Hollanders* zou waardig maken, waarop de Opperbevelhebber hem gelastte, naar zijn land te vertrekken, waar hij zijne onderdanen reeds gewapend zou vinden, om *Hanta* van die zijde te bezetten.

De zaken waren hiermede afgeloopen en wij wilden de palabber op de gewone wijze sluiten, toen de Koning van *Elmina* een' *Caboceër*, een' jongeling van veertien jaren, (wiens rijkdommen op 40,000 guldens Hollandsch geschat werden) aan den Generaal voorstelde, om op het kasteel als dienaar toegelaten te worden, en het Hollandsch te kunnen leeren. Den rijken neger-edelman werd als eene gunst toegestaan, den oppasser van den Gouverneur, den Overste BOSCH, te worden.

Bij zulke voorbeelden wordt men gedrongen, zich zelven verwonderd af te vragen: hoe het mogelijk is, dat een volk, dat sedert vier eeuwen met *Europeanen* verkeert, nog in zulk eene kindschheid van beschaving staat?

Twee dagen later verzocht de Generaal mij bij de conferentie met den Koning van *Wassa* tegenwoordig te zijn. Deze niet door de *Elminers* vertrouwd wordende, die hem zelfs eene vijandelijke gezindheid

Digitized by Google

toedroegen, — welke daaruit voortsproot, dat hij bij zekere gelegenheid hulp beloofd, doch niet verleend had, — was de Generaal van oordeel, dat het beter ware hem in eene afzonderlijke palabber te hooren en niet in de vergadering der *Elminers*.

Onze houding tegen over het Wassasche opperhoofd was meer gestreng. Weder met het voorgevallene beginnende, beschuldigde de Generaal hem als de eigenlijke oorzaak daarvan, door zijne vijandelijkheden tegen de bondgenooten van BONSOR. Vervolgens eene schets gevende van onze magt, bragt Z.H.Ed. Gestr. hem onder het oog, dat wij geene hulp noodig hadden. « Dertig duizend *Asjantijnen* zijn ons ter hulp » aangeboden (*), » zeide Z.H.Ed. Gestr. « en hoewel » erkentelijk voor dit bewijs van trouwe bondgenootschap, hopen wij er geen gebruik van te maken. » Onze magt is groot genoeg, om onze vrienden te beschermen, maar ook om onzen vijand zegevierend te » bestrijden. Evenwel is het ons niet onverschillig, « welke uwe gezindheden zijn, doch wij kennen geen » middenweg, het is vriend of vijand; den eersten zullen wij door onze goede gezindheid weten te behouden, den laatsten weten te vernietigen. Vrijelijk » kunt gij u verklaren; ons woord is ons heilig, en van » hier tot binnen de grenzen van uw land zijt gij veilig, wat ook uw antwoord zijn moge. »

Na deze aanspraak, die echter in breedere woorden vervat was, nam de koning het woord op, en met echte negerwelsprekendheid en eene vlugheid van taal, die

(*) En dit was geene grootspraak, want de Koning van *Asjantij* had ons werkelijk dit aanbod gedaan.

Digitized by Google

een regtsgeleerde tot eer zou verstrekt hebben, trachtte hij te bewijzen, dat de geheele schuld aan den koning BONSOR lag; hij verdedigde de aan hem ten laste gelegde ontrouw tegen de *Elminers*, door een verhaal van den toestand, waarin hij zich, tijdens het verzoek om hulp, in zijn eigen land had bevonden, en kwam eindelijk tot de verklaring, dat hij de opregte vriend der *Hollanders* wilde zijn. Indien dit waar was, moest hij, was ons wederantwoord, dit toonen door de grenzen van *Hanta* in zijn land te bezetten zonder eenigen doortogt te verleenen; wij begeerden niet, dat hij mede zoude optrekken en strijden — slechts dit, maar dit ook stiptelijk. Dezen voorslag aangenomen hebbende, verzocht hij (hetgeen de neger, daartoe gelegenheid hebbende, nimmer verzuimt), om kruid en geweren, hetwelk hem echter regtstreeks werd afgeslagen, met de vraag: « of hij bij zijne gevoelens bleef, en » welke verzekering hij ons wilde geven?" Hij antwoordde op de *Fetiche* te willen zweren; — of, wat wij anders zouden verlangen? Waarop wij twee gijzelaars van hem eischten, uit zijne eigene familie genomen. Hierin nam hij genoegen onder belofte van zoo spoedig mogelijk aan dezen eisch te voldoen; doch verzocht, of wij dan ook onzen invloed wel wilden bezigen, om hem met den koning van *Asjantij*, die hem ongenegen was, te bevrienden; hopende, dat wij dezelve ook wel zouden willen gebruiken, om een geschil tusschen hem en eenige zijner *Coboceërs* in der minne te schikken. Na hem verzekerd te hebben, dat dit grootendeels van zijn eigen gedrag zou afhangen, eindigden wij deze vergadering.

Vervolgens hielden ons andere bezigheden niet minder onledig. Zoo werden b. v. de Asjantijnsche rekru

Digitized by Google

ten dagelijks in den wapenhandel geoefend; de barkassen werden gewapend en manoeuvreerden op de reede; dan, wij zouden te langwijlig worden met dit alles op te sommen. De lezer gevoelt, dat de geheele organisatie, de regeling der zaken en de gewone werkzaamheden aan de dienst verknocht, ons vrij wat om handen gaven.

De brieven, welke ons van *Saccondee* toegezonden werden, door den kapitein STANDERS, die twee spionnen in zijne dienst had, om den vijand gade te slaan, berigtten ons, dat BONSOE zich eerst in de bosschen verscholen had, doch het daar niet scheen te vertrouwen, omdat niet alle *Woud-Caboceërs* deel aan zijnen opstand genomen hadden, en hij naar *Bossuwa*, het hoofdkrom van zijn land, vertrok.

Des avonds van den 20sten kwamen twee *Boutrische Caboceërs*, behoorende tot *Hanta*, te *Elmina* en verzochten bij den Generaal te worden toegelaten. Den volgenden morgen verschenen zij voor ons. Zij hadden zich eerst om hunne belangen voor te dragen tot den Kommandant van het Engelsche fort *Dixcove* gewend, die hen naar *Axim* verwezen had. De heer PIGNARI, Kommandant van het fort *St. Anthony* aldaar, had hun gezegd, zoo zij iets verlangden, zich dan naar het hoofdkwartier te moeten begeven, en zij toonden een ponjaard, ten teeken dat zij werkelijk uit *Axim* kwamen.

De Generaal had al de troepen in het geweer doen komen op de binnenplaats van het kasteel, om hun een denkbeeld van onze magt te geven. In het midden wapperde de Hollandsche vlag, waarvoor zij moesten knielen, en na dit bewijs van onderwerping werd hun

Digitized by Google

toegestaan te spreken. Zij beweerden, dat zij geen deel aan de handelingen van hunnen Koning genomen hadden, maar integendeel getracht hadden hem daarvan terug te houden. Zij vreesden nu eene onverdiende straf te zullen ondergaan, en boden zich aan, om, zoo wij hun wapens gaven, met al de hunnen mede ten strijde te trekken. De Generaal wees dit van de hand, doch beloofde hun bescherming en veiligheid hunner krommen, zoo zij vijf honderd ongewapende mannen te *Saccondee* bijeen bragten, om tot dragers te dienen, en die van rozaarmessen (*) voorzien waren, om door de bosschen, waar zulks noodig zou zijn, een' weg te banen. Wanneer aan deze voorwaarden stiptelijk werd voldaan, konden zij zich beschouwen tot onze vrienden te behooren. Met gretigheid scheen deze eisch te worden aangenomen; en zij vertrokken onder de belofte, dat wij alles gereed zouden vinden.

Thans begonnen wij met de uitdeeling van geschenken. De Koning en Onderkoning ontvingen ieder een hoed met opgeslagen rand, welke met eene vergulden plaat voorzien was, waarop het Nederlandsche wapen prijkte, een gewone hangdegen met gouden draagband, eenige likeuren, tabak, spiegels, doeken enz., ieder vaandrig of kwartierhoofd, een hoed en degen, en zoo de overige *Caboceërs* naar evenredigheid.

Met kinderachtige begeerigheid werden de geschenken beschouwd, en met kinderlijke vreugde ontvangen, gepaard met wangunst, zoo de een zich minder bevoorregt achtte dan den ander. Een edelen trek mogten wij echter zien, dien ik hier niet kan voorbij gaan.

(*) Werktuigen in den vorm van hakmessen.

Digitized by Google

De reeds hoogbejaarde neger AUKIJN, hoofd van het eerste kwartier, ontving, buiten de andere geschenken, een degen; met dankbaarheid ontving hij alles, maar zijne houding werd wezenlijk trotsch, zijne oogen schitterden van vreugde, toen hij den degen aannam en denzelven met de nog gespierde vuist schuddende, scheen hij te willen zeggen: « hiermede zal ik u wreken. » Te gelijker tijd eenige klagten van anderen hoorende, die geene of mindere geschenken ontvangen hadden, wees hij op zijnen tabak, rum, spiegel en glaswerk, en, zoo geheel tegen het gewone karakter van den neger in, dat niet van gierigheid is vrij te pleiten, deed hij die verdeelen, terwijl hij fier de hand op zijn pas verkregen zwaard sloeg, en met levendige gebaren eenige woorden uitte, die ik meende te moeten verstaan: « neemt alles, dit behoud ik, dit gaat » niet van mijne zijde; die mij hiervan wil berooven, » moet mij eerst het leven benemen." Ik had mij niet bedrogen, werkelijk was de zin zijner woorden aldus geweest.

Na den afloop van deze woelige en luidruchtige vergadering, wandelde ik in eenzaamheid het krom door. Mijn weg voerde mij toevallig langs de hut van den koning. Deze mij ziende aankomen, zond een' neger, die een paar woorden hollandsch verstond, tot mij, om mij uit te noodigen, van zijne woning niet voorbij te gaan, zonder hem met een bezoek te vereeren. Ik kon noch wilde dit afslaan. De priester, wiens hut naast die des konings is, zette zich mede aan een tafeltje, hetwelk voor de deur neder gezet werd, en eene flesch likeur werd ter mijner eer opengetrokken. Toen ik meende te vertrekken, verzocht mij de priester met behulp van

Digitized by Google

den neger, *fetiche* met hen te drinken, en ik begreep dat ik dit als eenen zegen of ten minste als eene hooge onderscheiding moest beschouwen. De priester haalde daarop eene flesch jenever te voorschijn en schonk daaruit een groot glas vol; vervolgens scheen hij te bidden, en na zijn onverstaanbaar geprevel geëindigd te hebben, wierp hij twee droppels uit het glas en gaf mij te verstaan, dat ik nu moest drinken. Gelukkig voor mij was het genoegzaam, dat ik de lippen vochtig maakte en ik het glas niet behoefde te ledigen, om den zegen van kracht te maken. Onze tolk zeide mij, zoo goed en kwaad als hij kon, dat ik nu stellig gezond bleef. Of ik het nu aan den wonderdrank te danken heb, laat ik aan de beslissing van deskundigen over; dit is zeker, dat ik gelukkig de landziekte ontsnapt ben. Ik betuigde mijne erkentelijkheid voor de vriendschappelijke ontvangst en onderscheiding, en sloeg weder den weg naar het kasteel in. Kort na mijne aankomst aldaar kwam het Opperhoofd van *Kommanie* (een krom niet verre van *Elmina* in het bosch gelegen) met zijne *Caboceers* en weerbare mannen, die ook deel in den strijd wenschten te nemen, te *Elmina*, en vierden hunnen intogt op het voorplein. Het opperhoofd en drie *Caboceers* bevonden zich ieder in eene half zittende, half liggende houding, onder een' zonnescherm in een' langen smallen mand, die door twee hunner slaven gedragen werd. Ieder werd gevolgd door zijnen trommel, bestaande uit een uitgehold stuk hout, waarover een olifantsvel gespannen was; deze wordt door een' slaaf op het hoofd gedragen, terwijl een ander er achterloopt en met twee stokken, bijna in de gedaante van een zeven (7), eene erbarmelijke

Digitized by Google

muzijk maakt. Achter de *Caboceers* volgden verscheidene gewapende en daarna de ongewapende manschappen. Op het midden van het plein stond de omroeper, die den togt scheen te regelen. Deze was bijna even afzigtelijk als die van *Elmina*, waarom ik vroeg, of men ook bij voorkeur de leelijkste schepsels tot dat beroep koos? Men antwoordde mij bevestigend, en voegde er bij, dat zij tevens den post van potsenmaker vervulden. Onwillekeurig dacht ik daarbij aan onze hofnarren van vroegeren tijd, en hoe men ook voor dezen, bij voorkeur, gedrochtelijke wezens uitkoos. Waarom toch, zoude de mismaaktheid zoo vaak lachverwekkend zijn? Wanneer men het toch wel beschouwd, moest het meer onze afschuw of liever ons medelijden opwekken.

Driemaal ging de trein in tamelijke orde het plein rond, waarop de *Caboceers* zich een weinig terugtrokken, de gewapende menigte zich tegen over elkander gelijkelijk verdeelde en nu begon er een hevig musketvuur, waarbij ieder zich beijverde, zijne behendigheid te toonen. Na bijna een half uur daarmede bezig geweest te zijn, sloten zij zich weder in die orde, waarin zij gekomen waren, en trokken af. Het was een van die tooneelen, waarbij alles te zamen loopt, om het gezigt belangwekkend te maken; maar ook daardoor voor eene juiste beschrijving niet vatbaar zijn. Het afschieten van een geweer, dat in hetzelfde oogenblik in de lucht geworpen en weder opgevangen wordt, de schoone atletische houdingen van sommigen, de zonderlinge sprongen van anderen, de verscheidenheid van kleuren door de verschillende paantjes, dit alles zijn even zoo vele bijzonderheden, die

Digitized by Google

gezien moeten worden, om er zich een goed denkbeeld van te maken,

Den 25sten kwamen de kwartieren achtereenvolgens op het kasteel, om kruid en lood te ontvangen; dan, voor wij daartoe overgingen, moest ieder vaandrig vijftig manschappen afzonderen, die tot dragers zouden dienen. Dit kostte niet weinig moeite, doch door vast op dezen eisch te blijven staan werden ons toch en tweeehonderdtal aangewezen. De zaak was ook te gewigtig, om niet met den meesten ernst te worden behandeld. In een land, waar men geene lastdieren vindt en door bijna ontoegankelijke bosschen moet trekken, waar deze buitendien nutteloos zouden zijn, dient men bijna evenveel menschen voor het transport als onder de wapenen te hebben, en het is waarschijnlijk aangebrek daarvan en van ammunitie als een natuurlijk gevolg toe te schrijven, dat de *Engelschen* onder *Maccartnij* zoo ongelukkig waren in den oorlog van 1819, tegen de *Asjantijnen*, die hen verscheidene malen groote verliezen deden ondervinden, tot dat zij in de nabijheid der Engelsche forten kwamen, waar zij vreesselijk de meerderheid der Europesche krijgstucht boven hunne woeste overmagt leerden kennen. Daarbij hadden wij vernomen, dat de Boetrische *Caboceers* waarschijnlijk, of liever zeker, niet in de gelegenheid zouden zijn, hun woord te houden, daar hunne onderhebbenden, het zij uit eenheid, hetzij uit wantrouwen, iever vlugtten, dan als dragers te *Saccondee* onze komst af te wachten.

Het binnenkomen der kwartieren was overbeziens-waardig,— dan, het zou even moeijelijk voor ons, als ten laatste vervelend voor den lezer worden, indien

Digitized by Google

wij ieder tooneel, dat wij hebben bijgewoond, in het bijzonder zouden beschrijven, en wij zouden, vreezen wij, te veel in herhalingen vervallen.

Ieder kwartier verzamelde zich op het geluid van een bijzonder instrument. Het eerste had een hoorn, het tweede een' gewonen scheepsroeper, het derde fluitjes, zoo als de scheeps-onderofficieren hebben, enz. Aan elke honderd man werd een Hollandsch vaandel gegeven en aan elken neger een staaf lood van vier pond benevens een pond kruid.

Dien avond werd er ook een huwelijk van een' der nieuw aangekomene ambtenaren met eene voorname vrouw, naar 's lands wijze voltrokken. Deze plegtigheid bestaat nergens anders in, dan na het jawoord van het meisje te hebben ontvangen, een once goud (40 gld. holl.), somtijds meer of minder, naarmate des rijkdoms, tabak, rum, pijpen, in een woord, eene menigte geschenken aan den vader te geven: alsdan wordt het huwelijk wettig beschouwd en men kan op getrouwheid rekenen. De dames verstaan er zich volkomen op, om hunne Europesche mannen zoo te plukken, dat zij onbezorgd kunnen leven, wanneer dezen naar *Europa* terugkeeren, daar in zulke gevallen het huwelijk niet verbindend wordt geacht. Voor het overige zijn zij nooit aarzelend, om het voorstel van een' blanken man aan te nemen, want de zoogenaamde vrouw van een' blanken sergeant heeft een gemakkelijker leven dan die van den zwarten koning, en vroeg de Gouverneur, al ware hij zestig of zeventig jaren oud, een meisje van achttien of twintig jaren ten huwelijk, dan bestaat er geen de minste twijfel, of zijn aanzoek aangenomen zal worden.

Digitized by Google

Den volgenden dag, vervolgden wij met de uitdeeling van kruid en lood. Van dag tot dag werd het moeijelijker roeijers of werklieden van de negers te krijgen.

Ieder maakte zich tot den veldtogt gereed en de costumes (*) volgden elkander onophoudelijk op; dan eens kwamen een veertigtal negers op het voorplein, om op het geluid hunner trommen, het geklap hunner handen en op de juist niet welluidende toonen hunner stemmen de verwonderlijkste dansen uit te voeren. Deze dansen bestaan meer in kunstmatig loopen en vlugge wendingen van het ligchaam dan in sprongen, maar het deed mij leed hunne gezangen niet te verstaan, of daaromtrent zoo weinig inlichting te kunnen ontvangen. Somtijds was het een dof gebrom en de danser (want zij losten elkander een voor een af) scheen gluipend voor- of achterwaards te gaan. Somtijds waren de toonen levendig, snel en hard, en het ligchaam wrong zich in de moeijelijkste bogten, de gebaren werden vol uitdrukking: hij scheen te strijden, aan te vallen of terug te trekken. Dan weder trok een *Caboceër* met zijn gevolg, altijd vergezeld door den geraasmakenden trommel, het kasteel voorbij, of gingen eenige vrouwen onder zacht eentoonig gezang het krom door. Ieder uur bragt voor ons, vreemdelingen op deze kust, iets nieuws aan.

Deze tooneelen werden den 27sten eenige oogenblikken droevig gestoord. Eenige negers van het nabijgelegen

---

(*) Door costumes verstaat men in het algemeen, viering van plegtigheden, zoo als de costumes bij een sterfgeval, huwelijk, oorlog enz.

Digitized by Google

krom *Simpoe*, wenschten togtgenooten te worden en kwamen de gewone eereschoten voor het kasteel doen. Ongelukkig waren er een paar geweren met gekapt ijzer geladen, en bij het eerste salvo werden er vijf der inwoners gewond. Dadelijk werden zij handgemeen, verscheidene *Elminers* haalden geweren, anderen gebruikten hunne messen of stokken, en de zaak had welligt zonder onze tusschenkomst een zeer ernstig aanzien verkregen. Hier hadden wij weder gelegenheid ons overwigt te zien; een paar onder-officieren joegen met hunne stokken de vechtenden uit een, en bragten de gekwetsten, waarvan twee ernstig gewond waren, binnen het kasteel.

De Generaal vond het echter raadzaam, om die van *Simpoe* thans niet bij de andere aan te sluiten, daar dit ligtelijk, gedurende den togt, tot nieuwen twist aanleiding kon geven, en sloeg hun aanbod van de hand, met last om zich zoo spoedig mogelijk van *Elmina* te verwijderen. De Koning van *Wassa* zond omtrent dezen tijd zijne dochter en nicht als gijzelaars voor zijne belofte, om de *Hanta's* geen schuilplaats te verleenen, terwijl de berigten, die wij dagelijks van *Saccondee* ontvingen, meldden, dat sommige streken geheel verlaten waren, de *Caboceers* zich op andere plaatsen verzamelden en beraadslagingen hielden, waarvan het eigenlijk doel niet bekend was, en de Koning slechts weinig gewapende magt bij zich scheen te hebben.

Den 29sten marcheerden vijftig *Elminers*, bijzonder bestemd tot dekking van den Generaal, af naar *Chama*, om den volgenden dag hunnen togt tot *Saccondee* te vervolgen, terwijl de barkassen en kano's bezig waren met het inschepen van levensmiddelen en goederen.

Digitized by Google

Den 30sten vertrok de Overste BOSCH met de *Elminers*, en de heer MAARSCHALK met de vrijburgers (*) en Asjantijnsche rekruten. Dienzelfden dag scheepten wij een zestigtal der expeditionnaire troepen in, en den daarop volgenden morgen begaven de Generaal en de overige troepen zich aan boord, om naar *Saccondee*, van waar de veldtogt zou beginnen, op te werken.

Den 1sten Julij des morgens te elf ure ligtten wij het anker, terwijl eene matige koelte uit het Z. Z. W. ons met regt de hoop gaf, dat wij spoedig de plaats onzer bestemming zouden bereiken. Dan, deze onze berekeningen berustten op den wind en wij weten het, dit is geen hechte grondslag. Maandag verloren wij een gedeelte van hetgeen wij zondags gewonnen hadden, en de overige dagen vorderden wij weinig. De landwind kwam in het geheel niet en de zeewind laat, flaauw, en gewoonlijk uit het Z. W. door.

Dingsdag, den 3den, verzocht de Opperbevelhebber mij door sein aan boord der *Rhoon en Pendrecht* te komen. Z.H.Ed. gaf mij order, om door een detachement mijner equipage het fort *St. Sebastiaan* te *Chama* te bezetten en den tijdelijken Kommandant aldaar, den heer PIETER BARTELS, in hechtenis te nemen.

Deze persoon, van geboorte een tapoeijer, was beschuldigd van in verstandhouding met den vijand te staan, of ten minste gestaan te hebben, en van de eigenlijke oorzaak te zijn van den dood der heeren MAESSEN en CREMER. De Generaal had omtrent deze

(*) Hierdoor verstaat men in het algemeen hen, welke niet tot de negers behooren en geene ambtenaren zijn, meest allen zijn zij tapoeijers, dat is : mulatten of kleurlingen.

Digitized by Google

zaak juist nog eenige berigten ontvangen, toen wij de reede van *Elmina* verlieten, en verlangde nu, dat ik met de *Amphitrite* naar *Chama* zoude stevenen, om genoemde order ten uitvoer te brengen. Z.H.Ed.Gestr. herinnerde mij aan het karakter van dezen man, die, zoo hij zich schuldig gevoelde, tot de buitensporigste daden in staat was; ik kende hem daar niet minder toe in staat en dacht er wel mijne maatregelen naar te nemen.

Heden was het, hetgeen ik reeds vroeger aanhaalde, dat wij, na den vorigen dag soep aan de equipage gegeven te hebben, des morgens twee en twintig en des namiddags zeven en vijftig matrozen door buikpijn, vergezeld met braking, buiten dienst hadden. Gelukkig was deze ongesteldheid van korten duur; sommigen herstelden van zelve; die ernstiger waren, werden op de buik gekopt, waarbij de lijder bijna oogenblikkelijk verligting vond en twee dagen later hadden wij het genoegen slechts negen zieken te tellen. De schrik was zoo groot onder de equipage, dat ik geloof, wanneer wij weder versch vleesch voor hen aangeschaft hadden, zij liever gevast zouden hebben dan er van te eten. Of het nu evenwel regtstreeks aan het vleesch is toe te schrijven, betwijfel ik; maar ongewoon aan versch eten, op de soep, die door de zeekraal vrij hartig geworden was, welligt veel gedronken, een en ander zal hiertoe veel medegewerkt hebben (*).

Den 4den hadden wij *Chama* nog niet bereikt, en de

(*) Later heb ik vernomen, dat versche jammes deze gevolgen hebben, en dat men die aardvrucht ten minste eenige dagen moet laten uitdroogen, wanneer zij zeer gezond zijn en eenigzins onze aardappelen vervullen. In de soep waren vele jammes geweest.

Digitized by Google

Generaal werd met reden verontrust, dat de negers door dit lange wegblijven wantrouwend mogten worden. Daar wij eene kano mede genomen hadden van *Elmina*, raadde ik den Generaal aan, daarvan gebruik te maken, en uit de rondom ons zijnde visschers van *Commanie*, rimadores (roeijers) aan te nemen, om Z.H. Ed. Gestr. naar *Saccondee* te brengen. Dit geschiedde.

Weinige uren na Z.H.Ed. Gestr. vertrek ontdekte ik eene kano, van *Chama* komende, welke ik voor die van den heer P. BARTELS herkende, terwijl dezelve naar de *Rhoon en Pendrecht* pagaaide. Van daar seinde men mij weldra: « BARTELS is hier; » ik seinde terug, van hem op te houden, en verzocht intusschen mijnen 1ste officier, den heer J. A. ZOUTMAN, zich met de order van den Generaal naar de *Rhoon en Pendrecht* te begeven en den beschuldigde in zijne tegenwoordigheid in arrest te doen stellen.

Bij dezen zoo onverwachten maatregel ontstelde de heer BARTELS niet weinig, evenwel zeide hij niets, dan niet te weten waarmede hij deze behandeling verdiend had. Na hem zijne papieren te hebben afgenomen, werd hem eene hut tot verblijf aangewezen; voor het overige genoot hij die behandeling, die ieder toekomt, zoo lang de schuld niet bewezen is. Bij zijne komst had hij gezegd, den Generaal te willen verzoeken om kruid en lood, daar hij verscheidene negers, waaronder een veertigtal zijner eigene slaven, had aangeworven en gewapend, om mede tegen de *Hanta's* op te trekken. De rimadores, die hem aan boord gezet hadden, hoewel vrije menschen, waren wij verpligt geweest, gevangen te houden, om de zaak niet ruchtbaar te maken, voor wij van alles meester zouden zijn.

Digitized by Google

Eerst den 6den gelukte het ons, *Chama* te bereiken, waarvoor wij ten anker kwamen. Den Luitenant ter zee der 2de klasse A. WOUTERSZ benoemde ik tot kommandant der Chamasche expeditie, en zond hem met den adelborst der 1ste klasse F. L. GERLING en een detachement van twintig man naar den wal met de barkas, die ook gewapend werd, om, zoo zulks noodzakelijk mogt zijn, de landing te dekken, hetgeen ik evenwel niet verwachtte, ten zij de gevangenneming daar reeds tegen alle waarschijnlijkheid aan, mogt bekend zijn en zijn aanhang zoo groot was, dat men weêrstand zou durven bieden. De *Chamaschen* kende ik voor trouwe Hollandschgezinden, en reeds had ik vernomen dat de gearresteerde bij dezen weinig bemind was.

De barkas kwam digt bij de branding ten anker, en wij konden door de kijkers zien dat het detachement met kano's aan wal gebragt werd. Een uur later zagen wij de vlag op het fort op- en neêrgaan, welk sein gegeven zou worden, wanneer de slaven opgesloten waren en alles in orde was. Toen de barkas aan boord kwam, was de koelte reeds weder aan het afnemen; geen hoop dus hebbende, om nog eenige vordering van belang te maken, gunde ik van harte de equipage eenige rust, daar de eene dag al vermoeijender was dan de andere, en wij bleven tot den volgenden dag ten anker. Het schip de *Rhoon en Pendrecht* had intusschen getracht zijnen weg te vervolgen, doch volgde spoedig ons voorbeeld.

Wij willen den lezer met geen langwijlig verhaal van ons opwerken naar *Saccondee* vermoeijen, maar alleen vermelden, dat alles, wat menschelijke krachten vermogen, werd aangewend, om aan het verlangen van den

Digitized by Google

Generaal en het niet minder dringend verlangen van ons allen te voldoen. Geen adem van wind bewoog onzen wimpel, of het anker werd geligt; kwam er stilte, wij lieten het vallen en evenwel mogt het ons niet gelukken, voor den 10den de reede te bereiken. Tien lange dagen, over den afstand van acht zeemijlen, dagen van dikmaals te leur gestelde verwachting en onafgebroken' arbeid! Doch zoodanig was de goede geest der equipage, dat zij zich den 6den als het ware aanbood, om te werpen (*), ten einde ons doel te bereiken. Mij verheugende in dit blijk van ijver, kwam het echter niet bij mij op, om hen door zulk eene inspanning op te offeren. Naauwelijks waren wij ter reede, en zelfs voor dien tijd, of met den meest mogelijken spoed ontscheepten wij voorraad en troepen. De Generaal, iemand der marine bij zich wenschende te hebben, om bij voorkomende gevallen van dienst te zijn, of wanneer de barkassen in werking waren, met de seinen belast te kunnen worden, detacheerde ik den Adelborst 1ste klasse s. h. de lange bij den Generalen staf, terwijl ik hem, die mij, zoo als ik in mijne voorrede reeds gezegd heb, bij mijne uitgebreide bezigheden behulpzaam was in het zamenbrengen mijner aanteekeningen omtrent deze reis, verzocht van gedurende den togt en later te *Bostrij*, van het gebeurde aan den wal het een en ander

(*) Voor hen, die dit woord niet verstaan, dient deze uitlegging, dat het werpen bestaat in het uitbrengen van een ligt anker, waarop men het schip verhaalt, waarna men het anker weder uitbrengt, enz. Deze manoeuvre wordt wel eens met doodstilte gedaan, om uit eene gevaarlijke ligplaats, of om in eene haven te komen, wanneer men die niet bezeilen kan.

Digitized by Google

aan te teekenen. Het zijn dan ook zijne mededeelingen, hoewel niet overal aangeduid, om het verhaal meer eenheid te geven, van welke wij hier meestal woordelijk hebben gebruik gemaakt.

Dienzelfden dag ontving ik eene missive van den Opperbevelhebber, mij meldende dat de drie doctors, behoorende tot de expeditionaire troepen, allen ziek waren, zoo dat de Chirurgijn-Majoor SCHILLET alleen voor de dienst te velde overbleef; tevens verzoekende, om daarin zoo mogelijk te voorzien. Geene ernstige zieken aan boord hebbende, en door vroeger schrijven van Z.H.Ed. Gestr. het detachement te *Chama* binnen een paar dagen terug verwachtende, maakte ik dan ook geene zwarigheid om den Chirurgijn 3de klasse H. SLOT, aan den heer SCHILLET toe te voegen.

Intusschen had er sedert het vertrek van boord van den Generaal eene gewigtige gebeurtenis plaats gehad: BONSOE, de Koning der *Hanta's*, was door een' Boetrische *Caboceër*(*) aan ons overgeleverd en te *Succondee* in verzekerde bewaring. In een voorloopig verhoor voor den Opperbevelhebber erkende hij reeds zijne schuld, doch verklaarde omtrent den dood van de heeren MAESSEN en CREMER: dat PIETER BARTELS hem aangeraden had, gewapend te *Boetrij* te komen en hij zelfs nog geen voornemen had zich te weêr te stellen, maar geene vredelievende gezindheid bij den heer MAESSEN meenende te vinden, zich wilde terug trekken, toen deze het geweer afschoot, doch dat diezelfde persoon, destijds zijn verblijf te *Boetrij* houdende,

(*) Deze was dezelfde, die te *Elmina* ter onderwerping was gekomen en dragers beloofd had.

Digitized by Google

hem toegeroepen zoude hebben, « dat zij lafaards » waren, om met zulk eene magt voor twee blanken » het veld te ruimen, en dat zij zouden schieten, » welke beschimping de negers tot het vuurgeven had gedrongen.

Bonsoe nu in onze handen gevallen, was zulks een groote stap nader aan ons doel.

Saccondee ligt op eene hoogte en is, even als alle negerdorpen, hoogst onregelmatig gebouwd. Het strekt zich uit tot aan het fort *Oranje*, dat op eene in zee uitstekende rots gelegen is, welke met een rif, dat zich aan den voet daarvan bevindt, een inham of kleine baai vormt, waardoor de landing met sloepen doenlijk en met kano's zeer gemakkelijk gemaakt wordt.

Het fort was bij onze komst op de kust in een hoogst vervallenen staat. De 1e Luitenant, Kommandant der artillerie, van kuijck was dadelijk werkzaam geweest, om hierin zoo veel mogelijk te voorzien; had de onbruikbare stukken weggenomen en daarvoor andere in de plaats gesteld, terwijl de Generaal (zoo als wij vroeger reeds vermeldden), een detachement van vijf en twintig man ter bezetting aldaar achterliet. Dit detachement vonden wij thans in eenen zeer ongunstigen toestand, de Kommandant en het grootste gedeelte waren ziek; de verpleging en ligging der zieken was ellendig, en twee soldaten hadden reeds de tol der natuur betaald. De Chirurgijn 3de klasse rapparini, hier achter gelaten, was zelf ongesteld, zoodat die der *Merwede* zoo wel de dienst aan boord als aan wal moest waarnemen. Er was zoo weinig ruimte, dat de gevangenis van bonsoe en het hospitaal hetzelfde vertrek uitmaakten. De gezonden wilde de Generaal gaarne deel doen nemen

Digitized by Google

aan den togt, en geen officier kunnende missen, om tot Kommandant op dezen thans zeer belangrijken post, als stapelplaats onzer levensmiddelen, te stellen, wendde Z.H.Ed. Gestr. zich tot ons en berigtte mij in den avond dat het voornemen was, om den volgenden nacht op te rukken, en verzocht mij het bevel over de kust beneden *Boetrij* tot *Elmina*, gedurende den veldtogt op mij te nemen, en tevens in de behoeften der bezetting van het fort *Oranje* en in hetgeen verder noodig mogt geacht worden, te voorzien; terwijl Z.H.Ed. Gestr. gelastte, de barkassen naar *Taccorari* te zenden, om de beweging der troepen bij te staan, en behulpzaam te zijn in den aanval op dat krom.

In den nacht van den 10den begaven zich dan ook onze barkassen onder bevel van de Luitenants ter zee 2e klasse A. NOOY en J. ANDREAE op den aangewezen post, waar zij reeds te zes ure geankerd lagen.

In den morgen van den 11den rukte het leger op, na de grootste zwarigheid met de dragers ondervonden te hebben. Velen, hiertoe aangewezen, hielden zich schuil, en het gelukte ons niet, om buiten de ammunitie voor meer dan zeven dagen levensmiddelen mede te nemen, al werden dezelven uitsluitend door de Europesche troepen gebruikt.

Des morgens begaf ik mij vroegtijdig met den heer Luit. STORT aan den wal. Onmiddellijk liet ik acht man der beide bodems ontschepen, zeker niet veel, doch wanneer men bedenkt: dat wij toen twintig zieken hadden, even zoo veel manschappen te *Chama* in het fort en ruim dat getal op de barkas en sloep, (de eerste om nu te *Taccorari* werkzaam en, beiden om daarna behulpzaam te zijn in het ontschepen der le-

Digitized by Google

vensmiddelen van de *Rhoon en Pendrecht*), terwijl de *Merwede* in evenredigheid bijna even veel handen miste, dan begint deze handelwijze zeer verklaarbaar te worden. Ondertusschen zond ik order aan den Kommandant van *St. Sebastiaan*, om vier man naar *Saccondee* te dirigeren, terwijl nog zeven inlandsche, die wegens gebrekkigheid waren achtergebleven, zoo goed mogelijk in de dienst behulpzaam zouden zijn, tot ik weder over het Chamasche detachement, dat de Generaal mij gezegd had van *Taccorari* te zullen doen aflossen, kon beschikken. Voorloopig belastte ik den Luitenant ter zee 2e klasse ESCHAUZIER met het kommandement van het fort *Oranje*, om later door den Luitenant ter zee 2e klasse S. FABER HUIJS te worden afgelost.

Na mijne orders aan den Kommandant van het fort gegeven te hebben, vertrok de heer STORT met mij naar boord, terwijl ik de Europesche zieken, die op het fort lagen, voor zoo veel zulks kon geschieden, naar de *Merwede* liet overbrengen, waar zij beter verzorgd en onder onmiddellijk toezigt van den doctor waren; en belastte ik den Chirurgijn-majoor J. C. DUMONT met het toezigt over de geneeskundige dienst op al de drie schepen, want ook op de *Rhoon en Pendrecht* waren vijf en dertig zieken der troepen, waarvan verscheidenen zeer ernstig.

Ook het Hantaasch opperhoofd deed ik voor mijne eigene gerustheid en verantwoording op het transportschip brengen, daar de zwakke toestand der deuren en sommige muren zijner gevangenis bij de kleine bezetting mij voor zijne verzekerde bewaring niet genoegzaam was. Des middags had ik het genoegen rapport van

Digitized by Google

den Luit. ESCHAUZIER te ontvangen, waaruit mij bleek, dat in alles zoo veel mogelijk voorzien was. De deuren werden of waren nagezien, de nog ongeladene stukken op de batterij geladen, de posten uitgezet, in een woord, behoorlijke voorzorgen waren genomen. Terwijl wij op verlangen van den Generaal des morgens reeds begonnen waren met de verdere ontscheping der levensmiddelen, vervolgde het leger (tusschen de drie en vier duizend man sterk) langs het strand deszelfs weg. Bij een meer energiek volk, dat slechts een' geringen graad van gevoel van eigenwaarde en eigen kracht had bezeten, zou deze togt door den vijand zeer moeijelijk kunnen gemaakt zijn. Aan de eene zijde begrensd door de zee, (die zelfs dan, wanneer honderden sloepen den marsch der troepen gevolgd hadden, geen retraite zou toelaten, daar geen vaartuig hier kan landen,) aan de andere zijde door ontoegankelijke rotsen met het digtste kreupelhout begroeid, omringd, zou het eene geringe magt mogelijk geweest zijn, door zich daar in hinderlaag te leggen, ons belangrijke afbreuk te doen. Om ons echter zoo veel mogelijk daartegen te dekken, trokken bij elke bergpas een honderdtal boschnegers het woud in. Onnoodige, hoewel raadzame, voorzorg!

Het leger trok de gevaarlijkste punten, de rotsen, waar TONNEBOEIJER en de zijnen overvallen en verslagen werden, voorbij, zonder een enkel schot te lossen. Tegen 11 ure kwam de voorhoede voor *Taccorari*, een krom op eene aanmerkelijke hoogte gelegen, en slechts door een enkel moeijelijk en steil pad te bereiken. De inwoners van dit krom, onder aanvoer van hunnen *Caboceër* DIABONÉ, hadden het werkdadigste aandeel aan den opstand tegen en het overvallen van den Kom-

Digitized by Google

mandeur TONNEBORIJER genomen; nog slechts twee dagen geleden hadden zij hunne trommen honende tot bij *Saccondee* doen hooren, — de barkassen hadden des morgens nog de rook uit de hutten zien opstijgen, — en nu bewoog zich geen levend wezen meer in het zoo uitgestrekte dorp! — Met reden vertrouwde de Generaal deze stilte niet; de artillerie stelde hare handmortieren en wierp eenige grenaten, terwijl de barkassen ook hun vuur openden en eenige kogels in het dorp en omgelegen woud wierpen. Geen vijandelijk schot beantwoordde ons en zonder slag of stoot rukte men het gemakkelijk te verdedigen *Taccorari* binnen.

De barkassen keerden naar boord terug. Indien zich op deze plaats één dapper, bekwaam officier met slechts honderd soldaten had moeten verdedigen, een wel voorzien en goed geordend leger zou een' allermoeijelijksten dag gehad hebben. Hier geen stand te houden, waar men hut voor hut, ja elken voet gronds kon verdedigen, was de bekentenis van lafhartigheid en van het voornemen, om tot geene dadelijkheid te komen. De schrik voor deblanken, hun moreel overwigt, moge de beschuldiging van lafheid verzachten, maar niet wegnemen. Het is niet in gelijkheid van krachten, niet in overmagt, dat zich de ware moed toont, maar tegen overmagt te strijden, dat is het wat een volk verheft.

Bij het omloopen van het krom vonden de soldaten een' stervenden neger, doodelijk gewond; wellig had hij bij de vlugt der zijnen geslapen, of was achtergebleven, om onze komst af te wachten en hun berigt te geven, dan deze was ook de eenigste vijand, dien wij vonden. De hutten waren

Digitized by Google

geheel ledig, niets dat van eenige waarde was, werd er gevonden, slechts eenige potten drinkwater, welke, voorzigtigheidshalve, geledigd werden. Het eenige nut dat wij van het krom trokken, was, dat wij een goed bivouac voor den nacht hadden. Des avonds kwamen de negers, die in het bosch geweest waren, terug en hadden een paar gevangenen gemaakt, die toevallig in hunne handen vielen, doch nergens tegenweer ontmoet.

De nacht ging rustig voorbij, en met het aanbreken van den dag verzamelde zich het leger weder aan de andere zijde van het krom op het strand, om naar *Boetrij* op te marcheren. Het was echter reeds vrij laat eer de levensmiddelen naar beneden gebragt waren en de troepen zich in beweging konden stellen. De hitte was ondragelijk en het gulle strandzand voorspelde ons eenen moeijelijken marsch. Tegen elf ure kwam het leger voor de *Hwien*, eene rivier van tamelijke breedte, die bij laag water en in den zomertijd droog loopt, doch waar thans omstreeks vier voet water op de doorwaadbare plaatsen stond. De overtogt leverde een tooneel op, het penseel eens bekwamen schilders overwaardig. Het landschap, vruchtbaar en welig als op alle andere plaatsen, was hier meer vlak, meer aangenaam, meer lagchend, dan de schoone maar woeste natuur, die ons zoo dikmaals omringde. Alles zette zoo veel leven bij; die verscheidenheid van kleuren bij de wonderlijke en verschillende oorlogscostumes der negers, zonderling afsteekende tegen de uniform der troepen; het doorwaden der voorsten met hunne geweren en pakjes op het hoofd; de nakomenden langs het strand; de dragers

Digitized by Google

met vaten beladen; de artillerie met de uit elkander genomen stukken; de officieren in hunne draagmanden; terwijl op den achtergrond dikke rookwolken boven het bosch oprezen (waaruit wij zagen dat onze boschnegers niet stil zaten, maar de vijandelijke krommen op hunnen weg verbrandden), dit alles vormde de stof tot eene heerlijke schilderij! Aan de andere zijde gekomen, en weder eenigzins verzameld, werd de marsch, die hoe langer hoe moeijelijker werd, voortgezet. Somtijds staken de rotsen, het strand afbrekende, tot in zee uit, en was men verpligt door de naauwste wegen te trekken, waar het digte groen de opdrooging van den grond belette, zoodat men tot de dijen door het slijk moest waden. De Generaal zich bij de voorhoede gevoegd hebbende, die uit negers bestond, aangevoerd door den Luitenant-kolonel BOSCH, was langzamerhand de Europesche troepen en het gros des legers aanmerkelijk vooruit geraakt; omstreeks drie ure kwam Z.H.Ed. Gestr. te *Pompondee*, een krom aan welks bewoners veiligheid hunner eigendommen beloofd was, daar zij geen werkzaam deel aan den opstand genomen hadden en zich vroegtijdig tot het gouvernement te *Elmina* hadden gewend. Het was echter geheel verlaten, slechts het opperhoofd met drie der voornaamsten wachtten den Generaal op, die zich hier evenwel niet ophield. Maar aan de andere zijde op nieuw een bergpas moetende doortrekken, die nog moeijelijker was dan al de vorigen, zond Z.H.Ed. Gest. eene order aan den Kapitein DE BRIGNAC en den 1e Luitenant der artillerie VAN KUIJCK, om de troepen niet verder te doen trekken, maar te *Pompondee* te laten vernachten. De geheele weg van deze

Digitized by Google

plaats tot aan *Boetrij* was allermoeijelijkst, en men zal zich hiervan een denkbeeld kunnen maken, wanneer men nagaat, dat de afstand niet grooter is dan anderhalf uur, en de artillerie, onder bevel der Luitenants VAN KUIJCK en VAN EXTER, den volgenden dag van des morgens zes tot des avonds vijf ure bezig was, om vier ligte veldstukjes en vier handmortieren met de ammunitie voor *Boetrij* te brengen. De Generaal vervolgde echter zijnen weg en bereikte tegen het ondergaan der zon het fort *Batestein*, na alvorens de boschnegers, die te *Taccorari* het woud ingetrokken waren, om ons van die zijde te dekken, en nu op het strand kwamen om in de daar gelegene krommen te overnachten, ontmoet te hebben. Zij berigtten: dat zij alles verlaten gevonden hadden, en dat zij drie krommen verbrand en geheel geslecht hadden. De Opperbevelhebber nam met den Luitenant-kolonel BOSCH benevens nog drie officieren, onmiddellijk aan Z.H.Ed. Gestr. geattacheerd, zijn intrek op het fort.

Het fort *Batestein* te *Boetrij* is, omstreeks twee honderd voeten hoog, op eenen heuvel gelegen. De beklimming is zeer moeijelijk, vooral in den regentijd, wanneer de vette aarde vochtig is, waardoor men ligtelijk uitglijdt. Men heeft hierin trachten te voorzien, door den toegang eenigzins trapsgewijze in te rigten, doch door de lange afwezendheid van eenen Kommandant bevond zich dezelve in een' vervallen toestand. De sterkte zelve is een hecht, vierkant gebouw, dat tegen elken aanval van negers, die niet het geringste denkbeeld van belegeren of bestormen hebben, met vrucht te verdedigen zou zijn. Boven de magazijnen en hokken vindt men vijf goede vertrekken,

Digitized by Google

doch op sommige plaatsen zijn de zolderingen en balken vergaan, zoodat er eenige onkosten aan zullen moeten besteed worden, om alles weder in goeden staat te brengen. Het krom is aan den voet van den heuvel gelegen, wordende aan de eene zijde door de zee en voor het overige door bosch begrensd, aan de oostzijde vindt men een riviertje, dat zich eenige uren landwaarts uitstrekt, doch in den droogen tijd van geene beteekenis is. Hoewel de Generaal aan de bewoners van dit krom, zoo wegens het overleveren van den koning BONSOE, als wegens het niet tegenwoordig zijn bij den aanval tegen den heer TONNEBOEIJER, veiligheid hunner eigendommen en personen had toegezegd, vonden wij het grootendeels verlaten. De voornaamste *Caboceër* en eenige weerbare mannen waren alleen gebleven.

Den volgenden dag tegen den middag kwam het leger, dat te *Pompondee* vernacht had, langzamerhand opzetten, en des avonds te zeven ure was alles geregeld; de vivres en ammunitie op het fort gebragt; de troepen hadden de negerhutten betrokken en de negers bivouacqueerden onder spoedig gemaakte afdaken, die zij met bladen bedekt hadden. Twee soldaten werden op het avond-appel vermist, die waarschijnlijk onder de vermoeijenis van den togt bezweken waren.

Intusschen had de Generaal des morgens den Kommandant van het Engelsche fort *Dixcove*, den heer SWANZY, van deszelfs komst te *Boetrij* verwittigd en deze was kort daarna zijne opwachting aan Z.H.Ed. Gestr. komen maken. Aan beloften ontbrak het den heer SWANZY niet, en « zoo er *Hanta's* in zijn krom » of in zijne magt kwamen, konden wij ons van de

Digitized by Google

s overlevering verzekerd houden. » De Koning ENNIMIR van *Wassa* zond eenen boodschapper, om te vragen, welke krommen hij sparen moest. De Generaal deed hem herinneren, dat hij aan zijne verpligting voldeed, zoo hij geen' doortogt aan de *Hanta's* verleende; doch in alle gevallen de kustkrommen moest eerbiedigen. Rapporten ontvangende, dat de boschnegers eenige *Hanta's* ontdekt hadden, niet verre van de *Hwien*, werd er eene versterking heen gezonden, doch zij hadden de aanrading niet afgewacht, maar waren verstrooid en gevlugt.

Des namiddags, (dus verhaalde de Adelborst DE LANGE,) beklom ik het platte dak van *Batestein*, om het mij omringende tooneel te beschouwen. De hitte was voorbij, en eene matige koelte verfrischte de lucht; de zon neigde ten ondergang en verborg zich achter het hoog gelegen woud, terwijl zij de toppen der boomen met schitterend goud versierde. Beneden ter regterzijde stroomde het riviertje, dat zich als een lint in bevallige kronkeling langs de groene boorden slingert, en zich verder verliest in het digte bosch dat noord- en westwaarts het vergezigt belemmert, begrenzende eene kleine vlakte, waarin het krom gelegen is, en verder zich uitstrekkende tot aan de zee, die zelfs tot op de wortels der boomen breekt. Alles verkondigde hier vruchtbaarheid, — en nogtans, hoe weinig weten de inwoners er hun voordeel mede te doen! Reeds zijn er meer dan duizend negers moeten terugtrekken in de nabijgelegene krommen, om daar hun verblijf te zoeken, dewijl hier de voorraad van levensmiddelen genoegzaam geheel verbruikt is. De natuur belooft hun bij den minsten arbeid den grootsten overvloed en is

Digitized by Google

milddadig genoeg, om zelfs zonder dien, in hunne dagelijksche behoeften te voorzien; maar niemand zorgt daar eigenlijk voor en zoo moesten natuurlijk, bij de aanmerkelijk vermeerderde consumtie door de komst van een leger, de weinige moestuin-gronden bijna onmiddellijk uitgeput zijn. De avond viel:

« De dagtoorts zonk ter kim, door d'avond afgelost,
« En 't heldre nachtgesternt betrok zijn hemelpost. »

Helder, zoo als ik slechts zelden de lucht hier mogt aanschouwen, tintelden de schitterende wereldbollen, met indrukwekkende majesteit aan het donker blaauw gewelf. De nacht spreidde haren valen sluijer en kleedde het bosch in donkere schaduwen. De nachtvuren brandden vrolijk in het beneden mij gelegen krom en verlichtten eene armoedige negerhut, of wierpen een' rooden schilderachtigen gloed (het penseel van eenen REMBRAND waardig) op eene groep negers, wier eentoonig gezang naauwelijks tot mij kon doordringen. Geen luidruchtig vermaak stoorde de plegtige stilte, en de vermoeide soldaat zocht herstelling zijner krachten in den verkwikkenden slaap. Het geruisch van de zee, die met onverpoosde slagen hare golven aan het strand breekt, en hetzelve als met eenen vurigen, witschitterenden rand omzoomt, deed slechts de kalmte van dit natuur-tooneel te beter uitkomen. Alles ademde rust, en had niet somtijds het geflikker van een vuur, teruggekaatst op den gladden geweerloop van den eenzamen schildwacht, het oog getroffen, niets zou ons aan den krijg hebben herinnerd. Uren lang had ik daar kunnen staan: dan, langzamerhand begon-

Digitized by Google

nen de vuren te verflaauwen, de daauw viel koud en vochtig neder en herinnerde mij, dat het tijd werd om het dak te verlaten. Op de batterij gekomen, zagen wij bij het schijnsel eener lantaren verscheidene negers den heuvel beklimmen. Het waren eenige *Boetriërs*, die ons een paar gevangenen bragten en den bebloeden kop van nog eenen, die had trachten te ontvlugten, en met dit tragedisch tooneel besloten wij dezen dag.

Den 13^den^ zond de Opperbevelhebber een' boodschapper (*) het bosch in, om, zoo hij *Hantasche Caboceërs* mogt vinden, aan dezen levensbehoud toe te zeggen, onder voorwaarde, dat zij zich met hunne gewapenden kwamen onderwerpen, doch hoe langer hoe meer werden wij overtuigd, dat het land geheel verlaten was. Het hoofdkrom van *Hanta* lag op weinigen afstand van *Boetrij* aan het strand, dat hier juist weder door eene in zee uitstekende rots werd afgebroken, zoodat wij, dit nest willende vernielen, door eene bergpas van minstens een half uur zouden moeten trekken, om aan de andere zijde het strand weder te volgen. Deze weg was voor het oogenblik echter ontoegankelijk, vooral voor de artillerie, en de Generaal begon dus met denzelven te openen, door het houtgewas te doen wegkappen, welke moeijelijke arbeid in een paar dagen volbragt was. Hoewel

(*) Een boodschapper wordt voorzien van een' stok met zilveren knop, waarop het Hollandsche wapen staat, hetgeen hem in tijd van oorlog de veiligheid geeft van parlementairs-vlag in onze legers en hem als afgezant doet erkennen. De stok duidt altijd aan, dat de drager van hoog gezag eene zending heeft, en maakt zijne boodschappen officieel. Ook bij de oproeping of dagvaarding van opperhoofden of anderen, wordt de stok gebruikt: daaraan niet te voldoen, wordt als verzetting tegen het wettig gezag beschouwd.

Digitized by Google

nog ongebaand, beschouwden wij nu den doortogt voor doenlijk. Ondertusschen bleven de vermoeijenissen niet zonder gevolg en reeds hadden wij verscheidene zieken.

Wij mogen hier niet voorbijgaan, den goeden geest der Europesche troepen te roemen. Velen hadden zich van *Taccorari* tot *Boetrij* voortgesleept. Sommigen bezweken, vielen neder, verzamelden weder eenige krachten, voegden zich bij nakomende negers, onder het pijnlijk gevoel van welligt spoedig geheel te bezwijken, zonder op de hulp der zwarten te kunnen rekenen (want onder de volksondeugden van dezen behoort vooral eene onbegrijpelijke mate van onverschilligheid) en echter werd er geene klagt gehoord. Het was niet moeijelijk drank te verkrijgen, de negers hadden bijna allen rum in hunne veldflesschen, en echter konden wij over geene dronkenschap klagen; thans tot eenige rust komende, hield de overspanning op, en velen werden ernstig ongesteld. De hulpmiddelen ter verpleging waren natuurlijk gebrekkig. De hangmatten en dekens waren achtergebleven; wel had de Generaal van *Taccorari* eenige dragers gezonden, om dezelven te halen, dan deze kwamen niet terug voor den 16den, en deze verbetering was voor de zieken nog niets beduidend, daar zij toch op den grond moesten blijven liggen. Eenigen waren op het fort gebragt, doch hier was niet veel ruimte en ook was het eenige voordeel, dat zij boven de in het krom gelegenen genoten, de hoogere ligging en dus zuiverder lucht van het fort.

Den volgenden dag ontving de Generaal van *Saccondee* verscheidene pakketten en brieven met de tijding van de komst van het schip *Menado*, behoorende aan de heeren A. VAN HOBOKEN en ZONEN, ten gevolge waarvan de Luite-

Digitized by Google

naut-kolonel BOSCH 's namiddags naar *Elmina* vertrok. De heer SWANZY zond ons heden vier *Hantasche* gevangenen, en ook onze negers hadden er eenigen in het bosch gevonden en opgeligt. Al hunne verklaringen kwamen daarop neêr: dat de grooten reeds vroegtijdig met hunne vrouwen, slaven en draagbare bezittingen de wijk hadden genomen en diep landwaarts zich twee of drie bij elkander verscholen, of in het *Wassasche* gevlugt waren. Hoewel dit een dubbelzinnig gedrag van het opperhoofd ENNIMIR scheen te zijn, vernamen wij later, dat dit, wel is waar, zoo was, doch niet ten opzigte van ons. Sedert lang en bijna altijd de vijand der *Hanta's*, moet hij niet weinig voordeel uit dezen oorlog getrokken en menige *Hanta* tot slaaf gemaakt hebben, die veiligheid bij hem dacht te vinden.

Thans moeten wij wederom eenige oogenblikken naar *Saccondee* terugkeeren.

De levensmiddelen hadden wij ontscheept en in het fort gebragt, ingevolge het verlangen van den Generaal, die van hier den toevoer van dezelven naar het leger door dragers meende te bewerkstelligen. Reeds den eersten avond beproefden eenige *Hantasche* gevangenen te ontvlugten, dan hunne poging mislukte en zij werden strenger bewaakt; evenwel waagden zij het den volgenden nacht weder en met gelukkiger gevolg. Eenig gerucht deed de schildwacht onraad vermoeden en de wacht in het geweer roepen. De Luitenant ESCHAUZIER dit hoorende, snelde met een geladen geweer naar beneden, terwijl de gevangenen tegen de deur trapten. Tot stilte aangemaand, hetgeen zonder gevolg bleef, liet de Kommandant op de deur schie-

Digitized by Google

ten, en deze ronde taal had betere uitwerking. Gevraagd wat zij voornemens waren, verhaalden zij, dat er reeds drie ontkomen waren, die het zand hadden weg gegraven en onder den muur waren doorgekropen, doch dat het vallen van eenige steenen hen verraden had. Te vergeefs werd er onderzoek naar de drie vlugtelingen gedaan, die door de duisternis en door hunne donkere huid begunstigd, zeker over den buitenmuur ontsnapt waren. Twee der gevangenen waren, bij het schieten op de deur, gewond, de overigen liet ik den volgenden dag in de ijzers sluiten.

Den 12^den^ had de Generaal mij berigt gegeven van het binnenrukken in *Taccorari*, en had ik het genoegen de tevredenheid van Z.H.Ed. Gestr. te ondervinden over de manœuvres der barkassen, wier twaalfponders (schreef de Opperbevelhebber), bij tegenstand een bloedig effect zouden gehad hebben. Den volgenden morgen kwam het schip *Menado*, kapitein CHARLAU, den 28sten Mei van *Hellevoet* uitgezeild, bij ons ter reede ten anker. De officieele stukken en brieven deed ik zoo spoedig mogelijk aan den Opperbevelhebber geworden, terwijl het mij een groot genoegen was, Z.H.Ed. Gestr. te kunnen berigten, dat de toestand der zieken geenszins verergerde, en wij tot nog toe slechts één man der troepen verloren hadden; als ook, dat een infanterist, die op het strand blijven liggen en door negers gevonden was, herwaarts gebragt was geworden; en, hoewel nu ernstig ziek, niet hopeloos lag.

In den avond van den 14^den^, kwam de Luitenant-kolonel BOSCH bij mij aan boord, en zoo mondeling van Z.Ed. Gestr., als door schrijven van den Generaal, ver-

Digitized by Google

nam ik nu nader de gesteldheid van zaken en het verlangen van Z.H.Ed. Gestr., dat wij met de *Rhoon en Pendrecht* alleen te *Boetrij* zouden komen, om levensmiddelen aan te brengen en later de troepen te kunnen inschepen, of ook de *Menado* te doen opwerken, waardoor de *Rhoon en Pendrecht* het detachement, dat het eerst naar de Oost zou vertrekken, mogelijk vroeger zou kunnen innemen en naar *Elmina* verzeilen, ten einde aldaar het detachement inboorlingen in te schepen en zich verder tot het vertrek gereed te maken. Ik besloot tot het laatste en gaf den Generaal van mijn voornemen kennis, om tevens Z.H.Ed. Gestr. aan de aflossing van het *Chamasche* detachement te herinneren.

Gevoelende van hoeveel belang de spoedige aanvoer van levensmiddelen was, daar het verkrijgen van dragers steeds eene onoverkomelijke hinderpaal bleef, begonnen wij den volgenden dag te vijf ure reeds met de inscheping.

Was de ontscheping door gebrek aan negers, om dezelven in het fort te brengen, en van de barkas met kano's te halen, moeijelijk geweest, onder dezen arbeid had, bij langeren duur, ons volk moeten bezwijken. Toen waren er nog knapen, die behulpzaam waren, en het kwam er weinig op aan, of men een dag vroeger of later gereed was. Thans was er in den volsten zin geen inlander, die de minste hulp kon bieden, en ieder uur kon kostbaar zijn, wij hadden ondervonden, hoezeer het opwerken kon tegenloopen. Onophoudelijk voeren de barkassen af en aan, en na dit vermoeijend korvee moesten de roeijers door de branding waden; van het fort de zware vaten en kisten

Digitized by Google

door de vuile ongebaande doorgangen van het krom in de sloep brengen, en voorts naar boord roeijen.

Te twaalf ure was de *Rhoon en Pendrecht* van eenen goeden voorraad voorzien, en, de wind zeer ruim zijnde, besloot ik, om deze met de *Menado* te doen vertrekken, en met de *Amphitrite* den overigen voorraad mede te voeren. Beide schepen gingen dan ook onder zeil en waren den volgenden morgen reeds te *Boetrij*. Des avonds te vijf ure waren wij gereed; de gelegenheid was nog gunstig, waarom wij dan ook het anker ligtten, dat wij den 17^den^ ter reede van *Boetrij* lieten vallen. De Kommandant der *Merwede* zou te *Saccondee* blijven, om bij de aflossing, die ik dagelijks verwachtte, het detachement op te nemen en naar *Chama* te verzeilen; aldaar hetzelfde te doen, en vervolgens te *Elmina* onze komst af te wachten.

Terwijl wij van onze zijde aldus werkzaam waren, en menig matroos door de vermoeijenissen ongesteld werd, (dat evenwel gelukkig zonder ernstige gevolgen bleef), zond de Generaal den 15^den^ den Kapitein HOPBERGEN met een detachement naar *Pompondee*, om eene verkenning te doen; en vooral om eens te zien, wat onze daar gelegerde negers uitvoerden. Een zestal van hen waren door een gelijk getal *Hanta's* den vorigen dag overvallen en hadden een' doode gehad, waarop al de negers weder het land afliepen en ons van tijd tot tijd een paar gevangenen of koppen toezonden, terwijl *Bossuwa* en verscheidene bosch-krommen tot op den grond toe werden geslecht. Meermalen hoorden wij van de negers, dat vele *Hanta's* op *Dixcove* verscholen waren, hetgeen aanleiding tot eene ernstige briefwisseling gaf, zoo met den heer SWANZY als met het hoofdbestuur

Digitized by Google

te kaap *Coast*. Van beide zijden werden de stelligste verzekeringen van het tegendeel gedaan, en leedwezen betuigd, dat zij ons niet meer werkdadig van nut in deze zaak konden zijn. Andere berigten hadden in, dat Hollandsch *Acquedah*, gelegen tusschen *Dixcove* en het *Aximsche*, nog door de bewoners bezet bleef en vele vlugtelingen uit andere krommen opnam. De Generaal schreef aan den heer PIGNARI, Kommandant te *Axim*, om driehonderd *Aximmers* naar *Boetrij* over *Acquedah* te doen marcheren, en zond hen een sterk detachement te gemoet, om dus doende de *Hanta's* te omsingelen. Dit detachement moest over *Dixcove* trekken en de negers van dat krom vertrouwden de *Elminers* niet, hetgeen de Kommandant SWANZY niet onduidelijk liet blijken, waarom de Opperbevelhebber hem een onderofficier der troepen en twee *Caboceërs* der *Elminers* als gijzelaars zond. De heer SWANZY onthaalde den eerste zeer goed en liet hem weder vertrekken met een' brief aan den Generaal, houdende: dat hij geen borg noodig had voor onze goede trouw en er geen wenschte aan te nemen; doch dat hij voor het achterdochtig karakter der inwoners met dank de twee *Elminers* behield, die in het krom gehuiswest werden. Ook zond de Generaal heden order aan den heer VAN DER EB, om te *Boetrij* te komen, waar zijne bekendschap met het land van veel nut kon zijn, en hij thans zijn kommandement over de forten te *Elmina*, aan den Luitenant-kolonel BOSCH kon overgeven.

Ondertusschen verergerde de toestand der zieken van dag tot dag, en beklagenswaardig was bij het appel, het gezigt op de twee compagniën, waarvan naauwelijks veertig man onder de wapenen konden komen,

Digitized by Google

terwijl wij den 20sten reeds vijftien man verloren hadden. Het leed geen twijfel of binnen korten tijd zouden de overigen, die tot nog toe gezond gebleven waren, den invloed van het klimaat ondervinden en geene dienst meer kunnen doen. De ijver en zorg van den heer Chirurgijn-majoor SCHILLET, bijgestaan door den Chirurgijn 3e klasse SLOT, kan door niemand, die hunne onvermoeide pogingen tot behoud der zieken gadesloeg, genoeg geroemd worden; en meermalen hoorde ik de soldaten deswege hunnen dank betuigen.

Den 18den, den dag na onze komst te *Boetrij*, terwijl de *Rhoon en Pendrecht* voor acht dagen levensmiddelen ontscheepte, begaf ik mij bij den Opperbevelhebber. Het scheen mij toe, dat hier de veldtogt een einde moest nemen. Tot een hoofdtreffen toch waren de *Hanta's* nimmer te dwingen; verscheidene grooten waren in onze magt, en het kwam er dus alleen op aan, om door het achterlaten van een sterk detachement op *Boetrij*, onder eenen geschikten kommandant, te beletten dat de vijand zich herstelde. Wel is waar, zeer wenschelijk was het, dat wij nog eenige *Caboceërs* in handen kregen, opdat anderen zich kwamen onderwerpen; doch het was niet te voorzien dat dit zou geschieden, zoo lang er zulk eene uitgebreide magt in het hart van hun land vereenigd was. Steeds dieper en dieper zouden zij zich verschuilen, en de geheele ontvolking des lands zou weldra het gevolg worden. De Generaal vereenigde zich geheel en al met mijn gevoelen, en de keuze van eenen kommandant hield ons ook niet lang op. Niemand, meenden wij, was hier beter op zijne plaats dan de heer VAN DER KR. Sedert langen tijd op deze kust, bekend met

Digitized by Google

de gewoonten en gebruiken der negers; volgens het getuigenis van velen, gezien bij de inwoners; en, wat hier zeer veel afdeed, met een ligchaams-gestel bevoorregt, dat hem veroorloofde vele vermoeijenissen door te staan, kenden wij niemand, dien wij den voorrang boven hem zouden geven.

Den 21sten Julij ontving ik berigt van den heer Luitenant STORT, dat een gedeelte der bezetting te *Chama* zeer ongesteld was. De *Merwede* lag te *Saccondee*, en de doctor van dien bodem had aan zijne eigene zieken en die van het fort, de handen meer dan vol. De Chirurgijn 3e klasse RAPPARINI, aldaar wegens ongesteldheid achtergebleven, kon nog geene dienst doen, en zoo lag het detachement van alle geneeskundige hulp verstoken op *Chama*. Met leedwezen gaf ik den Opperbevelhebber kennis van deze treurige tijding. Z.H.Ed. Gestr. had intusschen het besluit genomen, spoedig van hier te vertrekken, en vroeg mij daarom, of het wel der moeite waard zoude zijn, thans die aflossing te doen, welke zoo gemakkelijk bij de afzeiling naar *Elmina* kon geschieden.

Den 25sten een' brief van den Adelborst 1e klasse F. L. GEERLING van *Chama* ontvangen hebbende, dat thans de Luitenant WOUTERSZ en de geheele bezetting ziek — ja verscheidenen zeer ernstig ziek waren; terwijl hij zelf zich ook reeds eenigzins ongesteld gevoelde; en na van deze mededeeling den Generaal kennis te hebben gegeven, werd er den 26sten Julij een detachement ter aflossing der bezettingen te *Saccondee* en *Chama* afgezonden, en schreef ik onmiddellijk aan den Kommandant der *Merwede*, om alle tot de schepen behoorende officieren en manschappen op te nemen;

Digitized by Google

de barkas naar *Chama* te zenden en, des noods met behulp van kano's, de zieken zorgvuldig te doen transporteren, en te doen verplegen.

Men vergeve het der belangstelling in een gedeelte mijner beste matrozen, die ik door dagelijksche oefening tot goede soldaten en uitmuntende schutters gevormd had, en die, bij weerstand van den vijand, een meer werkzaam aandeel aan den veldtogt zouden genomen hebben, waartoe ik reeds te *Elmina* dit corps, omstreeks dertig à veertig man sterk, aan den Generaal aangeboden en ter dispositie had gesteld, dat wij ons verhaal eenige oogenblikken zijn vooruit geloopen.

De Generaal had mij zijn voornemen bekend gemaakt, om BONSOE, den koning der *Hanta's*, op de plaats zelve, waar de moord aan de heeren MARSEEN en CREMER gepleegd was, ter dood te doen brengen; ten gevolge daarvan had ik den heer Luitenant STORT den 20ste Julij per kano order gezonden, om dezen persoon onder behoorlijk geleide naar *Boetrij* over te brengen. Tot mijne spijt kwam deze brief eerst drie dagen na de afzending ter zijner bestemming.

De Chirurgijn-majoor SCHILLET bewerkte, dat de Generaal zijne toestemming gaf tot de inscheping der zieken, en zij, die weten hoe weinig gemakken en hoe vele moeijelijkheden een schip voor een' zieke oplevert, zullen kunnen nagaan, welke de bezwaren aan den wal moeten geweest zijn, dat het eerste nog verkozen werd.

De Opperbevelhebber maakte intusschen alles tot een naderend vertrek gereed. De gevangene *Hanta's* werden onder geleide der vrijburgers naar *Elmina* opgezonden. Z.H.Ed. Gestr. benoemde den heer VAN DER RB,

Digitized by Google

die den 18den Julij te *Boutrij* gekomen was, tot vice-gouverneur der kust tusschen *Axim* en *Saccondee*, met de daaronder begrepen forten *St. Anthonie*, *Batestein* en *Oranje;* stelde zijne instructie op, en maakte verder de noodige bepalingen omtrent de bezetting als verdere aangelegenheden, en gaf den krijgsraad uitvoerig de punten op van 't verhoor van het Opperhoofd BONSOE, die den 25sten Julij op de *Amphitrite* in verzekerde bewaring was gesteld. Den volgenden dag deed ik hem, op order van den Generaal, aan den wal brengen, waar hij denzelfden dag voor den krijgsraad te velde verscheen.

Zelden trachtte hij zich te verontschuldigen, maar hij herhaalde de vroegere verklaring dat BARTELS de middellijke oorzaak van alles was. Zijn verhoor leverde anders weinige bijzonderheden op, en met algemeene stemmen werd hij door den krijgsraad veroordeeld tot den strop. Dit vonnis werd den 26sten door den Generaal VRAVENH bekrachtigd, en den volgenden dag ter executie gelegd. Ik had geen lust getuige van dit tooneel te zijn, en maak hier weder gebruik van het deswege medegedeelde door den Adelborst DE LANGE.

Den 27sten Julij begaf zich eene commissie uit den krijgsraad, vergezeld door den tolk, naar de gevangenis en maakte aan BONSOE, *den gewezen Koning der Hanta's*, het over hem uitgesproken doodvonnis bekend. Meer verwondering dan schrik of smartgevoel was in zijne trekken te lezen; en de twee laatste uren zijns levens rookte hij even bedaard zijne pijp, alsof hij niets tevreezen had. Nimmer (zegt DE LANGE) ben ik getuige van de uitoefening der doodstraf geweest, en alleen eene zoo buitengewone gebeurtenis als deze kon mij

Digitized by Google

bewegen het thans te zijn. Des morgens te 9 ure kwamen de troepen onder de wapenen en schaarden zich zoodanig in twee reijen, dat daardoor de strafplaats geheel afgesloten werd, terwijl de weg van boven aan het fort tot aan dezelve, behoorlijk afgezet was geworden. Men berigtte BONSOE, dat het tijd was; langzaam en bedaard stond hij op, en plaatste zich tusschen de gewapende wacht. Zijn gelaat toonde een vrij hoogen ouderdom aan, een grijze havelooze baard omringde zijne kin en de weinige haren, die den schedel bedekten, getuigden niet minder, dat hij menig jaargetij had zien verwisselen. Evenwel was zijn gang nog vast; niet trotsch, maar gelaten, en op den moeijelijken weg langs den heuvel versmaadde hij allen steun.

Op de strafplaats werd hem nogmaals zijn vonnis voorgelezen; geene klagt ontglipte de zamengeklemde lippen, en onbewegelijk stond hij daar, toen zijne handen geboeid werden. Uit eigene beweging stapte hij tot onder de plaats, waar het noodlottige koord hing; — en — met de woorden: « *Moet ik alléén voor zoo velen » boeten?*" stak hij het hoofd in den doodelijken strop! Nog een oogenblik — en de Negerkoning, die meer uit zwakheid en vrees voor zijne grooten, dan uit eigen wrevel misdreef, was niet meer!

Met eene soort van bewondering had ik die kalmte van geest gadegeslagen, en ik vroeg mijzelven af, waaraan die moed toe te schrijven was? Ik had verscheidene gevangene *Hanta's* gevoelloos, zonder het minste teeken van smart de hoofden hunner verslagene landgenooten zien dragen, wanneer onze negers van eenen strooptogt terugkwamen. Ik had hen zien bedreigen, dat hun hetzelfde lot wachtte, en zij beefden niet; ik

Digitized by Google

heb gezien, dat het mes van hunnen vijand gereed scheen te zijn, een einde aan hun leven te maken — en zij glimlachten — en zou dit alles vastheid van geest, zou dit moed zijn?

Datzelfde volk verkoopt lafhartig voor eenige oncen goud hun opperhoofd; diezelfde koele verachters van den dood verlaten hunne woningen, laten hunne moestuingronden ten buit voor hunne vijanden, verschuilen zich op de ontoegankelijkste plaatsen, zien weêrloos hunne bezittingen verbranden of vernielen; en dat zelfs zonder de poging te wagen, van hunnen vijand afbreuk te doen, — dat volk zou moedig zijn? Nooit kan ik het gelooven.

Het is geene verachting van den dood, die hen zoo kalm in hunne laatste oogenblikken doet zijn; maar de verachting van een leven, dat zij in hunne domme gevoelloosheid, niet weten te waarderen, en waarvan zij geene dan de grofste en onedelste geneugten kennen. Goud en rum, ziedaar het hoogste goed van den neger, en zoo hunne godsdienst hun eens leerde, dat beiden hier namaals onuitputtelijk in voorraad zouden zijn, zou het dan niet verklaarbaar wezen? Ondertusschen moeten wij niet vergeten, dat de van geslacht tot geslacht overgeerfde en met de moedermelk ingezogene eerbied voor de blanken wel iets ter verschooning van hunne lafhartigheid kan bijbrengen; want het is niet te ontkennen, dat er bij eene natie, die in staat is, de grootste vermoeijenissen te dragen, zich met weinig tevreden te houden en waar men ieder oogenblik gereed is, dit leven te verlaten, (wat dan ook daarvan de oorzaak moge zijn), de meeste geschiktheid bestaat, om een onoverwinbaar en magtig volk te worden. Bij de

Digitized by Google

negers is er echter eene groote hinderpaal ter verkrijging van magt en van beschaving : eene onoverwinnelijke luiheid namelijk, die hen van den geringsten arbeid afkeerig maakt. Menigmaal kwamen de grooten om rum verzoeken. « Ga, » antwoordde de Generaal, « ga het » van *Saccondee* halen, of geef mij dragers en ik zal u » rum geven, hier heb ik dezelve niet. » Hoewel zij wisten, dat dit de waarheid was, herhaalden zij elken dag hun verzoek, zonder zelve de moeite te willen doen, om de voldoening hunner begeerte mogelijk te maken. Deze trek van domme luiheid zou gemakkelijk met eene menigte dergelijke voorbeelden kunnen vermeerderd worden; — doch laat ons tot ons onderwerp terugkeeren.

Het lijk van BONSOE werd des namiddags in zee geworpen, opdat er nimmer door de *Hanta's* een *Fetiche* van zou kunnen gemaakt worden.

Dadelijk na den afloop der executie begon de inscheping der troepen en goederen. De *Aximmers*, door den heer PIGNARI afgezonden, kwamen heden met de *Elminers* van *Acquedah* terug. Zij hadden dat krom vernield, doch geheel verlaten gevonden; en bragten slechts weinige gevangenen, hier en daar in het bosch opgeligt, met zich. Na hun eenige belooning gegeven te hebben kregen zij verlof van terug te keeren. De heer MAARSCHALK gaf den *Elminaschen* negerkoning kennis van den volgenden dag met de zwarte troepen te zullen terugtrekken.

De heer VAN DER EB nam zijn intrek in het fort met eene bezetting van veertig man; en in den avond was alles tot het vertrek gereed, behalve de Opperbevelhebber, die, nog een en ander met den nieuw aange-

Digitized by Google

zelden Vice-Gouverneur hebbende te bepalen, zijne komst aan boord tot den volgenden dag had uitgesteld.

Den 28ᵉⁿ Julij, na nog twee *Caboceërs* als gevangenen aan boord der *Amphitrite* ingenomen te hebben, die daags te voren, nog in den laten avond, waren aangebragt, en waarvan een, de reeds bovengenoemde DIABONÉ, een der voornaamste bethamels was, scheepte zich ook de heer Opperbevelhebber in.

Te elf ure kwam de zeewind een weinig door en wij ligtten onmiddellijk de ankers.

Met eene flaauwe doch gunstige koelte zakten wij langzaam naar *Saccondee* af. Dikke rookwolken stegen hier en daar van het land op. Het was de brand in de vijandelijke krommen, welke ons tot legerplaatsen hadden gediend, en daarom alleen tot heden gespaard waren. De negers onder den Kapitein MAARSCHALK vernielden dezelven nu, en vooral *Taccorari*, dat even als *Bossuma* tot op den grond toe werd geslecht. Tegen den avond bereikten wij *Saccondee*, waar wij het anker lieten vallen.

De heer STOAT aan boord komende vernam ik nu al de bijzonderheden van de *Chamasche* bezetting. Twee dagen voor de ontvangst der order om dezelve op te nemen, had Z.Ed. Gestr. den heer RAPPARINI naar *St. Sebastiaan* gezonden, dan deze was van weinig of liever geen nut geweest en was ziek daar aangekomen. Oogenblikkelijk, na daartoe gegevene order, was de barkas van boord gegaan, om de bezetting af te halen, en vond allen ongesteld. De Kommandant en verscheidene anderen, leden aan zware koortsen.

De branding bij *Chama* is hevig, en ieder kan dus bevroeden, met hoeveel moeite en gevaar voor de

Digitized by Google

zieken de inscheping in de barkas vergezeld ging. Hoezeer hun toestand door hunne komst op de *Merwede* ook verbeterde, door onmiddellijk onder geneeskundige behandeling te zijn, was hun lot nog hoogst beklagenswaardig: de ligging bekrompen en de verpleging, door zoo vele zieken als er zich toen op de *Merwede* bevonden, natuurlijk gebrekkig. Zoo spoedig mogelijk ging nu onze barkas naar de *Merwede*, om onder toezigt van den Chirurgijn-majoor DUMONT onze zieken aan boord der *Amphitrite* te nemen. Slechts drie of vier waren in staat de valreep over te klimmen, de overigen werden in eene mand overgehesschen, en drie hunner, waaronder de Luitenant WOUTERSZ, konden op dat oogenblik wegens hunnen bedenkelijken toestand niet overgebragt worden.

Allen, zonder onderscheid, waren ernstig ziek; en wij kunnen ons geluk nooit genoeg roemen, dat wij er zoo velen van mogten behouden. Zes hunner (*) bezweken onder de hevige koortsen; de overigen herstelden, doch onbegrijpelijk langzaam. De verlorene krachten waren moeijelijk terug te bekomen. Allen (en het is mij een wezenlijk genoegen, dit te kunnen zeggen) betoonden hunne vreugde, weder op den eigenen bodem te zijn.

Den volgenden morgen, nadat de Opperbevelhebber eenige instructien aan den Kommandant van het fort *Oranje* had gegeven, en de zeewind doorkwam, gingen al onze schepen (want ook de *Merwede* had hier thans niets meer te verrigten) onder zeil naar *Elmina*, waar wij dienzelfden avond, na eene afwezendheid

(*) De sergeant der mariniers, twee matrozen en drie matrozen.

Digitized by Google

van negen en twintig dagen, het anker lieten vallen.

Onmiddellijk gaf ik den Luitenant-kolonel BOSCH met goedvinden van den Generaal kennis, dat ik den volgenden dag den heer PIETER BARTELS, dien ik tijdens het ontschepen der troepen te *Saccondee* bij mij aan boord genomen had, aan den wal zou doen brengen, en begaf mij aan boord der *Rhoon en Pendrecht*, om met den Opperbevelhebber eenige bepalingen te maken. Z.H.Ed. Gestr. begaf zich dienzelfden avond nog aan den wal, na mij dringend verzocht te hebben, zoo spoedig mogelijk te volgen. De kommandant der *Merwede* kreeg in last alle goederen welke Z.Ed. voor *Elmina* inhad, ten eerste aan den wal te doen brengen en zich gereed te maken, om op de eerste te geven order naar het vaderland te kunnen verzeilen. De *Rhoon en Pendrecht* moest de zieken aan wal brengen, benevens die soldaten, welke niet tot diegenen behoorden, die het eerst naar *Java* vertrekken zoudeu; waarom ik aan den heer Opperbevelhebber verzocht, om de overigen aan boord te laten, ten einde eene nuttelooze in- en ontscheping te vermijden. Terwijl wij in al deze werkzaamheden met onze barkas en sloepen behulpzaam waren, hadden wij niet minder allerlei bemoeijingen aan boord zelve.

Bij missive van den 1sten Augustus berigtte ik den Generaal, dat Z. M. transportschip *Merwede* zeilree lag; waarop het vertrek van dien bodem door Z.H.Ed. Gestr. tegen den 5^{den} dier maand werd vastgesteld. De beide particuliere schepen waren ijverig werkzaam, om zich van water te voorzien, en ook wij lieten hetzelve gestadig door de negers aanbrengen. Daar dezen niet voor de hoeveelheid, maar voor iedere vracht groot of klein

Digitized by Google

hetzelfde geld, per hoofd, ontvangen, plaatsten wij hen op onze barkas, waardoor het wel iets langzamer dan met kano's ging, doch ook aan den anderen kant aanmerkelijk uitwon.

In den morgen van den 6^den^ vertrok de *Merwede* naar *Hellevoet*, zoo met de rapporten van den heer Opperbevelhebber, als van mij, benevens eene menigte particuliere brieven. Dienzelfden dag werden er honderd Afrikaansche rekruten (voor *Java* bestemd), op de *Rhoon en Pendrecht* ingescheept om met de zeventig Europesche soldaten, die daar aan boord gebleven waren, onder bevel van den 1sten Luitenant der artillerie VAN KUIJCK, naar *Oost-Indie* te vertrekken. Den volgenden dag, weinige oogenblikken voor zijn vertrek, kwam de heer SCHAAP afscheid van ons nemen. Tot onderlinge tevredenheid en boven verwachting gelukkig was de reis tot hiertoe volbragt geworden, en in zoo verre wij zulks van Z.Ed. konden en mogten verwachten, hadden wij in ruime mate steeds de beste medewerking ondervonden. Bij de zoo vaak herhaalde in- en ontscheping van goederen en troepen, bij den moeijelijken ophaaltogt van hier naar *Saccondee*, altijd den grootsten ijver gezien, en geen schijn van ongenoegen had er ooit tusschen ons bestaan. Hartelijk namen wij dan ook afscheid, terwijl ik hem geluk wenschte met zijn vertrek van eene kust, die wij allen zoo spoedig mogelijk hoopten te verlaten. Naar boord teruggekeerd, gaf de *Rhoon en Pendrecht* weldra haar afscheids-saluut aan het fort *St. George d'Elmina*, daarna het anker ligtende, salueerde zij de reede, hetgeen wij met een gelijk getal beantwoordden; en door eene matige koelte begunstigd, begon de *Rhoon en Pendrecht* den overtogt naar *Java*.

Digitized by Google

Den 8ⁿᵉⁿ begaf ik mij des morgens met twee officieren aan den wal, om bij de installatie van den Luitenant-kolonel BOSCH, als *Gouverneur van Zijner Majesteits bezittingen aan de kust van Guinea*, tegenwoordig te zijn. Na den afloop daarvan, legde de Gouverneur in handen van den Opperbevelhebber met al de verdere nieuw benoemde ambtenaren, den eed af; terwijl de reeds aan de kust aanwezig geweest zijnde, den hunnen vernieuwden, met betrekking tot den handel, die hun van nu af (onder welken titel ook), als Nederlandsche ambtenaren, direktelijk of indirektelijk ten strengste verboden werd; maar waartegen aan elken rang eene verhooging van inkomsten werd toegekend. Na dit alles liet de dag weinig gelegenheid meer over, om meer ernstige zaken te behandelen, daar de Gouverneur een diner ter viering zijner installatie gaf. Alleen nog gaf ik den heer Opperbevelhebber in eenen brief kennis, dat de *Amphitrite* geheel gereed was, om op de eerst te gevene order te kunnen zeilen, en verzocht om, zoo mogelijk eenigzins bepaald, den zeildag, dien Z.H.Ed. Gestr. tegen den 20ˢᵗᵉⁿ berekend had, te mogen weten. Den volgenden morgen hoopte ik hierop antwoord te bekomen en vervoegde mij daartoe bij den Generaal. Ik mogt thans vernemen, dat Z.H.Ed. Gestr. de expeditie genoegzaam geëindigd beschouwde, en slechts nog eenige rapporten uit het *Hantasche* verwachtte, als ook antwoord van den Koning van *Wassa*, dien Z.H.Ed. Gestr. ontboden had. Een derde punt was het nog verwachtte antwoord op eenen brief, gezonden aan den Nederlandschen agent HUIJDECOPER te *Commassie*, voor den Koning van *Asjantij*, en eindelijk moest Z.H.Ed. Gestr. nog eene geheel nieuwe

Digitized by Google

instructie voor den Gouverneur van de kust zamenstellen.

Tot opheldering van de derde genoemde bijzonderheid, betrekking hebbende tot den Koning van *Asjantij*, moeten wij eene kleine uitwijding maken, die wij hopen, dat den lezer hier niet ongevallig zijn zal.

Velen zal het welligt onbekend geweest zijn, ofschoon wij vroeger met een enkel woord er reeds van gewaagden, dat wij uit deze landen hulptroepen voor *Oost-Indië* aanwerven. In onze eigenlijke bezittingen echter is het getal der in een jaar aangeworvenen niet noemenswaardig, maar moeten wij de meesten uit de binnenlanden verkrijgen. In het laatst van het jaar 1836 werd de Generaal-majoor VERVEER, de tegenwoordige Opperbevelhebber, met eene zending belast naar den Koning van *Asjantij*, om door diens tusschenkomst die werving mogelijk en uitgebreider te maken. Dit gelukte. De Generaal werd met de meeste vriendschap ontvangen. De Koning beloofde duizend manschappen 's jaars te leveren, en wij zouden hem, tegen betaling, van wapens voorzien. De meeste dier soldaten zijn *Donko's*, een door de *Asjantijnen* onderdrukten volkstam; dezen koopen wij vrij, onder voorwaarde, dat zij zich verbinden ons voor korteren of langeren tijd te dienen. Men denke hier aan geen ombulden slavenhandel. De *Donko* ontvangt eerst zijne vrijheid en een' vrijbrief ten bewijze daarvan, en de aanneming geschiedt even als bij onze werf-depôts. Ware het anders, dan zou zulks nogtans niet moeijelijk te verdedigen zijn. Een *Donko*, aangenomen zijnde, geniet de voeding, kleeding, alle voorregten van den soldaat; en dit zal toch wel geene

Digitized by Google

slavernij genoemd worden? Bovendien, hèt lot, dat hem in zijn eigen land wacht, is mogelijk ondragelijker, dan zelfs slavernij bij ons zoude zijn. Lijdelijk werktuig van de luimen zijns meesters, bij wiens overlijden hij op zijn graf gedood wordt, om hem naar hunne denkbeelden te kunnen blijven dienen. Wij willen hiervan eene enkele officiéele proeve geven, door de mededeeling van eenen brief van den heer HUIJDECOPER.

Commassie (*), 10 *Augustus* 1838.

Aan
den eersten Resident, belast
met het kommandement van Elmina.

Uw brief van den 16^{den} der vorige maand is mij wel in handen gekomen, benevens een verzegeld pak met (50) vijftig oncen goud, en heb het gouvernement voor het montant belast. Ik heb heden in het depot 12 man, en zal trachten in kort het transport af te zenden. Ik zoude al reeds meer aangenomen hebben, doch het sterfgeval van Prins EDOR SAAI-KRA, door wiens costuum niemand rust heeft, verhindert hetzelve; binnen vier of vijf dagen zal het costuum ophouden. Zes en dertig mannen en vrouwen zijn voor hetzelve geslacht, alsmede vier kleine

(*) Hoofdkrom van het *Asjantijnsche* rijk.

Digitized by Google

jongens. Ik verzoek u den Generaal kennis van zijnen dood te geven. — — — — — — — — — —

Ik heb de eer, enz.

De Nederlandsche Agent,
(*geteekend*) J. HUIJDECOPER.

Men moet eene bezending van *Donko's* gezien hebben, om zich een denkbeeld te maken van hunne verwondering en vreugde, wanneer zij gekleed worden (hemd, broek, mouwvest en pet ontvangen); en zich goede vertrekken tot hun verblijf zien aangewezen.

Bij het vertrek van den Generaal uit *Commassie*, tijdens zijne eerste zending, nam Z.H.Ed. Gestr. twee kinderen, den zoon en den neef van den *Asjantijnschen* vorst, met diens toestemming mede naar *Nederland*, waar zij thans eene beschaafde opvoeding genieten.

Onder andere geschenken, welke de *Rhoon en Pendrecht* nu had medegevoerd, bevond zich eene schilderij voor den Koning van *Asjantij*, voorstellende den Generaal VERVÈER met de beide prinsen aan zijne zijde levensgroot. Het is in eene prachtige lijst vervat en bevat als schilderstuk vele verdiensten. De maker is de jonge schilder RADIN SALEH, een Javaansche Prins, die in *Nederland* zijne opvoeding genoot, en die, zoo wij vermeenen, een leerling van onzen beroemden KRUSEMAN werd.

De heer WELSING, *Elminer* van geboorte, als geleider der *Asjantijnsche* Prinsen, mede naar *Holland* geweest, thans met ons teruggekeerd, werd door den Generaal, tijdens wij den veldtogt begonnen, naar *Com-*

Digitized by Google

massie gezonden, om tijdingen der beide Prinsen aan den Koning over te brengen; Zijne Majesteit omtrent het geschenk in te lichten en tevens eenige zaken betrekkelijk de werving te vereffenen. Twee der voornaamste *Caboceërs* uit *Commassie* kwamen, kort nadat de Generaal te *Elmina* terug was, om de schilderij te bezien, en de middelen tot vervoer te beramen, want het is zeer waarschijnlijk, dat op vele plaatsen de paden meer geopend zullen moeten worden. Eenige punten in het vroeger gemaakt verdrag, hier van geen belang, noopten den Opperbevelhebber, deze grooten met eenen brief terug te zenden, waarop Z.H.Ed. Gestr. dringend antwoord verlangde. In afwachting van een en ander verzocht ik den Generaal, een begin te maken met de instructie voor den Gouverneur en tot de afdoening van andere zaken, zoo als die, welke voor den krijgsraad hangende waren, de noodige orders te geven, Z.H.Ed. Gestr. niet onbekend zijnde, dat vele redenen het spoedig vertrek der *Amphitrite* raadzaam maakten.

De levensmiddelen der *Amphitrite* strekten niet verder, dan tot het laatst van October, en bij den toestand van het tuig wenschte ik, zoo mogelijk, vóór het stormachtig jaargetij de gronden en het Kanaal te bereiken. Daarbij waren allen zonder onderscheid, die gedetacheerd geweest waren, buiten staat van dienst, terwijl het zich liet aanzien, dat hunne krachten niet spoedig zouden toelaten, aan eenigen arbeid deel te nemen; eindelijk kon een langer verblijf ons van nog meer handen berooven, daar het weder thans zoo ongezond was, dat er zelfs eene algemeene ziekte onder de negers bestond.

Het zeevaartkundig gedeelte van den togt geheel ter

Digitized by Google

mijner verantwoordelijkheid zijnde, gevoelde ik mij verpligt, dit alles den Opperbevelhebber voor oogen te houden.

Den 13den was de Generaal reeds onpasselijk; evenwel mogt ik van Z.H.Ed. Gestr. de toestemming verkrijgen tot het vertrek der *Menado*, en om daarmede den meergenoemden P. BARTELS van deze kust te verwijderen. Onmiddellijk deed ik dan een begin maken met de inscheping van een tweede detachement blanke en zwarte troepen, onder bevel van den Kapitein DE REIGNAC. Te vergeefs beproefde ik echter, order te krijgen tot afdoening der andere zaken, of de hoofdpunten der instructie voor den Gouverneur te vernemen, daar de Generaal reeds te ziek was, om zich hiermede of met andere ernstige zaken bezig te houden. Niets aan den wal kunnende uitrigten begaf ik mij weder aan boord. Den 15den was de *Menado* gereed en ligtte te elf ure het anker. Door eene stijve westelijke koelte begunstigd, verloren wij het schip weldra uit het gezigt.

In den morgen van den 16den Augustus ontving ik eenen brief van den Chirurgijn-majoor SCHILLER, mij, mede namens den Gouverneur, verzoekende, aan den wal te komen, daar de ongesteldheid van d n Generaal een ernstig aanzien verkreeg. Vergezeld van den Chirurgijn-majoor DUMONT voldeed ik dadelijk aan deze uitnoodiging, en de toestand, waarin ik den Generaal, die ons naauwelijks meer herkende, bevond, was, helaas! zeer bedenkelijk. De beide doctoren gaven eene schriftelijke verklaring, dat Z.H.Ed. Gestr., zelfs na de spoedigste beterschap, langen tijd buiten staat zou zijn, eenige zaken van belang te

Digitized by Google

kunnen behandelen, en dat zij alleen hoop op behoud hadden bij eene spoedige verwijdering van de kust, wanneer de frissche zeelucht hunne pogingen mogt ondersteunen.

Nimmer heb ik mij op een moeijelijker standpunt geplaatst gevonden. De oudste in rang na den Opperbevelhebber, rustte er thans eene groote verantwoordelijkheid op mij. Meermalen had Z.H.Ed. Gestr. mij gezegd, dat hij eene uitvoerige instructie voor mij in gereedheid zou brengen, om, bij onverhoopt ongeluk, mijn gedrag daarnaar te kunnen regelen, dan de veelvuldige werkzaamheden of andere redenen hebben Z.H.Ed. Gestr. zeker in de uitvoering hiervan verhinderd. Ook de hoofdpunten der instructie voor den Gouverneur waren mij onbekend. Intusschen, zóó konden wij de kust niet verlaten; er behoorden eenige bepalingen gemaakt te worden. In de hoop, dat de heer BOSCH beter omtrent een en ander zou ingelicht zijn, wendde ik mij tot dezen, dan, tot mijn leedwezen, was Z.Ed. Gestr. zelve niet meer onderrigt.

In deze moeijelijke omstandigheid besloot ik tot de zamenstelling van eenen raad, waarin de heer Gouverneur en twee der voornaamste ingezetenen, als leden, geassisteerd door den eersten Boekhouder ter kuste, als secretaris, zitting zouden nemen: ten einde adviezen te hooren en in rade onze besluiten te nemen. Vóór alles deed ik den krijgsraad deszelfs werkzaamheden hervatten, terwijl ik de noodige orders gaf, om den 20sten den Generaal aan boord te doen brengen. Doch daags te voren, des middags, betuigde Z.H.Ed. Gestr. reeds zijn verlangen, om dadelijk aan boord te gaan. Hoe gaarne ik aan dezen wensch voldoen wilde, kon

Digitized by Google

zulks echter niet meer geschieden, en waren er ook vroeger onoverkomelijke bezwaren, dat zulks niet eerder konde worden uitgevoerd, in de ziekte-gesteldheid van den Generaal zelve gelegen. Den 20sten was mijn esloep vroegtijdig aan den wal, en de Chirurgijn-majoor SCHILLER deed onder Z.Ed.Gestr. toezigt den Generaal naar boord brengen, waar alles tot de ontvangst in gereedheid was gebragt.

Weinige dagen voor de Opperbevelhebber zich ongesteld gevoelde, had Z.H.Ed. Gestr. nog een' brief aan het Engelsch gouvernement te kaap *Coast* geschreven, over de voortdurende berigten, dat de *Hanta's* zich op hun grondgebied, vooral te *Dixcove*, verscholen, waarop het antwoord allezins voldoende was geweest en ook niet zonder gevolg bleef, want den 14den Augustus ontvingen wij tijdingen van den Vice-Gouverneur te *Boetrij*, dat de Kommandant van *Dixcove* berigt had, ingevolge magtiging van zijn gouvernement, de *Hanta's* te willen verjagen en er eenigen te zullen uitleveren. De heer Vice-Gouverneur VAN DER RB had zich daarop met een gedeelte der bezetting en eene genoegzame magt negers op de grenzen begeven; spoedig kwamen verscheidene vijanden te voorschijn, en eenige geweerschoten werden van beide zijden gewisseld. Twee der *Hanta's* sneuvelden, en twee en twintig werden er gevangen genomen, die allen naar *Elmina* werden opgezonden; van onze zijde was er slechts één ligt gewond. Sedert dien tijd bragten de patrouilles, die de Vice-Gouverneur het bosch inzond, of leverde de Kommandant van *Dixcove* dagelijks een of meer gevangenen, die allen naar *Elmina* werden gebragt, zoodat hun getal den

Digitized by Google

19den reeds tot zestig geklommen was. Sommigen daarvan waren hoogst schuldig, doch, zoo als bijna van zelve spreekt, de meesten konden voor geene regtbank gebragt worden, en het kwam mij voor, dat het thans tijd werd, andere maatregelen omtrent *Hanta* te nemen, waarom ik dan ook den raad, waarin de heeren K. BARTELS en SIMONS, als voornaamste ingezetenen, zitting namen, deed bijeenkomen.

Na denzelven bekend gemaakt te hebben met de noodzakelijkheid van ons vertrek, zoowel wegens de reeds opgenoemde redenen, als door de verklaring der beide geneesheeren, omtrent de ziekte van den Generaal, riep ik de ijverigste medewerking van allen in, ten einde mij zoo spoedig mogelijk in de gelegenheid te stellen, van aan die noodzakelijkheid te voldoen. Vervolgens verklaarde ik mij over de gelukkige uitwerking, die de expeditie, naar mijn gevoelen, moest gehad hebben en verzocht de gedachten daarover te mogen hooren. Allen kwamen daarin overeen, dat wij ons met den uitslag geluk mogten wenschen. De heer BARTELS, een man, wiens uitgebreide kundigheden en langdurig verblijf ter dezer kust, hem met regt eene eerste plaats in deze onze Bezittingen aanwijzen en wiens gevoelen hier bijna alles afdoet, zeide stellig te durven verklaren, dat de uitwerking van onze verrigtingen de stoutste verwachting van ieder overtrof. « Van kind tot » kind, van geslacht tot geslacht (zeide Z.Ed.), zullen » de plaats gehad hebbende gebeurtenissen, bij de » negers in levendige herinnering blijven. » Nu maakte ik de leden met de tot nu toe genomene bepalingen en met de instructie van den vice-Gouverneur bekend. Ik ontveinsde niet, dat dezelve, naar het mij

Digitized by Google

voorkwam, eene geheele ontvolking van het vijandelijke landschap ten gevolge zou hebben, en zeer waarschijnlijk hooge onkosten na zich zouden slepen, dat het eerste zeker ons doel niet kon zijn, want eensdeels toch zou het nu reeds zoo weinig bebouwde land geheel tot eene wildernis worden, en ten andere zouden de zwervende *Hanta's* eene gemakkelijke prooi der *Wassasche* en *Fantijnsche* volken zijn, en aan deze natuurlijke en slechts door vrees terug gehoudene vijanden der *Elminers* eene kostelooze vermeerdering van slaven geven, die niet dan de haat tegen ons gezag vergrooten en hunne magt versterken zou; — terwijl wij het laatste, niet minder zeker, zoo mogelijk moesten voorkomen. De raad volkomen deze gevoelens deelende, besloten wij meer vredelievende gezindheden aan den dag te leggen, ten einde de rust onder de streng gestrafte oproerlingen te herstellen; en, buiten de reeds vroeger genomene besluiten: — « van nimmer » te dulden, dat *Taccorari* of *Bossuwa* herbouwd wor- » den, of dat zelfs een enkele neger zich op die plaat- » sen vestige, hetgeen als een teeken van weerspan- » nigheid tegen het gezag zal worden beschouwd, » maar waarvan de puinhoopen als gedenkteekenen » hunner schande zullen blijven bestaan, » — de strengheid der vroeger gegevene orders te matigen en vergevingsgezindheid te betoonen. Juist was op dit oogenblik de gelegenheid daartoe gunstig.

Een *Caboceër*, KWAKOE EBRIEN, hoofd van het krom *Aprendo*, had zich een paar dagen vroeger vrijwillig in onze magt begeven, om zijne onderwerping te toonen, met de bede van weder als Nederlandsch onderdaan te worden aangenomen. Dezen lieten wij thans

Digitized by Google

voor den raad komen. Eerst den schijn aannemende, als of wij zijn verzoek van de hand zouden wijzen, verweet ik hem zijne late terugkeer tot het wettig gezag. Onbekend was het hem toch niet geweest, dat vele anderen genade gevonden hadden. Hij antwoordde, zich nog vóór den veldtogt aan den Kommandant van *Saccondee* gewend te hebben, doch deze hem naar *Elmina* verwezen hebbende, vreesde hij te laat te zullen komen. Het is hier de plaats niet, om uitvoerig dit verhoor mede te deelen, dan wij willen vlugtig de verschillende punten, die wij hem voorhielden, opnoemen. « Nimmer, » zeide ik tot hem, « zult gij u weder een algemeen hoofd kunnen verkiezen, de Kommandant » van *Boetrij* zal uw koning zijn. De hoofden der verschillende krommen zullen zich in alle geschillen » tot hem wenden moeten. »

Wij wezen hem op de mogelijkheid, die wij zoo duidelijk bewezen hadden, van hem in den hartader van hun volksbestaan te kunnen aantasten, herinnerde hem aan hun wangedrag, — aan ons regt tot vergelding; en meenden, dat hij wel zeer op onze toegevende gezindheid moest vertrouwd hebben, — maakten hem bekend met ons besluit omtrent *Bossawa* en *Taccorari*, en na zeer voldoende en niet de meeste bescheidenheid een en ander beantwoord te hebben, liet ik den bijbel brengen (*), om hem daarop den eed van getrouwheid af te nemen. Wij stonden

(*) Opmerkelijk is het, dat er geen voorbeeld bekend is, dat een neger den eed op het geheiligde boek van den God der blanken gezworen, verbroken heeft.

Digitized by Google

allen met betamenden eerbied op, en terwijl ik de uitgestrekte hand van den neger terugwees, verzocht ik den heer SIMONS, hem wel het gewigt der zaak voor oogen te houden. Deze vroeg hem, of hij de straffen wel kende, die hem wachtten, zoo hij zijnen eed verbrak? De neger trilde en knikte toestemmend. « Zoo » is het dan geene ligtzinnigheid, » vervolgde de heer SIMONS in de negertaal, « maar wel uw vrije, wel » overdachte wil, met het heilige voornemen van » getrouwheid? » — « Zou ik mij zelven en al de » mijnen ongelukkig willen maken? » antwoordde hij. Daarop lag hij de hand op het gewijde boek en legde den eed, die hem voorgezegd werd, af. Na deze plegtigheid beval ik hem naar zijn krom terug te keeren, zich daar als rustig onderdaan neêr te zetten en de overige grooten ook tot onderwerping te overreden, of des noods hen tegen te gaan, al ware het dan ook met geweld. Nog twee negers van minder belang gaven wij heden de vrijheid en beiden vestigden zich te *Elmina*. Na onderscheidene andere werkzaamheden werd deze bijeenkomst gesloten.

Dienzelfden dag sprak de krijgsraad te velde het doodvonnis uit tegen vijf der voornaamste deelnemers in den opstand, welke vonnissen den 20sten aan de veroordeelden werden voltrokken. Des middags werden de lijken in zee geworpen.

Wij gebruikten dezelfde woorden, toen wij van den dood van BONSOE gewaagden en voegden daarbij: » opdat zij van zijn lijk geen *Fetiche* zouden maken. » Laat ons hier eenige oogenblikken bij stilstaan, en zoo wel het noodzakelijke van de vonnissen zelven, als het doelmatige van den laatsten maatregel aantoonen.

Digitized by Google

Velen der ons onderhoorige negerstammen hadden zich diep gekrenkt gevoeld, bij den hoon, ons aangedaan door den moord der heeren MAESSEN en CREMER. Vooral de *Elminers* hadden luide hunne verontwaardiging daarover te kennen gegeven. De heer TONNEBOEIJER was bij hen niet zeer bemind, doch toen hij evenwel uit zoude trekken, om de moordenaars te straffen, boden zij zich vrijwillig aan, en smeekten later zelfs, deelgenooten van den togt te zijn (*). De Kommandeur meende hunne hulp niet noodig te hebben, en ware het niet, dat zoo vele andere voorbeelden, hoewel van minder belang, hem niet eenigzins het regt gaven, om ten minste even zoo veel op onze morele kracht (**), als op eene groote magt te vertrouwen, wij zouden volstrekt niets kunnen vinden, dat zijne roekeloze weigering regtvaardigde Hij werd geslagen en weinigen keerden terug. De zaak had nu een te ernstig aanzien genomen, dan dat de heer VAN DER EB, die toen het bewind op zich moest nemen, op eigen gezag met de weinige middelen ter zijner beschikking de vijandelijkheden zoude hebben kunnen voortzetten en het scheen voor de negers, alsof deze zaak vergeten zou worden. Veertien dagen voor onze komst, wist men op de kust nog niets van de expeditie.

(*) Wederom een sterk bewijs van hunne gehechtheid aan ons gezag, zelfs bij gebrek van persoonlijke genegenheid.

(**) Kracht, waarop de heer TONNEBOEIJER zelfs zoo zeer steunde, dat hij bij de eerste geweerschoten van den vijand, zijnen jongen om zijn' driekanten hoed met pluimen vroeg, en dien opzettende zeide: » wanneer zij zien, dat wij er bij zijn, » zullen zij wel ophouden. »

Digitized by Google

Met geestdrift waren wij ontvangen en welke ook hunne gebreken zijn mogen, zij verdienen den lof van met vurige getrouwheid de wapenen voor ons opgevat te hebben. Onbekend was het hun niet geweest, hoeveel prijs wij op het in onze magt krijgen van den oproerigen Koning en zijne grooten gesteld hadden. Onze wensch was voldaan geworden. De omstandigheden hadden belet de regterlijke vervolging tegen de laatsten spoedig te beginnen en de negers konden zich daarvan geen denkbeeld maken; men mompelde, dat het wel scheen, dat wij de grootste deugnieten zouden sparen en dubbelzinnig spel speelden. Verderfelijker gedachte voor ons gezag, dat zoo geheel op morele magt gegrond is, kan er moeijelijk in het brein van onze zwarte onderzaten opkomen.

Dat de veroordeelden, volgens onze wetten, dood schuldig waren, zullen wij wel niet behoeven te zeggen en na het bovenstaande gelooven wij, dat ieder met ons zal gevoelen, dat de spoedigste en meest indrukwekkende uitvoering hier de beste was. Terwijl *Elmina* nog in twijfel was omtrent ons gedrag, rees plotseling eene galg bij de rivier op, en weinige uren daarna zagen zij hunnen wensch vervuld, en den moord, aan blanken gepleegd, op nieuw gewroken.

Wat het in zee werpen der lijken betreft, herinneren wij aan hetgeen wij gezegd hebben over de gehechtheid der negers aan hunne dooden, die, hoewel wij zulks niet stellig verzekeren kunnen, toch hoogst waarschijnlijk haren oorsprong in bijgeloovige begrippen vindt. Niet alleen werd dus de veroordeelde, maar zijn geheel geslacht met hem in zijnen dood gestraft en beletteden wij, dat er later ongenoegen zoude ontstaan tusschen

Digitized by Google

Hanta en *Elmina*, wegens het terug geven der beenderen, of dat de costumes voor hunnen dood, die wij toch nimmer zouden mogen dulden, aanleiding tot nieuwe botsingen zouden geven. Onafgebroken waren wij intusschen voortgegaan met het maken van bepalingen, welke allen kracht van wet zouden hebben tot Z. E. de Minister van Koloniën nadere bevelen en instructiën zoude hebben gezonden. Vele zaken regelde ik mondeling met den Gouverneur en eersten Boekhouder; en na volgens mijn vermogen werkzaam geweest te zijn, na alle stukken, welke ik voor het Departement van Kolonien van belang achtte in het origineel of in kopij onder mij te hebben genomen, vertrok ik den den 21sten naar boord en verliet tegen den middag de reede van *Elmina*.

Lang, zeer lang, zal ons het verblijf aan de kust van *Guinea* in levendige herinnering blijven. Er zijn geene veldslagen geleverd; — doch wij durven vaststellen, dat deze expeditie ons gezag meer bevestigd heeft dan wij ons bij de schitterendste overwinningen mogten beloven. Wij hebben, wel is waar, geene veldslagen geleverd — maar dezelven niet vermeden, wel gezocht; hierdoor is onze magt, als het ware, nog een geheim gebleven voor de negers; zij hebben gezien, dat onze arm verre reikt, en kwam de straf niet spoedig, zij bleef niet weg, zij trof niet minder zeker. Negers zijn tegen negers opgetrokken, hunne wederkeerige haat is toegenomen en aanvallers en aangevallenen voelen dringender dan ooit, hoeveel onze bescherming hun waard is, hoezeer zij ons ten vriend moeten houden, om in hunnen nabuur geen gevaarlijken vijand te zien, die elk oogenblik gereed is, hunne bezittingen te vernielen.

Digitized by Google

Met hoeveel genoegen zouden wij dan eene kust verlaten, waar onze pogingen met den besten uitslag bekroond werden, zoodat wij op de goedkeuring van onzen geëerbiedigden Koning mogten hopen; eene kust, die ons niet de minste geneugte had opgeleverd, die ons niet eens de meest dagelijksche ververschingen aanbood, had niet de treurige toestand van onzen Opperbevelhebber en van nog vele anderen, die, zoo aan den wal, als aan boord, nog ernstig ziek waren, die vreugde aanmerkelijk getemperd. Geene vrolijke marsch vergezelde het anker ligten; de orders werden met die ingehouden stem gegeven, als waren wij voornemens, een' vijand te overrompelen; geen « *Hoerah voor Holland, jongens!* » moedigde het scheepsvolk aan, en de dag van ons vertrek scheen eer een dag van rouw dan van vreugde.

Laat ons thans, voor wij de kust verlaten, nog eenige weinige regelen besteden aan een kort verslag omtrent het zoo gevreesde klimaat te *Guinea*.

Wij weten den lezer niet beter een juist denkbeeld te geven van de luchtgesteldheid aan de kust van *Guinea*, zoo als wij die vonden, dan door die te vergelijken bij eenen zeer heeten zomer in *Holland*. De laagste thermometerstand was 70, de hoogste 90 graden FAHRENHEIT. De dampkring was vochtig en wel in die mate, dat men zelfs op het heetste van den dag niets kon droogen. Deze gesteldheid werkte vooral nadeelig in het schip, waar dezelve eene benaauwde drukkende warmte benedendeks veroorzaakte, die wij met moeite door koelzeilen konden matigen. Het was echter op de reede niet zoo ongezond als aan den wal; hetgeen wij aan de dikke nevelachtige dampen toeschreven, die des nachts uit de bosschen oprezen, en een' geruimen tijd

Digitized by Google

boven het land bleven hangen. Gelukkig voor ons was de regentijd dit jaar zeer vroeg ingevallen, zoodat de regenbuijen, gedurende den veldtogt, reeds zeldzaam werden; had het tegendeel plaats gehad, wij zouden nog meer menschen verloren hebben.

Tijdens ons vertrek waren er twee geneeskundigen en dertig onderofficieren en manschappen der troepen gestorven, en van de overblijvenden op de kust, om met een derde transportschip naar *Java* te vertrekken, waren de meesten ziek. Aan boord waren de gedebarqueerden, waarvan zes reeds overleden, allen nog in zwakken toestand. Na deze opgave van een zesde onzer troepen verloren en zoo vele zieken gehad te hebben, (behalve de zieken onder het scheepsvolk waren er honderd en tachtig onder behandeling geweest) zou het eene ongerijmdheid, eene dwaasheid zijn de kust van *Guinea* voor gezond te durven verklaren; doch niettegenstaande dit alles, gelooven wij, dat het *klimaat* niet zoo ongezond is als sommigen willen, en de benaming der kust « *het graf der Europeërs* » wel zoude doen vermoeden. Vooreerst meenen wij, dat de ziekte en sterfte onder troepen, vooral bij eenen veldtogt, een slechte maatstaf is, om over de meer of mindere ongezondheid van een klimaat te oordeelen. De soldaat ontziet zelden zijn ligchaam, zoo het hem slechts genot, hoe kortstondig ook, kan opleveren. Menigmaal zag ik verscheidene manschappen in de grootste hitte in zee zich baden, en de strengste maatregelen konden dit niet geheel beletten, want dan geschiedde het heimelijk. Onmatig gebruik van sterken drank, zoo verleidelijk in de warmte, door de onophoudelijke transpiratie, die de dronkenschap voor

Digitized by Google

komt, en daarom schijnbaar gemakkelijker te verdragen, en andere buitensporigheden, zijn dagelijksche genoegens voor den soldaat en ondermijnen in een oogenblik zijne krachten.

Zij, die bekend zijn met onze expeditiën in andere bezittingen, vooral in *Oost-Indië*, zullen weten, dat ziekten niet minder slagtoffers maakten dan de moorddadigste gevechten. Wij moeten dus niet bij de troepen blijven stilstaan, maar vragen of het klimaat wezenlijk zulk eenen nadeeligen invloed heeft op het gestel van *Europeërs*, die zich daar nederzetten en in hunne dagelijksche bezigheden zijn?

En hoewel wij niet willen beweren, dat voor dezen de ongezondheid een ingebeeld iets is, maar integendeel het er voor houden, dat de ziekten aan de kust van *Guinea*, hoewel veel minder hevig, min beslissend dan in Oost en West, het gestel in deszelfs fijnste organen aantasten en ondermijnen, gelooven wij dit niet alleen aan het land te mogen toeschrijven, maar aan nog iets anders, dat van zeer grooten invloed is, — en dat is, gebrek aan eene beschaafde maatschappij. Gebrek aan zamenleving, vooral met beschaafde vrouwen, gebrek aan aangename verpozing moeten eenen nadeeligen invloed op de opgeruimdheid van den geest hebben, die dan dikwijls gepoogd wordt te bekomen door het gebruik van wijn en sterke dranken. Wij zijn in geenen deele personeel bij deze beoordeeling; veel minder bedoelen wij iemand der tegenwoordige ambtenaren; doch het is al te waar, dat velen hunnen dood verhaast of de kwalen huns ligchaams vergroot hebben. Een ieder weet, dat het nog zoo vele jaren niet geleden is, dat de *Oost-* en *West-Indiën* het toevlugts-

Digitized by Google

oord was van verkwisters of van hen, die in het Vaderland op geene goede vooruitzigten meer konden hopen; toen werden ook deze bezittingen *het graf der Europeërs* genoemd. Het belang voor velen, de rijkdommen, die er verkregen konden worden; de uitgestrekte handel; dit alles spoorde bekwame en verdienstelijke mannen aan, om zich aldaar neder te zetten; van lieverlede vormde er zich eene Europesche maatschappij, en niemand spreekt meer van de vroeger zoo gevreesde ongezondheid!

De minderheid van dat alles in onze Afrikaansche bezittingen, de weinige vooruitzigten en gemakken, het geringe aantal *Enropeërs*, dat zich hier vestigde, dewijl de voornaamste handel die was, welke weinig edele zielshoedanigheden doet vooronderstellen (ik bedoel den slavenhandel); de lage trap van beschaving, waarop de inwoners des lands zich bevinden, de moeijelijkheid, om hunne taal aan te leeren, — ziedaar even zoo vele redenen, om de opgeruimdheid (dat wezenlijk behoedmiddel tegen vele ziekten in de warme luchtstreken, wanneer hetzelve gepaard gaat met een matig gebruik van spijs en drank), te onderdrukken en de moeijelijkheid te vergrooten, om wezenlijk verdienstelijke mannen, ten minste voor de mindere betrekkingen, naar deze kust te zenden.

Eindelijk zien wij dezelfde vaders (en zeker zal dit velen evenzeer als mij bevreemden) die hunne zonen naar *Europa* zenden, om hun eene beschaafde opvoeding te doen genieten, hunne dochters verwaarlozen en opkweken in al de zotheden van een dom volk, zonder haar zelfs de Hollandsche taal te leeren, zonder haar met eenige kennis van alles, wat de vrouw tot sieraad verstrekt, te

Digitized by Google

verrijken, zonder eenige andere begeerte bij haar op te wekken, dan die naar goud en sieraden. Ziedaar het streven van eene vrouw, die een' *Europeër* tot vader heeft, even zoo goed als van de vrouw eens rijken negers. Het bezit van koralen, kettingen, ringen van goud en zilver is de bron van haar geluk, en alzoo is al de waarde van deze wezens besloten in kostbaarheid van kleedij en smakelooze versierselen (*). Dezelfde vader, die anders geene onkosten ontziet, verkoopt of, zoo als het hier heet, huwt zijne dochter aan den eerstkomenden en meest gevenden *Europeër* uit, en zoo doende, gaat welligt het beste middel verloren tot het mogelijk maken van een beschaafd huisselijk leven, en daarin, wij herhalen het, buiten den weldadigen invloed, dien het aanschouwen daarvan welligt op de inboorlingen zou uitoefenen, gelooven wij dat een groot behoedmiddel tegen ziekte zou gelegen zijn. Doch wanneer men over deze zaken te *Elmina* spreekt, meent men zich genoeg te verontschuldigen, wanneer men zegt: « o, dat is zoo het gebruik op de kust. » Die verontschuldiging heb ik wat moeten hooren; bij elk misbruik; bij elke terugstootende gewoonte; zelfs bij zaken, die, op de schaal van strikte eerlijkheid gewogen, te ligt bevonden zouden zijn; altijd werden mijne aanmerkingen wederlegd met: « dat is zoo het gebruik op » de kust. »

Wij moeten erkennen, dat wij allen in mindere of

(*) Trouwens dit zou, wanneer zij, volgens hun gevoelen, regt mooi uitgedoscht zijn, bij zeer rijken, wel eens duizend guldens en meer bedragen.

Digitized by Google

meerdere mate, eene slapheid en loomheid ondervonden, die wij in andere heete landen, en vooral na zulk een kort verblijf, nimmer bespeurden, dan het is de vraag, of wij ook dit niet gedeeltelijk aan diezelfde oorzaak kunnen toeschrijven. Waren hier toch vele *Europeërs*, en was er eene grootere gemeenschap met het moederland, dan zou er meer werk gemaakt worden van hetgeen voor ons behoefte geworden is, zoo als: tuinvruchten, vleesch, enz., artikelen, die er thans volstrekt niet te vinden waren. In al onze andere bezittingen gaan wij bijna niet van onze gewoonten af, en wat men ook zeggen moge, dat men zich naar die der inboorlingen in een vreemd land zou moeten schikken, leert de ondervinding met betrekking tot het voedsel, (zoo men ten minste niet geheel genaturaliseerd is) het tegendeel. Maar wanneer men de zieken snert voor soep, en spek voor vleesch moet geven, kippen zeldzaam, en groenten niet te verkrijgen zijn, dan is het niet te verwonderen, dat de verlorene krachten niet terugkomen, en dat bij gezonden, na in vier maanden geene verversching gehad te hebben, met het vooruitzigt van die nog in geen twee maanden te zullen bekomen, de veerkracht verloren gaat. Ook de officier, zoowel als de matroos, gevoelt, niettegenstaande de in blik bewaarde ingelegde en gedroogde groenten, hammen, paterstukken, enz. en een goed glas wijn, dit gemis; want geloof mij, lezer, die welligt watertandt bij den naam van ham en paterstuk, wanneer men in vier maanden weinig anders ziet, is een versche schapenbout met een schoteltje aardappelen verre weg verkiesselijk.

Intusschen hoopten wij, dat de verwisseling van

Digitized by Google

eenen vochtigen dampkring met de frissche zeelucht gelukkig op gezonden en zieken zou werken, en welgemoed begonnen wij onze reis.

De toestand van den Generaal, hoewel met nog eenige gunstige teekenen vergezeld, deed mij reeds den eersten zeedag het ergste vreezen. Slechts zeer zelden kwam Z.H.Ed. Gestr. tot bewustzijn, en de hoop scheen hem nog te bezielen, dat verandering van lucht hem gunstig zou kunnen zijn. Somtijds meenden wij, dat zijn ijzersterk gestel over de ziekte nog zou zegevieren; doch in den namiddag van den 22sten Augustus ten vier en een half uur had hij den laatsten strijd gestreden, — de Generaal was niet meer! —

Lange staarde ik op de kalme wezenstrekken van onzen ontslapen bevelhebber, en ik kon de gedachte niet onderdrukken, hoe ik vroeger meermalen getracht had, Z.H.Ed. Gest. te bewegen, om meerder bespoediging tot de afdoening van zaken aan te wenden. « Acht dagen » vroeger de kust verlaten, (zeide ik bij mij zelven) en » gij waart welligt behouden geweest! IJdele gedachten! Hierboven was het anders bepaald!

De rang, dien Z.H.Ed. Gestr. bekleed had, de gedachte, dat het eene leniging in de smart van naauwe betrekkingen en vrienden zou zijn, wanneer het lijk in den schoot van den dierbaren vaderlandschen grond mogt rusten, wanneer zij nog eenmaal den verscheidene mogten aanschouwen, deden mij afzien van het gewoon gebruik, om het ligchaam in zee te werpen, en dus liet ik hetzelve in spiritus leggen, hopende het daardoor voor bederf te bewaren. Dan dit mogt ons niet gelukken; de ontbinding van het stoffelijk

Digitized by Google

overschot des waardigen mans volgde den dood met ongeloofelijke snelheid op. Reeds twee dagen later ontstond er eene gisting, die de spiritus met geweld naar buiten perste, en den 3den September, herhaalde zich dit met zulk eene hevigheid, dat de daarbij ontwikkelde lucht ons noodzaakte, om ons zoo spoedig mogelijk van het lijk te ontdoen, en het der zee toe te vertrouwen.

Wij zijn te weinig met des Generaals levensloop bekend; de betrekking, waarin wij tot Z.H.Ed. Gestr. gestaan hebben, is van te korten duur geweest, dan dat wij hiervan iets wetenswaardigs kunnen mededeelen, of dat wij ons eenig oordeel over het karakter of de bekwaamheden van den Generaal zouden veroorlooven, terwijl wij ons vleijen, dat de Militaire Spectator zich wel van dezen treurigen, nogthans vaak aangenamen, taak zal kwijten.

Eene betere gelegenheid, dan ik mij had durven voorstellen, begunstigde het begin onzer thuis-reis, en van den 30sten op den 31sten Augustus, passeerden wij met eene tienmijlsvaart op dertig mijlen afstands, kaap *Palmas*. Van den 2den September werd het weder buijig met veel regen tot aan den 8sten September, toen wij op 10° 15′ N. en 20° 40′ W. van *Greenwich*, de N. O. passaat opliepen.

De koelte was over het algemeen flaauw en gematigd van het N. O. t. O. en bragt ons in den namiddag van den 16den van de gezengde in de gematigde luchtstreek over. Nog steeds leden velen onzer aan slepende ziekten; de koortsen, hoewel geregeld afloopende, tastten het ligchaam echter hevig aan, kwamen telkens terug en lieten geen herstel van krachten toe, en hoe-

Digitized by Google

wel wij ons, buiten de ontscheept geweest zijnde, mogten verheugen in den welstand, dien wij genoten, verlangden allen naar het minder uitputtende klimaat der gematigde luchtstreek. Zelf gelukkig de landziekte ontkomen, gevoelde ik eene oude maagkwaal herleven, die mij de geringste eetlust ontnam, en meermalen zag ik van de campagne de matrozen, die in de warmte gewoonlijk op het dek aten, met eene zekere wangunst het middagmaal gebruiken. Wanneer ik hen zoo smakelijk in de snert zag lepelen (men vergeve mij deze uitdrukking), terwijl ik, een paar uren later, aan mijne eigene tafel alles onaangeroerd liet staan, en naauwelijks op het dek terugkomende, hen weder met even veel genoegen de harde beschuit in warm water, of zoogenaamd theewater, geweekt zag nuttigen, dan wenschte ik dikwijls, dat er wat minder onderscheid in onze spijs en wat meerder gelijkheid in onze eetlust mogt bestaan. — Hoop voedt het hart. Bij het verlaten der kust, rekenden wij bij mindere warmte op den heilzamen invloed der zeelucht, en deze was ons inderdaad gunstig; ten minste, weinige dagen nadat wij den keerkring gepasseerd waren, verminderde het aantal zieken, en velen, die bijna wanhoopten, van voor onze komst in het Vaderland te herstellen, gevoelden thans hunne krachten herleven.

De N. O. passaat vrij noordelijk, deed ons aanmerkelijk west halen en eerst den 27sten, op 39° 10′ N. B. en 33° 30′ W. L., kregen wij eenen westen en zuidwesten wind, dien men anders meestal reeds tusschen den 29° en 32° N. B. aantreft. Den volgenden morgen ontdekten wij op de dagwacht de eilanden *Flores* en *Corvo*, waarvan wij het eerste aan de zuidzijde op twee à drie

Digitized by Google

mijlen afstands passeerden. Hetzelve levert weinig schoons voor het gezigt op.— Er is zonder tegenspraak iets verhevens in, om met een rank vaartuig alleen te midden van den oneindigen Oceaan, als op zich zelven bestaande, ongestoord voorwaarts te streven, terwijl vaak stormen en golven hetzelve slingeren en schokken, en toch geeft het eene zeer aangename verpoozing, als men, na vier of vijf weken lang niets dan lucht en water rondom zich gezien te hebben, weder het land aanschouwt.

Flores en *Corvo* behooren tot de *Azoren*; ook wel *Wester-* of *Vlaamsche eilanden* genoemd; door een' Vlaminger VAN DER BERG ontdekt, omtrent 1430-1440, die met stormweder op deze hoogte gedreven werd. Bij zijne komst te *Lissabon*, zijne ontdekking bekend geworden zijnde, zonden de *Portugezen* eenige schepen ter nadere opsporing en namen bezit van deze eilanden. Het schijnt, dat voor hunne komst deze eilanden geheel onbewoond zijn geweest, doch eene menigte van vogels van verschillende soort vervulden de digte en welige bosschen.

De eilanden zijn *St. Maria*, *St. Miguel*, *Terceira*, *St. George*, *Graciosa*, *Faijal*, *Pico*, *Flores en Corvo*. Vruchtbaar boven mate, in alle behoeften zelve kunnende voorzien, onder een klimaat, waar de plant van den evenaar naast den boom der gematigde luchtstreek welig tiert, heeft de natuur hier hare mildste gaven geschonken; en als ware het om de tegenstelling te grooter te maken, te gelijk de sporen van hare meest verschrikkelijke en zich vaak herhalende werking achtergelaten. Overal vindt men bewijzen van vulkanische uitbarstingen, en zoo er al in geruimen tijd geene uitbarstingen hebben plaats gevonden, de talrijke heete

Digitized by Google

bronnen toonen genoegzaam aan, dat het onderaardsche vuur nog niet uitgebluscht is. In 1811 opende zich een krater in zee, op geringen afstand van het eiland *St. Miguel*, en de uitbarsting was zoo hevig dat de zich opgehoopt hebbende lava daar ter plaatse eene gevaarlijke klip vormde.

Dikmaals werden deze eilanden door hevige aardbevingen geschokt, en een half jaar voor de uitbarsting van den zoo even genoemden vulkaan, gevoelde men, vooral op *St. Miguel*, gedurende vier uren, bij tusschenpoozing, meerder of minder hevige trillingen. De hoofdplaats en residentie van den Gouverneur der *Azortsche eilanden* is *Angra* op *Terceira*. De reede is hier niet zeer veilig en voor alle winden, van Z. W. tot Zuid en Oost open. De noordzijde van het eiland is gevaarlijk te naderen; en in het algemeen ook bij het aanloopen der overigen dient men van goede beschrijvingen voorzien te zijn. Het vaarwater, echter, tusschen *Corvo* en *Flores* is overal zeer diep en zonder eenige klip of bank.

In den namiddag verloren wij het land uit het gezigt en vervolgden voorspoedig onzen weg tot den 2den October, toen de wind van Z.O. tot O. en O.N.O. loopende ons tegen werd, en ons de hoop op eene spoedige binnenkomst begon te verlaten.

Hebt gij ooit in eene diligence gezeten en zijt gij ooit, aan een station komende, belet geworden in het vervolgen uwer reis, door gebrek aan paarden, of liever (en de vergelijking zal juister zijn,) was de straatweg door een of ander toeval onberijdbaar, waardoor gij verpligt werdt, eenen grooten omweg te maken, en hebt gij met opmerkzaamheid uwe reisgenooten gade-

Digitized by Google

geslagen, dan kunt gij ten naastenbij gevoelen, welken invloed de niet verwachte tegenwind op aller gemoederen maakte. Herinner u maar eens wat er gebeurde. De een haalde, bij zulk eene teleurstelling, zijn reismantel wat hooger over de schouders, maakte het zich zoo gemakkelijk, als hij kon, en zeide: » het is niet » anders, wij moeten het ons getroosten, » en wachtte geduldig af, wanneer men den straatweg weder zoude bereiken; deze handelde zeker niet het onverstandigst. Een tweede raasde, verhaalde aan ieder, die het maar aanhooren wilde, dat hij een ongeluksvogel was, die het altijd slecht trof. Een derde lachte, om zijn verdriet te verbergen, zeide zeer wijsgeerig, dat men het nog erger had kunnen treffen, en keek ondertusschen elk oogenblik het portier uit, om te zien, of hij eindelijk weder op den regten weg zoude komen, met een blik, waarin niets dan spijt te lezen was. Een vierde berekende, hoeveel tijd het waarschijnlijk nog wel duren zoude, waarin alle reisgenooten hem volgden, doch waarvan de uitkomsten verschilden, naar mate van het meerder of minder gewigt, dat men aan de vertraging hechtte.

Zoo ging het bij ons ook. De een wat geduldiger, de ander wat verdrietiger, werd het kompas elk oogenblik geraadpleegd, om te zien of wij den regten weg weder hadden. Deze begreep, dat de oostenwind hier reeds eenigen tijd gewaaid had en daar hij toch niet altijd kon blijven staan, wel zeer spoedig zou veranderen; gene rekende, dat kwartier-maan, een ander, dat de nieuwe maan eerst verandering zoude brengen. De wind liet ons praten en gissingen maken en ging zijn' gang. Ondertusschen trachtte ik, opwerkende, de breedte van het kanaal te houden; de koelte stijf van het O. en

Digitized by Google

N. O. met veel deining, liet ons niet toe veel te vorderen, en van den 2den tot den 13den des middags waren wij slechts 75 mijlen in onzen koers vooruitgekomen; toen echter de wind ruimende, maakten wij van den 11den op den 12den een etmaal van 42 mijlen om de N. O. t. O., en kwamen in den namiddag op de gronden.

Met eene aanwakkerende koelte bereikten wij den 13den des avonds het kanaal en verkenden ons den 14den des middags aan *Startpoint*. De wind nam meer en meer toe en verhief zich tegen den avond, tot eene digtgereefde marszeilskoelte en storm. Toen wij het vierde rif in het groot marszeil staken, scheurde het, en wij bragten een ander op; en met digt gereefd groot marszeil en gereefde fok liepen wij het kanaal door. Meer dan eens stond ik gedurende den avond en nacht, in beraad om te gaan bijliggen; dan, vertrouwende op ons goed bestek, bleef ik koers doorsturen. Ten 4 ure des morgens van den 15den, het vuur van *Bevezier* gezien hebbende, dat wij in het N. W. uit het gezigt verloren, bleven wij lenzen en zochten des morgens den wal op.

Omtrent den middag dwars van *Dover* zijnde, kwam ons eene Engelsche loodsboot op zijde. Een der loodsen deed ik overkomen, om naar de Hollandsche loodsboot te vernemen, en eenige brieven voor *Engeland*, van de kust medegenomen, af te geven. Hij wist ons weinig te vertellen, dan dat er bij de vier weken oostenwind gewaaid had, zoodat er den vorigen dag ruim honderd zeilen de Noordzee ingegaan waren.

Nadat hij weder vertrokken was en wij het *Goodwinsand* gepasseerd waren, stelden wij koers om de N. O. t. N. Onder de hooge kust van *Engeland*, was de wind merkelijk minder, zoodat wij weder eenig zeil

Digitized by Google

maakten; doch de wind tegen den avond zich verheffende, liepen wij met klein zeil onder de Hollandsche kust en staken ten 3 ure op de hondewacht bij om de N. W. De wind van het W. Z. W., digt gereefde mars-zeilskoelte met stormvlagen, liet mij niet toe, digt onder den wal te loopen, en te vergeefs zagen wij naar eene loodsboot uit. Bij het begin van den voormiddagwacht, verhalsden wij om de zuid, doch de wind steeds met hevige buijen en een dalende barometer, verhalsden wij des namiddags weder en bleven op zee houden. Omtrent vijf ure der platvoet-wacht, ontdekten wij een vaartuig. Zoo als gewoonlijk, werden de kijkers op hetzelve gerigt, en, zoo als ook meestal het geval is verschillende gissingen in het begin omtrent den aard van het vaartuig gemaakt. De meesten hielden het voor eenen ten anker liggenden visscher; weldra liep echter de zonderlinge tuigaadje in het oog, en naderende, zagen wij, dat het een gezonken schip was, waarvan slechts een kleine mast boven water stak. De zee sloeg geweldig over hetzelve heen, zoodat wij niet met zekerheid konden zien, of het eene brik of een kof was; wij meenden 't evenwel voor het laatste te moeten houden. Wij zeilden het nagenoeg voorbij, om de zekerheid te erlangen, dat geen levend wezen meer op het wrak was; doch het was te laat op den dag, het weder te onstuimig, de zee te hol, om naauwkeuriger onderzoek te doen. Het braadspil, luiken, balken en sloepriemen dreven langs ons schip henen.

Hoe kwam dat schip daar in dien zinkenden toestand? Overzeild? Gestooten en weder vlot geraakt? Waar was de equipage? Bij het wrak verdronken? Met de sloep gered? Of — (de riemen deden dit bijna ver-

Digitized by Google

onderstellen) was deze welligt omgeslagen? IJsselijke vragen, die mogelijk nimmer beantwoord zullen worden. Het was een treurig gezigt, en evenwel, zoo sterk is de kracht der gewoonte, dat hoewel, zoo wij hopen en gelooven, er welligt niemand aan boord was, die zich niet met medelijden voor de ongelukkigen, die eenmaal dit vaartuig bevoeren, gevoelde doordrongen, er hoogst waarschijnlijk slechts zeer weinigen, mogelijk niet een was, die daardoor beangst werd, of aan de gevaren dacht, die spoedig ons zelven zouden hebben kunnen bedreigen.

De wind nam meer toe dan af en gedurende de laatste helft der eerste wacht, woei het hevig, zoodat wij, gedurende de hondewacht, voor de enkele gaffelzeilen en kleine bezaan bleven liggen. In den morgen begon er werking in de lucht te komen en scheen het af te buijen, waarom ik weder om de zuid hield. Gelukkig, waarneming voor de breedte krijgende, ontwaarden wij beneden de *Haaks* te zijn, en hielden wij af om de O. t. Z., maakten kracht van zeil en liepen ten 3 ure nam. het land van *Kamperduin* op. Van tijd tot tijd deden wij een kanonschot, om de loodsboot opmerkzaam te maken, die wij ten vier uur ontdekten en spoedig naar ons toehield. Ten 5 ure staken wij bij, met groot marszeil tegen, om dezelve in te wachten. Juist viel er eene hevige bui in, waarbij onze bagijnera brak, zonder echter verder eenig ongeluk te veroorzaken. Weldra schoot de loodsboot op zij en zagen wij, na zes maanden, weder de eerste Hollandsche gezigten. De loods sprong over en de overigen in de boot ons hartelijk welkom toeroepende, en de vraag: « hoe gaat het in *Holland?* » met: « alles wel, alles wel! » beantwoordende, liep de boot

Digitized by Google

weder van zij af. Wij brasten vol en zetteden koers naar het gat. Langzamerhand de zeilen bergende, kwamen wij ten half 7 ure ter reede van *Texel* en lieten aldaar het anker vallen. Het was te laat, daarbij de vloed te sterk, en de wind te zeer aannemende, dan dat wij dien avond nog gemeenschap met den wal zouden gemaakt hebben.

En thans waren wij weder in het vaderland. — Verschillende aandoeningen bezielden zeker ieder, naar mate zijner betrekkingen, zijns karakters, zijner geestgesteldheid. Maar zeker allen gevoelden zich gelukkig weder aan den vaderlandschen wal te zijn. Gewoonte, de herinnering aan onze zwervende bestemming, die ons gemeenzaam maakt met het denkbeeld van weggaan en terugkomen, verstompen den indruk bij het terugzien van *Oud-Holland*, maar zeker gevoelden velen die aandoening, die ons met den Fransehen dichter doet uitroepen:

« A tous les coeurs bien-nés que la patrie est chère! »

Aldus het verhaal van den togt en expeditie naar 's Rijks bezittingen ter Kuste van *Guinea* aan het publiek medegedeeld hebbende, is het een streelend genoegen voor mij ten slotte hier nog bij te voegen, dat ik, bij mijne terugkomst, mij vereerd mogt vinden met 's Konings hooge goedkeuring op mijne handelingen, waarvan mij een uitstekend bewijs mogt geworden, daar het Zijne Majesteit behaagde mij ten

Digitized by Google

blijke daarvan, onmiddellijk nadat het verslag omtrent de verrigtingen ter Hoogstdeszelfs kennisse was gekomen, bij besluit van 26 October 1838, N°. 100, te benoemen tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw; terwijl ik nog nader de betuiging van Hoogstdeszelfs tevredenheid, zoo over mijzelven als over de Officieren, Militairen en Schepelingen, welke aan deze Expeditie deel genomen hebben, mogt vernemen in de bepalingen van het besluit van 26 Januarij 1839, N°. 96, waarbij nog de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw is toegekend aan den Kapitein der Infanterie VAN HOPBERGEN, den Luitenant ter zee 1e klasse W. STORT, commanderende Z. M. transportschip de *Meerwede*, en den Chirurgijn der 3e klasse H. SLOT, en tot Broeder dier orde is benoemd de Gezagvoerder van de *Rhoon en Pendrecht* J. SCHAAP; en voorts bepaald is, dat, bij *afzonderlijke* dagorder, *bijzonder eervolle* melding zal worden gemaakt van mijne diensten als Kommandant van de *Amphitrite* en — na het overlijden van den Generaal-Majoor VERVEER — als Opperbevelhebber der Expeditie, ter zake waarvan mij reeds het bovenopgenoemde onmiddellijke blijk van Hoogstdeszelfs tevredenheid was geworden; dat almede *eervolle* melding zal worden gemaakt van de 1e Luitenants der Artillerie VAN KUIJK en VAN EXTER ✠ 4e klasse, van den Chirurgijn-Majoor van den 1sten rang SCHILLET ✠, den Luitenant der 1e klasse J. A. ZOUTMAN ✠ 4e klasse, gediend hebbende als Eersten Officier aan boord van de *Amphitrite* (en aan welken verdienstelijken Officier later het bevel van de brik *de Pelikaan* is opgedragen), den Chirurgijn-Majoor van den 3den rang J. C. DUMONT, de Luitenants ter zee 2e klasse A. NOOIJ en J. ANDREAE

Digitized by Google

den Adelborst der 1e klasse s. h. de lange en den 1sten Luitenant der Infanterie dekens; eindelijk, dat 's Konings bijzondere tevredenheid zal worden betuigd aan den Ambtenaar ter kuste van *Guinea*, van steenhoven maarschalk, wegens zijn gehouden gedrag.

Zijnde voorts gratificatien toegelegd aan de staven van de *Amphitrite* en *Merwede*, tot het bedrag van het ordinaire vaste en zee-traktement, benevens de tafelgelden, berekend voor de eerste op twee en een halve, en voor de tweede op twee maanden; bovendien aan den Chirurgijn-Majoor schillet ✱, als een bijzonder blijk van Z. M. tevredenheid, nog eene extra geldelijke belooning; en eindelijk, aan de onderofficieren dier bodems eene maand, en de mindere schepelingen eene halve maand soldij.

Waarbij valt op te merken, dat deze gratificatien voor de Officieren der Zeemagt strekten om te gemoet te komen in het bereids aan die der Landmagt, gedurende hun verblijf ter kuste van *Guinea*, toegekende Oost-Indische traktement.

Digitized by Google

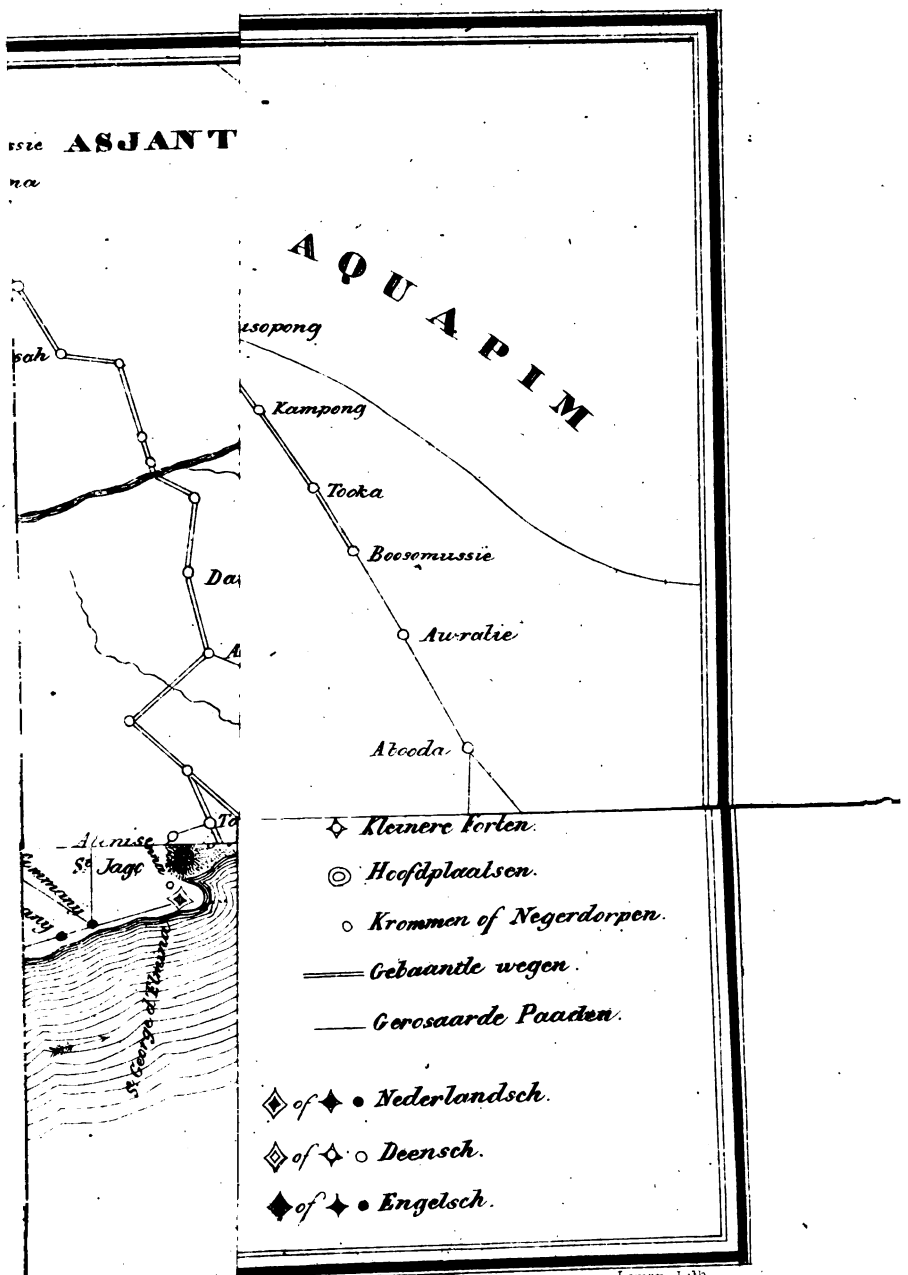
ASJANT
AQUAPIM
Kampeng
Tooka
Boosomussie
Auwalie
Atooda
Kleinere forten.
Hoofdplaatsen.
Krommen of Negerdorpen.
Gebaande wegen.
Gerosaarde Paaden.
of Nederlandsch.
of Deensch.
of Engelsch.

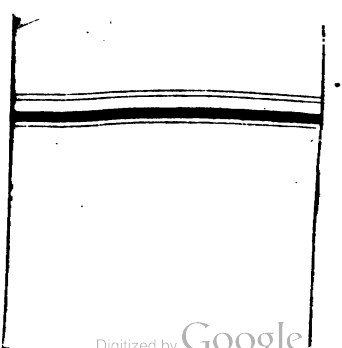

Digitized by Google

Bij de Uitgevers dezes, is mede in het licht verschenen:

I. VOLLEDIGE NATUURLIJKE HISTORIE DER ZOOGDIEREN, volgens de nieuwste onderzoekingen en ontdekkingen door **H. R. SCHINZ**, *Hoogleeraar in de Natuurlijke Historie, Physiologie enz. enz. te Zurich.* Met honderd acht en zestig, meest naar de natuur geteekende, folio-platen.

Dit werk wordt bij inteekening uitgegeven en is gedrukt op Imperiaal velin, waarvoor echter aan de inteekenaren niet meer dan 15 cents per vel berekend, terwijl voor de platen slechts 25 cents betaald wordt.

Zeven platen en 2 *vellen druks* maken eene Aflevering uit.

In 24 *Afleveringen* zal het werk kompleet zijn. Een fraaije Titel, Portefeuille en Omslagen worden *gratis* verstrekt. Zeven Afleveringen zijn bereids in het licht verschenen.

☞ In eene recensie van dit werk wordt onder anderen gezegd:

« De afleveringen, welke van dit werk het licht zien, beantwoorden in ieder opzigt aan de verwachting, die het berigt van inteekening daarvan had kunnen doen opvatten; want de letterdruk is net en duidelijk, het papier goed en de folioplaten zijn fraai gesteendrukt.

» De onderneming is iets geheel nieuws; eene volledige geschiedenis der zoogdieren, naar het stelsel van CUVIER gerangschikt, bezitten wij niet; en heeft dit werk reeds in het oorspronkelijke een tweeden drukbeleefd, wij hopen voor de eer van onzen nationalen smaak, dat zulks in *Nederland* grooten bijval mag vinden, daar het zoowel voor geleerden als voor bloote liefhebbers dienen kan, en in velerlei opzigten *eenig* in zijne soort heeten mag. Niet minder dan 24 platen zijn alleen bestemd om de onderscheidene menschenrassen voor te stellen. Zij bevatten, 45 afbeeldingen beginnende met in onze oogen zeer welgemaakte personen, als de Prins PONIATOWSKI en de beeldschoone Mad. GEORGE en tevens de getatuëerde inwoners van *Amerika*, en de zonderling mismaakte Botocudos, de Nieuw-Zeelanders, enz. De houding van de meeste personen is schilderachtig, van som-

Digitized by Google

» mige zelfs hoogst bevallig, en alles getuigt voordeelig van
» den goeden smaak van teekenaar en drukkers. — En voor
» die folio-platen betaalt men slechts 25 cent per stuk, en voor
» den letterdruk niet meer dan 15 cent per vel. Wanneer
» zulk eene onderneming geen bijval vond, zoude men er ge-
» heel van moeten afzien, om oorspronkelijke prentwerken in
» *Nederland* uit te geven. »

II. HOLLANDSCH PENNING-MAGAZIJN voor de JEUGD.

Met 900 Platen.

Van dit Magazijn, (dat, blijkens verscheidene publieke *letterkundige beoordeelingen*, en niet minder door het algemeen debiet in het geheele Rijk als *zeer nuttig erkend* is en met graagte ontvangen wordt,) verschijnen in den loop van een jaar 52 BLADEN of één JAARGANG, waarvan de VIJFDE thans gedeeltelijk is uitgegeven; ieder blad is versierd met 4 in den tekst ingedrukte plaatjes, doch behalve deze wordt er in den loop van *ieder kwartaal* van den jaargang, eene GELITHOGRAPHEERDE KWARTO-PLAAT, (en dus VIER zoodanige platen in dit boekdeel) GRATIS aan de inteekenaren afgeleverd, benevens titel en vignet, inhoud en omslag.

De *eerste* jaargang is geheel *uitverkocht;* van de verdere jaargangen zijn nog eenige complete, in *carton* gebonden, ex. te bekomen.

Vaderlandsche Geschiedenis, — *Natuurlijke Historie*, — *Beschrijvingen van Landen en Volken*, — *Uitvindingen*, — *Fabrijkwezen*, *Levens van roemwaardige personen*, — *nu en dan een goed Verhaal of een enkel Dichtstukje*, maken de niet minder aangename als hoogst nuttige lectuur uit, welke der Vaderlandsche jeugd in dit Magazijn wordt aangeboden.

De prijs bij inteekening blijft onveranderd als voorheen, slechts *f* 1,20 voor iedere 3 maanden of 13 bladen, terwijl men zich niet voor gedeelten, maar alleen voor den *geheelen jaargang* verbinden kan. De verzending geschiedt om de 14 dagen.

Februarij 1839.

Digitized by Google

IDI
HW 2NDY 0

Digitized by Google

Digitized by Google